

LAVRENTII LE BRVN NANNETENSIS E SOCIET. IESV

ECCLESIASTES SALOMONIS

Paraphraſi poëticâ explicatus.

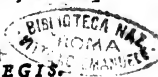
EDITIO VLTIMA.

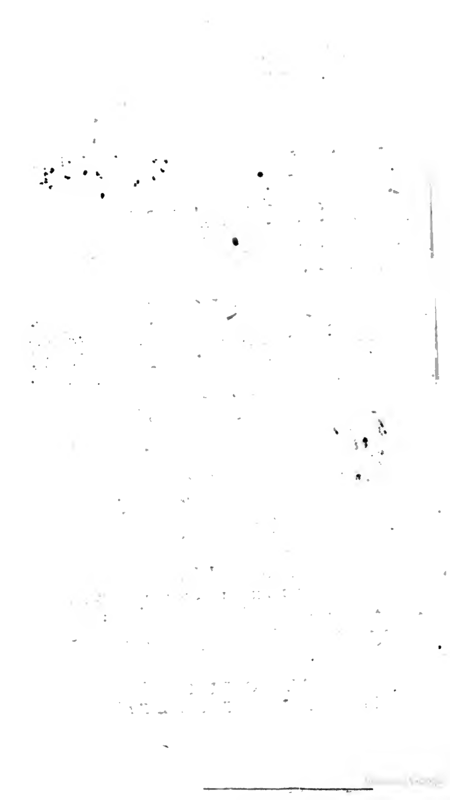

PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY,
Regis & Reginæ Architypographum:
Et GABRIELEM CRAMOISY, viâ Iacobæâ ſub Ciconiis.

M. DC. LIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO AC LAVDATISSIMO VIRO PETRO SEGVIERO GALLIARVM CANCELLARIO.

*AD quem de cunctis orbis partibus populi confluebant, (*VIR ILLVSTRISSIME*) nunc ipse ad te properat Salomon recentibus sapientiæ tuæ miraculis excitus: immo & eius sapientia præsidium ambit tuæ, quæ regno nuperis in conuentibus præsidio fuit. Quod si audet coram te concionari, piæ cuidam ambitioni tribuendum est, quæ eruditissimarum aurium iudicium quærit, cupitque te auditore vno maximè gloriari, in quo collectos omnium sæculorum attentósque sapientes habet. Ne-*

que hic poëticè loquar, si affirmauero mancam esse veluti Salomonis sapientiam, nisi sigillum apposueris, absolutámque tuo iudicio reddideris. Sed dum de vtriusque sapientiæ sermo mihi est, vix insipientiæ notam effugio; si enim hanc opellam fœtúmque literarium tibi vouero; non deerunt, qui temeritatem accusent meam prudentiámque desiderent, quòd te in grauissimis regni negotiis gerendis occupatissimum interpellem; at contrà quæ erit mihi ratio iustæ defensionis, si sapientissimum aui superioris, sapientissimo nostræ ætatis omittam consecrare? Accipe igitur hunc libellum (Rediuiue Salomon) si arriserit, satis grandem & amplum; sin minùs, placendi voluntate, & nisu saltem laudabilem, quem offert multis tum religiosæ, tum priuatæ familiæ nominibus

AMPLIT. T.

Addictissimus
LAVRENTIVS LE BRVN
è Societ. IESV.

ECCLESIASTES
SIVE
SALOMON
CONCIONATOR.

ECCLESIASTES QVI AB HEBRÆIS COHELETH appellatur.

CAPVT PRIMVM.

Argumentum.

Oſtendit ſapiens humanum ſtudium, quod rebus ſublunaribus vel comparandis, vel cognoſcendis impenditur, vanum eſſe, ex quo ſcilicet minimum fructus, moleſtiæ plurimum percipiatur.

1. *Verba Eccleſiaſtæ filij Dauid, Regis Ieruſalem.*

2. *Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas.*

Arab. Interpr. *vniuerſitas rerum vana.*

ECCLESIASTES
SIVE
SALOMONIS
DE RERVM HVMANARVM VANITATE ET CONTEMPTV
CONCIO
Paraphraſi poëticâ explicata.

CAPVT PRIMVM.

1. QVAE Salomon Dauide ſatus, rectórque Sionis
Proximus à primo, diuinâ oracula mente
Fuderit, huc dictis aures aduerte, docebo.
2. Omnia mentitis illudunt vana figuris,
(Ingeminat ſapiens) nihil eſt, niſi futilis vmbra
Quidquid grande ſonat, vultúque tumeſcit inani:
Non ea ſunt tanti, mendaci ſplendida fuco
Perſtringunt hebetes oculos, & imagine pulcrâ
Senſibus imponunt, ſolo pretioſa colore.

3. *Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo, quo laborat sub sole?*

4. *Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum stat.*
Arab. Interpr. *Generatio discedit, & generatio venit, & terra in æternum est.*

5. *Oritur sol, & occidit, & ad locum suum reuertitur: ibique renascens,*

3. Quis tibi tum fructus, cùm mille per obuia vitæ
Tædia, per casus, variæque pericula sortis,
Anxius ingratos in luctibus egeris annos?
Quippe laboris erit tanti, labor, vnica merces.
4. Mortibus alternis soboles humana perennat,
Atque per æternos ortus, æternáque passim
Funera státq; cadítq;, nec vnquã intercidit orbis;
Fit natus patri, matri fit nata superstes,
Ille perit nascente alio, gnatúsque parentes
Excipit, huic proles succedit, & ista vicissim
Casuram sobolem reparanda in damna propagat:
Sic atauis, proauísque superuenisse parentes
Aspicis, his natos esse, & sperare nepotum
Agmina, sicque aliam ex aliâ succrescere gentem;
Vsque adeo humanæ nil stat durabile sorti,
Sed cadit, atque sua sobolescit clade propago.
Sustinet hanc scenam tellus stabilita polari
Axe super, quanquam & similis iam iámq; ruenti,
Penduláque expectat casum, radicibus hæret
Ipsa suis, atque indefesso vertice montes
Inconcussa gerit, fundatáque mole suâ stat
Haud virtutis egens alienæ, haud indiga fulcri;
Ast oneris super ipsa sui libramine nitens,
Ardua ponderibus superaddita pondera ridet,
Et stans perpetui sternit fundamina motûs.
5. Sol contrà in gyros agitur, dum terra quiescit,
Et modò nocturnis purum caput erigit vndis,
Mox idem occiduum pronus descendit in æquor;
Tum redit ad primos sua per vestigia calles,
Séque remetitur, reuoluto ex orbe renascens:
Hinc Austrum petit, inde Arcton; sic flexibus errãs
Oppositis, varium trahit in discrimina tempus;
Annorum sic longa facit, sic parua dierum

6. Gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem: lustrans uniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur.

Syriac. Interpr. *Et oritur sol, & occidit sol, & ad locum, quo oritur ipse reuertitur, vt inde etiam oriatur, & circumiens circuit, & alit spiritus, & ad circulos suos reuertitur spiritus.*

7. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant.

Shirm. *Omnia flumina vadunt ad mare, & mare illud non est impletum, ad locum quo flumina exeunt, illuc illa reuertunt vt egrediantur.*

8. Cuncta res difficiles, non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.

Olympiad. *Laborat oratio atque hebescit in exacta certáque rerum notione nuncianda: hanc enim nullus erit qui possit aquè scrutari.*

Gloss. *Tota rerum natura maximè vana.*

Chald. *Neque potest oculus videre omnia, ne-*

Curricula, & radiis lucem dispensat iniquis.
6. Iam vario venti ludunt per inania cursu,
Et mox opposito repetunt sua tecta recursu
Parendi dociles: iam fulmine cuncta videbis
Feruere, & irato syluas aquilone moueri,
Montibus audiri, ponto increbrescere murmur;
Mox contrà posito mitescere flamina fastu
Senseris, & fractas in claustra redire procellas.
7. Sed quid ego non digna loquor vertigine tanta?
In mare tot passim decliui vortice currunt,
Et Nereo pendunt æterna tributa parenti
Vndique flumina vasta, diúque exercita longo
Impete, perpetuâ nec aquarum exuberat æquor
Alluuie exundans, nec iniquâ mole tumescit
Tot circumfusis hinc inde accessibus auctum:
Non rapido euincit disrupta repagula fluctu,
Immensumve furens vndante supernatat alueo
Altius, aut tumido circumfremit impete cautes
Duriùs incursans, nec fundamenta procellis
Atterit, aut ripæ victrix insultat adesæ;
Obice sed tenui iacet inuiolatus arenâ
Terminus, vnde redit fluctus, suáq; ipse resorbet
Per vestigia sese, & mole repressus amicâ
Littori inoffenso tantùm oscula mollia figit.
8. Hactenus humanis quæcunque obtutibus astát;
Nunc animos intra, & penitus scrutare; quietum
Repperies nihil, & nullo sudore paratum.
Quo res fonte fluant, vel quo se fine resoluant,
Est penetrare labor; neque quis, si prodere tentes
Voce, recensendis modus est, cùm copia sese
Fundat inexhausta, & cunctis sermonibus impar,
Nã nec habent numerũ, nec rerũ pondera nomen.
Aspice quà cęlúmq; patet, tellúsq;, profũdúmq;,

que potest auris impleri auditu verborum omnium habitatorum terra.

9. *Quid est quod fuit? ipsum, quod futurum est. Quid est, quod factum est? ipsum quod faciendum est.*

10. *Nihil sub sole nouum. Nec valet quisquam dicere: ecce hoc recens est: iam enim praecessit in saeculis, quae fuerunt ante nos.*

Chald. Cost. *Detur enim res de qua facilè quisquam praedicet: vide nouum inuentum est: veruntamen veterum memoriâ id aliquando contigit.*

11. *Non est priorum memoria, sed nec eorum quidem, quae postea futura sunt, erit recordatio, apud eos, qui futuri sunt in nouissimo.*

Et totus ſpatio immenſo diffunditur orbis,
Fontéſque, & fluuios, terræ iuga,& infima terræ,
Arboreúmque genus; tũ quidquid reptile arenam
Ventre terit, liquidúmve citis ſecat aëra pennis,
Tot vultus vſque abſimiles, tot regna, tot vrbes,
Sparſáque diuerſo populorum examina tractu,
Tot variis genera inter ſe diſtantia formis;
Auſculta tacitus quod muſſat amicus amico,
Clámque auidam tectó interiore ſuſurrat in aurẽ
Et ferè inauditus: vel quod contrà intonat altùm
Voce theatrali, & diſrupto gutture præco;
Non oculum viſu hoc ſatias, non vocibus aurem:
Sæuit inexpletùm rabies, gliſcítque medendo
Acriùs in venas, exardeſcítque fruendo:
Semper anhelantes ſinuoſo fornice conchas
Auris habet, noua ſemper amat ſpectacula viſus.
9.Quę ſunt facta,& quę facimus,faciẽda recurrẽt:
Quæ vidêre patres, eadem ventura videbit
Poſteritas: & iam, quidquid fuit antè, videre eſt.
10.Nil oritur ſub ſole nouum, nec ſæpe recurſans
Phœbus præteriti teſtis, teſtíſque futuri,
Orbe pererrato noua iam ſpectacula cernit:
Quæ capiunt auditu aures, quæ lumina viſu,
Omnia ſunt primis auditáque, viſáque ſæclis:
An ſcire eſt animus,quam rerũ poſthuma meſſem
Sæcla dabunt,quam lapſa retro iam protulit ætas?
11.Geſta patrum ignorat, facit ignoranda futuris
Cæcus homo,æternas nãq; intercepta ſub vmbras
Fama ſubit mutũ indecori cum mole ſepulchrum;
Et nimis ante loquax, ſubitò poſt fata tacere
Edidicit, legéſque ſacras ſeruare ſilentum:
Quære opibus laudes, & inanis nomina famæ,
Immemor hæc condet ſub inerti nocte vetuſtas:

Nyssen. *Quemadmodum rerum priorum obliuio inualuit ac viguit in iis, quæ ab vnoquoque sunt facta, ita quæ modò sunt, posteri obliuioni mandabunt.*

11. *Ego Ecclesiastes fui Rex Israël in Ierusalem: & proposui in animo meo quærere, & inuestigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole.*

13. *Hanc occupationem pessimam Deus dedit filiis hominum, vt occuparentur in ea.*

Septuag. *Quoniam distentionem malam dedit Deus filiis hominum vt distendantur in ea.*

Chald. Cost. *Animaduertique facinorosa illa hominum opera, malum quiddam hominibus à Deo datum, vt in eo seipsos conficerent.*

14. *Vidi cuncta quæ fiunt sub sole; & ecce vniuersa vanitas, & afflictio spiritus.*

Interpr. Venet. *Omnia sunt vanitas, & irritamentum spiritus. Defatigatio spiritus. Aquæ uapor, pastio venti.*

Syria. *Sollicitudo spiritus.* Arab. *angustia spiritus.*

15. *Peruersi difficilè corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.*

Insere corticibus titulos, vt in arbore viuant
Accrescántque simul, duris incide metallis
Marmoribúsque; metet plantas inimica securis
Artificum, vel lenta pigro, falx temporis, ictu;
Mors veniet saxis, monumenta exesa fatiscent.
12. Sũmus ego Solymæ Princeps, atq; Isacidũ Rex
Obtutu tacito mecum vndique circumspexi,
Quod sensu solo, aut vna lustrabile mente est;
13. Sic placitũ est superis, ista dum mole grauamur,
Quisque habet immensi fastidia ferre laboris,
Nec potis est vnquam extremo discrimine fungi.
Quo ruit implexus studiis certantibus orbis,
Infidúsque sibi, & vota in contraria pugnax?
Quid vigiles curæ, desudatíque labores?
Scilicet impellunt saxum reuolubile nisu
Sisyphio, & summis fugientia flumina labris
Prensant frustrati, delusáque vota fatigant:
Omnibus hunc toto Deus arbiter orbe laborem
Imperat, aut æquâ vel iniquâ mente ferendum.
14. Quà tellus porrecta patet, quà liquitur aër
Fusus in immensum, quà latè extenditur æquor,
Aspexi, solémque oculis, ac mente secutus
Lustraui quæcumque videt; sed cuncta tuenti
Visa molesta mihi, grauiora & pondere terræ,
Mobiliora salo, leuiora fugacibus euris.
Aspice quicquid inest circũque infráque, supráq;,
Nil nisi spectra vides, quæ ludificantia mentes
Obtusas hominum, dulci perstringere norunt
Illicio, fictâque boni fulgere sub vmbra;
Omnia sunt vani mendacia splendida fuci.
15. Quæ distorta semel nodo riguêre tenaci,
Luctatus contrà nequicquam inflectere tentes;
Sic rectâ semel abreptus regione viarum,

Interpr. Venet. *Quod incuruatum est, non potest re... ...ri. Curuitas non potest dirigi.*

16. *Locutus sum in corde meo dicens; ecce magnus effectus sum; & praecessi omnes sapientiâ, qui fuerunt ante me in Ierusalem; & mens mea contemplata est multa sapienter & didici.*

17. *Dedíque cor meum vt scirem prudentiam atque doctrinam erroréſque, & stultitiam, & cognoui quòd in his quoque esset labor, & afflictio spiritus.*

Venet. ex Hebr. *Cognoui hoc etiam esse passionem spiritus, irritamentum spiritus, cognitionem vesaniæ, stoliditatis, vanitatis.*

Vix redit, & greſſum in veſtigia prima retorquet:
Stultorum numerũ innumerum quicũq; negabit,
Stultorum augebit numerum ſtultiſſimus ipſe.
16. Sic tacitus: quis me regum felicior alter?
Quin animus ſophiæ cupidus, tellure relictâ
Exuere infernæ cœpit contagia labis,
Calcatas per opes, & per faſtidia terræ
Sidera rimari, patriíſque aſſurgere regnis:
Dúmque polum ſubij, titulos exoſus inanes,
Emeritæ virtutis opes, humiléſque triumphos
Anteтuli regnis, didici mage flore caduco
Deciduam pompam; regnum mutabile ſortis
Incertæ ſpolium; vitam ceu fluminis vndas,
Aut volucres euros, ceu denique miſſile telum
Effluere, & lapſis diſcedere promptius vmbris:
Cuncta rapi foliorum inſtar, vaneſcere cuncta.
17. Quidquid & humanæ ſolers induſtria mentis
Audet, & aſſequitur; ſum ſolus adeptus, & auſus;
Dum viſu per cuncta feror, nil ſuggerit orbis
Vndique non vanum: roſei vaniſſima vultûs
Purpura, quam canis infuſcat decolor ætas;
Quidquid & è ſpoliis ſupereſt, hoc eſca ſecundis
Hoſtibus in tumulo cedit: vaniſſima fama eſt,
Quæ buſto caput exertat, ſed labilis æui
Mox reſtat ſpolium: vana eſt Cytherea, per ipſos
Si fatum ruat amplexus, & tæda iugalis
Acceleret mortis tenebras: eſt vana iuuentus,
Atque ætatis honos, ſi dulcibus Atropos annis
Infert ſe mediam: cupidi vaniſſima Ditis
Munera, ſi naulum nequeunt exanguibus vmbris
Soluere: vanus honos regni, ſi fata ligones
Exæquant ſceptris: vana eſt doctrina, diurnum
Quam ſtudium, & vigili, curæ, de nocte laborant,

18. *Eo quòd in multa sapientia, multa sit indignatio: & qui addit scientiam, addit & dolorem.*

Arab. *Qui augetur doctrinâ, augetur dolore.*

CAPVT SECVNDVM.

Argumentum.

Exponit vanitatem, atque inconstantiam humanæ mentis, necnon leuitatem immoderatæ concupiscentiæ, quæ sapientiæ studio propter difficultatem dimisso, auidissimè se transtulerit ad corporis voluptates consectandas; ac rursus frustra redierit ad sapientiam cum voluptatibus conciliandam: atque vtroque tandem illo fastidito, vanissimè se tradiderit sollicitudini colligendarum opum, non tam sibi, quàm suis, quos nescit, hæredibus profuturarum.

1. *Dixi ego in corde meo: vadam, & affluam deliciis, & fruar bonis, & vidi quòd hoc quoque esset vanitas.*

2. *Risum reputaui errorem; & gaudio dixi: quid frustra deciperis?*

Venet. *Risui assuetum vocaui amentem.*

3. *Cogitaui in corde meo abstrahere à vino carnem meam, vt animum meum trans-*

18. Doctrinâ sed enim crescente, molestia crescit,
Et velut ad radios fumosæ est nata lucernæ,
Sic sapit auctorem vigilata scientia fumum.

CAPVT SECVNDVM.

1. SIc igitur mecum tacitus: iuuat ire per omnes
Delicias, curásq; omnes immergere baccho:
Mensa coronetur dapibus, quas pontus, & aër,
Quas melior dat terra sinu, luxúsque superbâ
Ambitione tumens, elementa per omnia quærit.
Huc ades, ô domitrix curæque famísque voluptas,
Funde merum pateris; aliò deferre dolorem,
Et luctum, & gemitus, & singultantia verba
Ventorum officiosa cohors; per inane facessat,
Si qua meis posthac se cura penatibus infert:
Ast vbi discussus sopor, & mens reddita luci est;
Hæc mecum: ô fallax Siren! ô lena voluptas,
Quæ blando argutæ captum modulamine vocis
Cæcos in scopulos, & proxima funera ducis:
Hîc vbi festa strepunt, genióque curíque litatur,
Nobiscum paribus cyathis mors ebria ludit:
Scilicet has inter pateras, libatáque mensæ
Fercula, de tenui filo tibi pendulus astat,
Et capitis lambit fastigia desuper ensis:
2. Turpiter informi qui risum effusus hiatu
Præcipitat, nimio distendit & ilia motu,
Insanum hunc dixi: & vultu dum gaudia prodit,
Sic ego, quid vecors felici sorte triumphas
Stultiùs, elatâque tumens ceruice superbis?
3. Protinus hęc animo: pudet heu quod sola fruēdę
Cura fuit lucis, proníque in fercula ventris:

ferrem ad ſapientiam, deuitarémque ſtultitiam: donec viderem, quid eſſet vtile filiis hominum, quo facto opus eſt ſub ſole numero dierum vitæ ſuæ.

Chald. Coſt. *Animum autem conuerti vt ducem ſapientiam ſequerer.* Catena Græcor. *Cogitaui qua ratione rerum intelligibilium ſtudium ſuperius, carnis ſenſum intelligibili animæ parti obedire cogat, quaſi tracto, & cedente deteriori præſtantiori.*

4. *Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas.*

5. *Feci hortos, & pomaria, & conſeui ea cuncti generis arboribus.*

Syriac. *Feci mihi hortos, & paradiſos, & plantaui in illis omnes arbores omnium fructuum.*

6. *Et extruxi mihi piſcinas aquarum, vt irrigarem ſiluam lignorum germinantium.*

Tum ſubitò auerſatus opes, & commoda vitæ,
Sublimem erexi propria ad penetralia mentem,
Rimantem diuina, abſentem & pectore toto,
(Corpore nam quantò tardanti longiùs illa
Exierit, tantò volat altiùs ardua, terras
Supra omnes, victrix & ſenſus ſub iuga mittit,)
Vt ſemota cibis, cælo & vicina capeſſens,
Séque ſupra aſſurgens, & inani parte relictâ
Corporis, exciperet purgata per organa lumen,
Et ſupra populorum vndas, & inertia vota,
Diſceret ire viam ignotam mortalibus ægris,
Inſpectura, omni ſi quid ſit amabile vitâ:
Exemplis, non iudiciis humana reguntur
Conſilia; & numerus, non pondus quęritur; at quò
Vulgus iners ruit in præceps, huc vota feruntur.
4. Regifico ſtruxi non vna palatia luxu
Marmore conſpicienda, & barbarico elephanto:
Exundans iuxtà turgentibus vua racemis
Purpurat, & largo pubeſcit vinea fructu.
5. Nec fuit arborei fœtus ſtudioſior alter,
Namque ſubeſt multę cultiſſimus arboris hortus,
Vix & opes fert planta ſuas, ſed pondere multo
Indigáque auxilij terræ incuruata recumbit:
Nec minus & multum cælo nemus arbore densâ
Surgit, vbi ſpirant argutæ in frondibus auræ:
Sunt loca congreſſu celebrata, acceptáque feſſis,
Seu iuga, ſeu ripæ virides, muſcoſáque ſaxa:
6. Non longè irriguis piſcinas nutrit ab vndis
Riuus, & vmbriferas vaga per ſinuamina currens
Irrorat plantas, prætérque innoxia rura
Labitur, erranti ſimilis, floréſque comantes
Parturit, aut genitis fœcundum ſufficit imbrem,
Et modò meſſe agros, modò pingit florib. hortos,

7. Possedi seruos, & ancillas, multámque familiam habui: armenta quoque, & magnos ouium greges, vltra omnes, qui fuerunt ante me in Hierusalem.

8. Coaceruaui mihi argentum, & aurum, & substantias regum, ac prouinciarum: feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos, & vrceos in ministerio ad vina fundenda.

9. Et supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Hierusalem: sapientia quoque perseuerauit mecum.

10. Et omnia, quæ desiderauerunt oculi mei, non negaui eis: nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his, quæ præparaueram: & hanc ratus sum partem meam: si vterer labore meo.

11. Cúmque me conuertissem ad vniuersa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad la-

Dum lenes prouoluit agens anfractibus vndas:
Sic gemina hortorũ pariter nemorúmq; voluptas
His passim nutritur aquis. 7. Fremit aula ministris,
Vernarúmque cohors volat obsequiosa iubentis
Ad domini nutus; quid dicam armenta boare,
Et balare greges numero pretióque carentes?
Nam quis diuitiis regem præuertere tentet?
8. Sed dites inter proceres ditissimus ipse
Consideo, sceptris speculatus cuncta iacere
Inferiora meis, solitâ nec sorte vetusti
Contentus decoris, nulli superanda nepotum,
Nulli æquata patrum, laudem ad fastigia, supra
Omne tuli votum: graue pondus diuitis auri
Obscurat veteres, obscurabítque futuros,
Quos verax vel fama tulit, vel fabula finget
Insignes opibus: mihi vectigalia pendunt
Vicini: lætis aures concentibus implent
Cantores, queis cantatrices adde puellas,
Incantatrices hominum: non aurea desunt
Pocula, nec quidquid conquirit vbique locorum
Prodiga luxuries, & amans splendescere fastus.
9. His me, præ reliquis Solymæ rectoribus, auctũ
Vna gubernatrix, vitæque magistra gerendæ
Vsque affixa comes lateri sapientia duxit.
10. Nil votis renuo, seu quod sit amabile cordi,
Seu cupido quodcumque placet spectabile visu:
Mens fruitur, quodcumq; rogat; licet vna rogandi
Mensura est, votis quidquid feruentibus ingens
Extremũmq; venit; nil iam superesse quod optet;
Conqueritur cumulata: & quò sese ipsa fatigans
It magis, augetur magis, exuperátque voluptas:
11. His tamẽ ad cumulũ, & votũ super omne potito
Vita labor visa est, crux sceptrum, laurea pondus.

bores, in quibus frustra sudaueram, vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.

Syriac. *Ecce enim omnis res est vanitas, & perturbatio spiritus, & non est lucrum sub sole.*

12. *Transiui ad contemplandam sapientiam, erroresque, & stultitiam (quid est, inquam, homo, vt sequi possit regem factorem suum?)*

Hieronym. *Quis est hominum qui possit ire post regem autefactorem suum?*

13. *Et vidi quòd tantùm praecederet sapientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris.*

14. *Sapientis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat: & didici, quòd vnus vtrisque esset interitus.*

Hæc

Hæc vulgus miretur iners, cuique æris habendi
Dira sitis crassâ oblimat præcordia tabe;
Fascinat argenti fallax nitor, & nitor auri.
Cui venâ saliente sitim sub valle recuruâ
Sistere, frondentiq; datum est dormire sub vlmo,
Felix, ô nimiùm felix, non toxica gemmis
Excipit, aut pleno mortem miser ebibit auro.
Quoquò oculos verto, quoquò vestigia flecto,
Stultitiâ pars nulla vacat, locus exhibet omnis
Pro rebus simulacra, leues pro fructibus vmbras;
Queis nimium addictus segni torpore fatiscit
Spiritus, occultas quia non cœlestia vires
Pabula sufficiunt, languórque inuadit inertem:
12. Proinde vigil cuncta explorās, mētisq; pererrās
Luminibus tacitis, requiescere pectore sensus
Incipio, & propriâ mentem statione locare
Se supra fortísque vices, vbi tota penetrat
Se totam, ingens ingentem, & defixa recedit
In sese, fœcundum exercens pectore numen,
Orbe procul nostro, mūdi prçuecta quodvsquāest:
Dúmque hoc hospitio potitur, séque ipsa fatigat
Acriùs, & vires intra se colligit omnes,
Solerti studio vigilíque expendere curâ
Et volui & cœpi, valeat sapientia quantùm
Rebus in humanis, quantùm dementia possit:
(Nam nec ego æquandus, nedum superabilis vlli
Consilio, Isacidûm princeps, quo nulla priorem
Sæcula, nulla dabunt animo & virtute secundum)
13. His ita collatis tantùm sapientia præstat
Stultitiæ, quantùm superat lux aurea noctem:
14. Nā sapiens, tanquā excubiis speculator ab altis
Erectus mentem, summáque in sede locatis
Luminibus, velut arce super; latè omnia visu

15. *Et dixi in corde meo, si vnus & stulti & meus occasus erit, quid mihi prodest quòd maiorem sapientiæ dedi operam? locutúsque cum mente mea, animaduerti, quòd hoc quoq; esset vanitas.*

16. *Non enim erit memoria sapientis similiter vt stulti in perpetuum: & futura tempora obliuione cuncta pariter operient, moritur doctus similiter vt indoctus.*

17. *Et idcirco tæduit me vitæ meæ videntem mala vniuersa esse sub sole, & cuncta vanitatem, & afflictionem spiritus.*

18. *Rursus detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissimè laboraui habiturus heredem post me.*

19. *Quem ignoro vtrum sapiens, an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis, quibus desudaui, & sollicitus fui: & est quidquam tam vanum?*

20. *Vnde cessaui, renunciauítque cor meum vltra laborare sub sole.*

21. *Nam cùm alius laboret in sapientia, & doctrina, & sollicitudine, homini otioso quæsita dimittit, & hoc ergo vanitas, & magnum malum.*

22. *Quid enim proderit homini de vniuerso labore suo, & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est?*

23. *Cuncti dies eius doloribus, & ærumnis pleni sunt: nec per noctem mente requiescit. Et hoc nónne vanitas est?*

Circumſpectat agẽs, animũque per omnia voluit;
Stultus inerte gradu per compita deuius errat.
Nec tamen vſque ſuis fidat ſapientia rebus,
Prudentem ſtultúmque eadem fortuna ſequetur,
Lex ſimilis necis, vt vitæ communis origo;
15. Vnde alto mecum tacitus ſub pectore dixi,
Si ſtultus prudénſque pari conduntur in vrnâ,
Diſſimiles vitâ, ſi fato æquantur eodem,
O vanum, Pimplæa, decus! quid tempora cingit
Phœbeus decor, & bene deſudata lucernâ
Pallenti laurus, ſi meta nouiſſima cunctos
Sórſque manet ſimilis, potare obliuia lethes?
16. Geſtarum fugitiua dies obliuia rerum
Inducit, nequeunt magni cultíve labores
Ingenij, doctum communi à lege ſepulchri
Soluere, & æternæ ſpirantem oſtendere famæ.
17. Hinc onerosa grauis ſurgunt mihi tædia vitæ
Spectanti, quàm ſæua viros fortuna fatiget,
Et quibus ærumnis, quot tempeſtatibus acti
Præcipites diram in mortem, & ſuprema feramur
Exitia, oppreſſi, nec opis nullius egentes.
18. Dãno operam, dubius quis ſumat inẽpta laborũ
19. Prẹmia, num compos animi, nũ mẽtis egenus:
20. Quo quid inane magis? iã cũm ſudore perẽni
21. Veſtiges altè, & magno rimeris amore
Palladias artes; tanto ſudore paratas
Hæredi deceptus opes tranſmittis inerti,
Quas ſtertens gratis recipit molimine nullo.
22. Poſt matutinos veſpertinóſque dolores
23. Quis tibi tum fructus? duro ſol igne labores
Accendit, velut imbre pluit nox anxia curis,
Non ſine nube dies, neque nox ſine turbine trãſit,
Quis neget hoc vanum, magnũq; in rebus inane?

24. Nonne melius est comedere, & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est.

25. Quis ita deuorabit, & deliciis affluet, vt ego?

26. Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluam, vt addat, & congreget, & tradat ei, qui placuit Deo: sed & hoc vanitas est, & cassa sollicitudo mentis.

CAPVT TERTIVM.

Argumentum.

Ex vicissitudine, & mutatione rerum omnium sublunarium cum tempore fluentium, & suas etiã cum tempore habentium durationis periodos, colligit cupiditatem humani cordis, atq; humanę sollicitudinis vicissitudinem, varietatẽ, inconstantiam, statum, intereundi terminum; ex stabilitate verò diuinorum operum, & diuinæ prouidentiæ cursu cognito hortatur ad tranquillam vitam, & multiplices curas tã prępostera, quã pręproperas & immaturas abiiciendas, prout tempus tulerit.

1. Omnia tempus habent, & suis spatiis transeunt vniuersa sub cœlo.

2. Tempus nascendi, & tempus moriendi: tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatũ est.

3. Tempus occidendi, & tempus sanandi. Tempus destruendi, & tempus ædificandi.

4. Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus saltandi.

24. Temnere amat benè cautus opes mage quisque, potiri
Quàm studeat: quantum ipsa finit natura, diurno
Pane famem, vinóque sitim compescere præstat.
Grande Dei donum est, & nulli æquāda voluptas,
Delicias inter placidæ transmittere vitæ
Quodcumq; est super, & pungentes fallere curas.
25. Libarunt alij, plenis quas sensibus hausi
Delicias, quis enim vixit me lautiùs alter,
Séque voluptatum maiori gurgite mersit?
26. Hostiles vitare manus, aperire sagaci
Corde dolos, iustis Deus, & sua signa secutis
Munificus præbet; sed luctifico comitatu
Exercet sceleratum, & edacibus aspera curis
Pectora, vt assidui sibi nutrimenta doloris
Diuitias cogat, quas mox sibi vindicet alter,
(Vt visum est superis) verus non occupet hæres;
Hoc quoq; grande malū, & stolidæ vesania mētis.

CAPVT TERTIVM.

1. OMNIA secū affert, secū aufert omnia tēpus:
Alternas Cytherea vices, Libitináq; seruāt:
2. Cuique suæ data meta viæ; primordia vitæ
Parca trahit, rumpit signato tempore fila;
Ordo suus stat cuique? suóque arbusta feruntur
Tempore, & ex patriâ radicitus eruta sede
In melius virgulta solum geniúmque mouentur.
3. Tēpus habet medicina suum, sua tēpora vulnus.
Nunc terræ, nunc cœlo æquare palatia tempus.
4. Est cùm flere iuuat, fletúmque expellere risu,
Et variare vices; oculos iam lachryma fœdat,

5. *Tempus ſpargendi lapides, & tempus colligendi: tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.*

6. *Tempus acquirendi, & tempus perdendi: tempus cuſtodiendi, & tempus abiiciendi.*

7. *Tempus ſcindendi, & tempus conſuendi. Tempus tacendi, & tempus loquendi.*

8. *Tempus dilectionis, & tempus odij. Tempus belli, & tempus pacis.*

9. *Quid habet amplius homo de labore ſuo?*

10. *Vidi afflictionem, quam dedit Deus filiis hominum, vt diſtendantur in eâ.*

11. *Cuncta fecit bona in tempore ſuo, & mundum tradidit diſputationi eorum, vt non inueniat homo opus, quod operatus eſt Deus ab initio vſque ad finem.*

Shiruuod. *Omne fecit pulchrum pro tempore ſuo, & quidem ſæculum dedit in corde eorum; propter quod non induet homo opus.*

Móxque ſerenati vultus, & amica reductis
Gratia deliciis planctu fugiente reſurgit.
5. Marmoreæ diſiecta domus iã culmina princeps
Ima ſede ruit, fundamentúmque reuellit;
Iámque ſuperbificám, damnatâ clade, ruinam
Ruderibus decorat lectis, atque arcibus arces,
Marmora marmoribus ſuperextruit, ædibus ędes:
Cogere iam tempus lapides, iam ſpargere tẽpus.
Tempus in amplexum ruere accedentis amici;
Tempus ab amplexu procul eſſe abeuntis amici:
6. Quærere tempus opes, quæſitas perdere tempus.
Seruare eſt tempus, partas effundere tempus.
7. Texere iam tempus, iam texta retexere tempus.
Audire eſt tempus, tempúſque audita referre.
8. Dulcis amor, crudele odium ſua tẽpora norunt,
Et ſua habet Mauors, & habet ſua tẽpora Pallas.
9. Quando ergo æterno voluuntur cuncta rotatu,
Quæ merces ſudoris erit? 10. mortalibus ægris
Quippe molam Deus æterno dedit orbe mouendã.
Quiſque ſuas patimur pœnas, vt iniqua tulit ſors.
11. Nec nulla interea eſt geſtarum gloria rerum:
Nil operante Deo factum malè; quæque ſuo res
Tempore geſta fuit; cœli conuexa supernè
Machina, ſubter humus ſtatione reſedit in imâ,
Tempore quæque ſuo; tenebris lux clara fugatis
Emicuit, tellúſque, ſalo cedente, retecta eſt,
Ordine quippe ſuo noctes partita diéſque
Aſtra gradu certo currunt; elementa diremptis
Litibus inter ſe, præſcripto ex fœdere viuunt:
Sed quo geſta modo, vel quâ ratione gerentur,
Quæ facienda manent, mentem hæc caligo futuri
Occupat, & dubio pendent examine lances.
Hoc homines ſtudium ductúque & luce carentes

12. *Et cognoui, quòd non esset melius nisi lætari, & facere bene in vita sua.*

13. *Omnis enim homo, qui comedit, & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum est Dei.*

14. *Didici quòd omnia opera, quæ fecit Deus, perseuerent in perpetuum: non possumus eis quicquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus vt timeatur.*

15. *Quod factum est, ipsum permanet: quæ futura sunt, iam fuerunt: & Deus instaurat, quod abiit.*

16. *Vidi sub sole in loco iudicij impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem.*

Præcipitat, cúmque à veri vel tramite paulùm
Deflexere, diu longis ambagibus errant.
Est homini nescire pudor, causásque latentes
Rimatur, stimulátque animos sitis vna sciendi.
Vnum hoc humanas vocat in certamina mentes
Dissidium, curis acuens mortalia corda.
Desinat humanæ quisquam confidere sorti,
12. Nil didici melius, quàm gaudia mente potiri;
Atque aliis potienda dare, & certare priorem
Officiis; 13. Grãde hoc cõcessũ à numine donũ est,
Si quis edat, lautúsque bibat, vitámque beatus,
Quantũ aduersa sinunt, tranquilla per otia ducat
Terrore haud vllo, haud vllo intercepta dolore.
14. Ast didici, quæcumque facit diuina potestas,
Supra stare vices, sortem & mutabilis æui,
Humanum vt supra captúmq; modúmq; geruntur,
Nulláque diuinis speranda obliuia factis;
Grande nefas his quicquam auferre, his addere quicquam:
Ordinat ista Deus, quò maiestate verendus
Deprimat audaces animos, aciéque retusâ
Attonitum incutiat tremefacta in corda pauorem.
15. Quæ sunt gesta prius, rursus facienda redibunt
Singula; fit, quod iam factum est; & calle remenso
Omnia sol spectans spectabilis omnibus idem
Nil videt, in primis quod non conspexerit annis:
Ille peragrato sua per vestigia cœlo
Sæcla redorditur, spatióque recurrit eodem.
Nulla noua est, fuit antè dies, quæcũq; futura est.
16. Grande malum; viget impietas pietate iacente;
Et violata dolus Themidis prætoria scandit:
Exulat ille animus solers lustrare recessus
Implicitæ litis, momentáque pendere rerum.

17. *Et dixi in corde meo iustum, & impium iudicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.*

18. *Dixi in corde meo de filiis hominum, vt probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis.*

19. *Idcirco vnus interitus est hominis & iumentorum, & æqua vtriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius: cuncta subiacent vanitati.*

20. *Et omnia pergunt ad vnum locum; de terra facta sunt, & in terram pariter reuertentur.*

Nequicquam læsi, maleſani iudicis vrnam
Implorant inopes; potior qui munere, iure
Is potior vincit, cauſas & dona perorant;
Gratia ius omne eſt, iuſtos in iniqua retrudit
Vincula, dum merito ſontes è carcere ſoluit.
17. Protinus hæc mecum: idem oculus ſpectator ab aſtris,
Idem aderit vindex: iuſtóſque reóſque tribunal
Ante ſuum ſiſtet, trutinâ bonus exiget æquâ
Seu bene, ſiue ſecus facias: ſi tempora nouit
Quodcumque eſt, ſua dicundũ ius tẽpora poſcit:
At veniet funeſta dies, cùm Phœbus opacâ
Nube caput condet, concuſſo & cardine mundi
Mugiet horrendum latè fragor; ira ſupremi
Iudicis expendet iuſto libramine crimen.
18. Addebam quoque: diſſimulat delicta nocentũ
Quæſitor rigidus, ſed fraus & aperta patebunt
Facta: manus vindex mox improbitate retectâ,
Non dominos orbis regnatoréſque ſuperbos,
Non capita imperioſa, feris diſtare probabit.
19. Sub leges Libitina ſuas iumenta viróſque
Vna vocat; prudens ſi iuſto examine penſes,
Nulla virùm inuenies diſcrimina, nulla ferarum;
Eſt homini pecoríque eadem lex dicta ſepulchri:
Vſque adeò ſimili cernuntur quæque ruinâ
Ferri, & eò, fuerant priùs vnde auulſa, reuerti;
Nam ſemper cadit atque ſuâ ſtat morte propago.
20. Vndiq; volue oculos circũq; infráque, ſupráq;,
Quidquid luna ſuo mutabilis orbe coërcet,
Corruit in ſeſe, & per mutua vulnera ſemper
Dat vel habet caſus, alióque renaſcitur ortu.
Sic perit atque vices variat, dubióque tumultu
Fluctuat incertùm, nec habet ſors vlla quietem.

21. *Quis nouit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum: & si spiritus iumentorum descendat deorsum?*

Chald. Cost. *Quis quæso tantùm sapientia excellit, vt ei exploratum esse possit, num animi hominum in cœlum peruolent, spiritus verò brutorum animantium defixus humi iaceat?*

Chald. Complet. *Quis sciat si spiritus omnis filiorum hominis ascendit supra firmamentum, & spiritus omnis iumenti descendat sub terram?*

21. At quota pars quæq; ex illis, qui turgida fastu
Corda gerunt, collóque iugũ obluctante recusant
Parere indociles, & iter commune relinquunt
Doctrinâ elati, quota pars agnouit in astra
Humanas animas, solóque authore creatas
Numine, deposito tardanti corpore, sursum
Tendere inextinctas, quas mox compage solutas
Excipiunt loca pura, & formosissimus æther:
At pecudum contrà, euanescere in ima, caducas
Extenuatæ animæ partes? hi mentis egentes
Et pecorum ritu, nil massam præter, humóque
Concretam molem, quæ morte occũbit, & annis
Carpitur, humanum ducunt: bruto æqua, viróq;
Fata manere; eadem lucis data iura fruendæ:
Sunt curuæ in terris animæ, & sublimium inanes,
Queis, hominum, forma vna potest defendere nomen.
Proh cæcas cordis tenebras! furor impius egit
Mortales, animis compage carentibus omni,
Ortis patre Deo, brutorum affingere tardam
Pigritiem: pars si hæc ingens, quâ viuimus vnâ,
Corporea cum mole perit, iacet ilicet omnis
Victa fides, cœlóque olim promissa voluptas:
Intuitor, victrix vt molis, obambulat astra
Terram extra corpúsque, suísque enititur alis;
Illa notos superat, longéque in sæcula vibrat
Ardentes transuecta oculos, venturáque lustrat;
Illa solo & membris terrenâ mole grauatis
Altior, infernæ fugiens contagia labis
Extra se rapitur, mirúmque volubilis orbem
Assiduè rotat, & gyrum metatur eundem:
Vna hæc corporeas pestes, turbásque cientem
Immunem ratione animum, ditione coërcet:

22. *Et deprehendi nihil esse melius, quàm lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, vt post se futura cognoscat?*

Et tamen hanc (ne falſa adeò conſueſce doceri)
Dixeris exſcindi! flammâ licèt & licèt ictu
Incoctum chalybem duraueris, illa ſecurim
Tundentíſque manum violari neſcia ridet:
Scilicet obſcena hæc tellus, & mobilis aër,
Et flammæ leuitas, & aquarum debilis humor
Materiam vt lethi moribũda in corpora verſant,
Sic quoque cognatam, necis in conſortia, mentem
Coniiciant? quaſi multiplici mens parte cohærens
Deficiat ſenſim, timeátque caduca ruinam?
Maxima pars noſtri æterna eſt, neq; cernitur vlli!
22. Haud cœli exiguum donum eſt, defeſſa paratis
Membra leuare bonis, & amicâ paſcere mentem
Lætitiâ, neque te quidquam præſtare beatum
Poſſe putem, niſi lætus edas partíſque fruaris,
Præſentíque ſtudens venturum tempus omittas.
Hæc mentem vna iuuat merces in corpore cluſam,
Ignauóſque habitantem artus, & membra trahentem:
Ex rigido neque enim tellus adaperta receſſu
Excitos reuomet ſupera ad conuexa ſilentes,
Vt videant, quæ functa ſemel poſt fata gerantur.

CAPVT QVARTVM.

Argumentum.

Pergit in demonſtranda rerum humanarum vanitate, & afflictione ſpiritus: oſtendens multa eſſe præſertim in illa honorum cupiditate, & primatus occupandi ambitione, quæ tranquillitatem impediant, & vitam perturbent; videlicet calumnias egenorum, tyrannidem potentiorum, aliorum inuidiam, infidam amicitiam, maiorum inſolentiam; & id genus alia; quibus medetur diuinæ prouidentiæ timor & cultus, fuſis interim piis, & ſupplicibus ad Deum precibus.

1. *Verti me ad alia, & vidi calumnias, quæ ſub ſole geruntur: & lacrymas innocentium, & neminem conſolatorem: nec poſſe reſiſtere eorum violentiæ cunctorum auxilio deſtitutos.*

Chald. Complet. *Conuerſus ſum ego, & vidi omnes violentias, quæ factæ ſunt iuſtis, qui anguſtiati ſunt in hoc ſæculo ſub ſole de manu tribulantium eos: & non eſt qui loquatur eis conſolationes, neque qui redimat eos de manu illorum, qui vim eis faciunt in fortitudine manus.*

2. *Et laudaui magis mortuos quàm viuentes.*

3. *Et feliciorem vtroque iudicaui, qui necdum natus eſt, nec vidit mala quæ ſub ſole fiunt.*

4. *Rurſum contẽplatus ſum omnes labores hominum, & induſtrias animaduerti patere inuidiæ proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura ſuperflua eſt.*

CAPVT QVARTVM.

1. HINC mentē auerſus, quantū vexetur iniquo
Sub capite, iniuſto quātū ſub præſide iuſt⁹,
Aſpexi, & gemui; & ſortem nil tale merentis
Indolui: vnus enim gemitus ſolamen egenis.
Iámque adeo fractis, & rerum mole grauatis
Nil præter cœli conſpectum & vota relictum eſt.
Quippe gemit virtus, iuſtúmque licentia contra
Inſurgit, durâque deeſt in ſorte leuamen:
Aſt animi pendet, qua ſe ratione, quibúſve
Protegat auxiliis, qua ſiſtat & arte ruentis
Fortunæ caſum, propioráque fata moretur.
2. Sors potior viſa illorum, qui ſine dolores
Prœuertunt ſubito; quibus & properata ruit mors,
Nec libare ſinit, niſi primos luminis vſus;
Quā quibus opportuna quies, & mortis adépta eſt
Conditio, longorum & meta negata laborum.
3. Tantum illos terris oſtendunt fata, neque vltra
Eſſe ſinunt, properātque citā accelerata quietem,
Surgentem & primo vitam cum lumine claudunt;
Aſt hi ſeruitio dirâque tyrannide rerum,
Fatalem ducunt aduerſa per omnia vitam,
Et moribundi animam ſoluendâ mole coërcent.
Quid iuuat in tantos vitam exoptare labores?
Vel qua ſpe illectus procedere longiùs optes
Vitæ huius ſpatium nullo impellente ruentis?
4. Liuorem & rixas diſſeminat æmulus ardor
Æquales inter, ſimili quos arte labores
Perpetui exercent; comitem comes inuidus odit.
Vt ſocius rebus ſocij pingueſcit adeſis,

5. *Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas dicens.*

Chald. Cost. *Stultus æstate manibus blanditur suis, & velati eas oculis complectitur, neque se labori vult addicere, ex quo efficitur, vt hyeme sua omnia concoquat.*

6. *Melior est pugillus cum requie, quàm plena vtraque manus cum labore, & afflictione animi.*

7. *Considerans reperi & aliam vanitatem sub sole.*

8. *Vnus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitiis, nec recogitat dicens: cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc quoque vanitas est, & afflictio pessima.*

Chald. Compl. *Est vir solus & non est ei secundus: filium quoque & fratrem non habet, vt sit hæres substantiæ suæ, & non est finis vniuerso labori suo, oculus quoque eius non potest satiari diuitiis: & non dicit in corde suo, cui ego laboro, & fraudo animam meam bonis?*

Sic lucro ſocij, ſocius macreſcit, adaucto.
At quid inane magis quàm rebus flere ſecundis,
Exultare malis, vitâ & proſcribere riſum,
Oppreſſi niſi quem comitis fecere dolores?
5. Inde fit, vt ſtudiis piger in contraria verſis
Degeneret, parcúſque operæ fugiénſque laboris
Pectore languenti, & contractis ſegniter vlnis,
Enerues torpere manus, reſidéſque lacertos
Deficere, & ſeſe permittere malit inerti
Deſidiæ, donec rerum penuria pigrum
Abrumpat ſomnum, atque oculis furioſus apertis
Carne ſua ventrem paſcat conuiua cibúſque,
Et conſanguineo tumulet ſua membra ſepulchro.
Nec ſua deſidiæ velamina pulchra tegendæ
Defuerint: 6. ſæpe eſt audire, vel vna quiete
Plena manus præſtat; quàm bina referta labore
Quæ geminet curas, & amaræ incommoda vitæ:
Hunc ſolet errorem turpi prætexere culpæ.
7. Nec minus id vanum: 8. Vir cui natura negauit
Et prolem & fratrem, nullis hæredibus auctus
Aurum auro cumulat, duróque labore labores,
Mœſtus, opes ſi fortè leui decerpſerit vſu,
Sed cruſtas rodit, cæpas atque allia fruſtis
Allinit, & ſola fauces attemperat vnda:
Non illũ ſopor vllus habet, noctémque diémque
Continuat ſtudia, & curâ deſudat inani,
Explerique nequit mentem, ardeſcítque fruendo:
Nil oculo dextræque ſatis; nec corde volutat,
Quid iuuat in tantos vitam exercere labores?
Quídve ſequor curis? medio quid egenus in auro
Fraudo bonis genium, latices & Tantalus inter
Fallo ſitim, dotem decies ceu quinque pararem
Danaidum ſponſis, generis quę ſtẽma propagent?

9. *Melius est ergo duos esse simul quàm vnum : habent enim emolumentum societatis suæ.*

Syriac. *Meliores sunt duo vno, quibus est merces bona in labore suo.*

10. *Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur: væ soli, quia cùm ceciderit, non habet sublevantem se.*

11. *Et si dormierint duo, fouebuntur mutuò: vnus quomodo calefiet?*

12. *Et si quispiam prævaluerit contra vnum, duo resistunt ei, funiculus triplex difficilè rumpitur.*

13. *Melior est puer pauper, & sapiens*

Non mihi mater anus superat, non restat alendus
Longæuus pater, & mutis tacet ædibus hæres,
Nulla super fibra est stirpis, quæcunque laboro
Improbus, hæc vitæ non proficientia perdo:
Tam malè quid de te vesane mereris, vt vltro
Exitium iuuet extremámque accersere pestem?
9. Vis vni duplex præstat, maiórque resurgit
Cuique artis merces, duo cùm iunxere laborem
Concordes: paribúsque operas si viribus ambo
In commune ferant, melioribus orsa capessunt
Plerumque auspiciis, meliori & fine coronant,
Res vbi consensu, & curis communibus acta est:
Vnius irriguo sudor non pinguis ab ore
Diffluit; at comitem si se coniunxerit alter
Succollétque iugo, gemini sociale laboris
Munus in immensum triplicato fœnore crescet:
10. Væ tibi, si titubante pedum molimine solus
Ingrederis, vel crura solo labentia ponas,
Sistere nutantem nemo, aut releuare iacentem
Præsto aderit, qui prōpta habilis vestigia firmet.
11. Est comes auxilio comiti: si fessa sub vno
Componant duo mēbra thoro, calet igne vicissim
Alter ab alterius, geminóque ardore fouetur:
Alteruter celebs deserti incommoda lecti
Incomitatus habet. 12. Si fortior vnus in vnum
Inualidum steterit, iuncto duo robore robur
Vnanimes hostile prement, vis tanta duorum est!
Exere conatum, nodosáque brachia stringe
Duratósque artus, luctare & corpore toto
Enitens, tanto nusquam molimine funem,
Qui triplici intortus replicatur cannabe, solues.
13. Prestat egēs sapiēsq; puer, quàm grādior annis,
Sed virtute minor princeps, & mentis egenus,

rege sene & stulto, qui nescit prauidere in posterum.

Septuag. *Bonus est puer pauper, & sapiens super regem seniorem, qui nescit prouidere in posterum.*

14. *Quòd de carcere, catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopia consumatur.*

15. *Vidi cunctos viuentes qui ambulant sub sole cum adolescente secundo, qui consurget pro eo.*

16. *Infinitus numerus est populi omnium qui fuerunt ante eum, & qui postea futuri sunt, non lætabuntur in eo: sed & hoc vanitas, & afflictio spiritus.*

17. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua, vt audias: multo enim melior est obedientia, quàm stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.*

Chald. Cost. *Tu igitur homo cùm oraturus in templum pergis, obserua pedem tuum, neque eò peccatis scatens & plenus venias, nisi priùs ad te rediens patientem aurem accommodaueris susci-*

Ignarus venturum olim præuertere tempus,
Exemplis conferre exempla nouissimâ primis
Nescius, aut aliis alios expendere casus
Casibus, & lapsis currentia sæcula sæclis.
Sæpe fit, vt fœlix altâ puer indole cursum
Annorum superante, per ardua culmina celsæ
Præcurrat virtutis, & in sublime citato
Mentis eat gressu, neque tunc puerilia curet
Otia, sed lusus noscat tractare viriles,
Ardua moliri, & puero maiora profari.
14. Namque catenatum durâ de compede seruum
Excepit solij non expectata potestas;
Aurato contrà iacuit qui molliter ostro,
Turpiter è solio sceptrísque exclusus auitis,
Huc illuc panem per compita quæritat erro,
Regalésque manus ad sceptra domestica natas
Demittens, quæ olim dederat, stipis æra reposcit,
Largitor priùs, & versa nunc sorte rogator:
Vsque adeo variata leui fortuna rotatu
Voluitur incertùm, mutátque aduersa secundis,
Vel secus, insidósque obuertit nubila vultus.
15. Vidi ego turmatim proceres coluisse futurum
Imperij hæredem, spretóque parente frequentes
Nato blanditos, surgenti assurgere soli:
16. Sed desertores non longùm ambita manebunt
Gaudia, succedent fallaci tædia menti,
Pœnáque perfidiæ vindex: Sed & illud inane est.
17. Dum templum ingrederis, templi hospite numine dignas
Funde preces, memor ante sacros cōsistere vultus;
Nec tam multiplicis perfuso sanguine tauri,
Flexibili quàm mente lita; vouet ille bidentes,
Qui nequit indomiti cordis mactare furores

pienda à sacrificis, & sapientibus doctrinæ legis: Neque imitare stolidos homines, qui dolo cautè mala præparatis offerunt, neque tamen à nefandis operibus, quæ manibus quasi concluserunt suis, auocant.

CAPVT QVINTVM.

Argumentum.

Quatuor alia veræ religionis capita docet, nimirum sanctè, & prudenter orandum; statim soluenda vota; colendam submissè Dei prouidentiã; carnis rebelles impetus aduersus Dei legem comprimendos, insertâ interim de Angelis, & de vanitate insomniorum vtili doctrina. confirmat beatitudinem non in auaritia, sed potiùs vitæ iucunditatem in honesto diuitiarum vsu esse positã.

1. *Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu super terram: idcirco sint pauci sermones tui.*

2. *Multas curas sequuntur somnia: & in multis sermonibus inuenietur stultitia.*

3. *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio: sed quodcumque voueris, redde.*

4. *Multóque melius est non vouere, quàm post votum promissa non reddere.*

5. *Ne dederis os tuum, vt peccare facias carnem tuam, neque dicas coram Angelo, non est prouiden-*

Peio-

Peiorémque ferâ rabiem; quid ſanguine multo
Manantem taurum feſtas iugulare ſub aras
Profuerit, quanquam ille recens in cornua ſurgat
Iam primùm, creſcátque animis; ſi mite tonantis
Ferre iugum collo contrà obluctante recuſes,
Nec prior æternæ ſuccumbas hoſtia voci?
An dubitas accepta cadat quæ victima cœlo?
Mens diuûm reuerens, & legi ſubdita ceruix.

CAPVT QVINTVM.

1. QVID ruit effuſis lingua inconſulta loquelis?
Namque Deus ſuprà eſt, terras vnde arduus imas,
Et pelagus, ſubtérque meantia flumina cernit:
Conde caput cœli penetralibus, ipſe rotator
Aſtrorum patriâ vindex de ſede vibrabit
Fulmina; telluris gremio ſtygiíſque cauernis
Abdere, repperies furias armatáque telis
Agmina, & vltrices in conſcia pectora dextras:
2. Quæ paſſim ſenſu veniunt voluenda diurno,
Hæc ſimili nocturna quies in imagine reddit.
Quos ſibi ſeceſſu mens interiore tumultus
Aut figmenta creat, veſania garrula prodit.
3. Si reus eſt voti, perſoluere rite memento
Vota, ſacramenti nam relligione teneris:
Inconſulta Deo, ſtulto temerarius auſu
Qui vouet, irriſor cœli eſt; citò ſoluere vota
Proderit, arridet feſtina ſolutio: 4. Præſtat
Haud vouiſſe Deo, quàm non ſoluenda vouere,
Victima nulla moras patitur, nulla hoſtia fraudes.
5. Ne temere effundas, quæ te dixiſſe pigebit;

tia; ne fortè iratus Deus contra ſermones tuos, diſſipet cuncta opera manuum tuarum.

Chald. Coſt. *Ne ſermones tuos peruertas, vnde corpus tuum in iudicium gehennæ depoſcatur. Neque enim potes prætexere, imprudens feci, tunc enim Dominus verbis, quæ per contumeliam dixeris, offenſior factus, opera manuum tuarum labefactabit.*

6. Vbi multa ſunt ſomnia, plurimæ ſunt vanitates, & ſermones innumeri: tu verò Deum time.

Syriac. *Quoniam in multitudine ſomniorum & vanitatum, & ſermonum multi errores.*

7. Si videris calumnias egenorum, & violenta iudicia, & ſubuerti iuſtitiam in prouincia, non mireris ſuper hoc negotio: quia excelſo excelſior eſt alius; & ſuper hos quoque eminentiores ſunt alij.

8. Et inſuper vniuerſæ terræ Rex imperat ſeruienti.

9. Auarus non implebitur pecunia: & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis: & hoc ergo vanitas.

10. Vbi multæ ſunt opes, multi & qui comedunt eas: & quid prodeſt poſſeſſori, niſi quòd cernit diuitias oculis ſuis?

Lingua vel vna trahit vitiorum in lubrica totum
Communi exitio corpus, cœlúmque lacessit
Vocibus his; dubiis mortalia casibus errant,
Haud secus ac superos si numen obambulet orbes
Securum quam nostra viam vestigia signent;
Fortunam frustra increpitas, sortique ruenti
Inconcussum animum mactas, pectúsque resoluis;
Hæc contra mentem obfirma, tantíque doloris
Desine, ne tacito, quæ corde reuoluis agenda,
Quæve facis, præuertat ineluctabile numen.
6. Nam veluti mentem turbatæ insomnia noctis
Discruciant, dum contuimur volitare figuras,
Nunc fratris stare effigiem, nunc ora parentis;
Sic sua garrulitas patiens deliria, vanas
Effingit species, mentitur mille figuras,
Nomina mille, modis & ludificantia miris
Ingenij figmenta loquax dementia garrit.
At metus ante oculos diuinus oberret vbique,
Qui mentē dextrámque regat. 7. Si fraude nocētū
Deiectos videas inopes, violentáque ferri
Iudicia, & totum turbari legibus orbem,
Haud temerè id factum tamen est, haud numine
nullo:
Namque potente potentior eminet alter, & iste
Obsequitur, seruúsque alij famulatur vterque:
8. Sic magno maior, maiori maximus, vnus
Ter summus latè imperitat regnator in omnes,
Phœbus vbi lucet veniens, mediúsque, cadénsque.
9. Nullus stat finis cupiendi, nullus habendi:
Hæc vesana fames crebris accessibus aucta
Sæuit inexpletùm, solitóque potentior ardet,
Copia nec potis est rabiem sedare fruendo.
10. Congeries vbi vasta tumet pondúsque metalli,

11. *Dulcis est somnus operanti, siue parum, siue multum comedat. Saturitas autem diuitis non sinit eum dormire.*

Shiruuod. *Dulcis est somnus negotianti: Saturatio diuitis, illa non est sibi requies vt dormiat.*

12. *Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: diuitiæ conseruatæ in malum domini sui.*

13. *Pereunt enim in afflictione pessima: generauit filium, qui in summa egestate erit.*

14. *Sicut egressus est nudus de vtero matris suæ, sic reuertetur, & nihil auferet secum de labore suo.*

15. *Miserabilis prorsus infirmitas; quomodo venit, sic reuertetur. quid ergo prodest ei, quod laborauit in ventum?*

16. *Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & iniuriis multis, & in ærumna, atque tristitia.*

Arab. Interpr. *Propterea omnes dies eius in tenebras, & lamentationem, & in iram multam, & in infirmitatem, & amaritudinem vergunt.*

Ingluuies ibi multa viget, numerúsque vorantũ:
Quid domino prodest graue pondus diuitis auri,
Prædáque Pactoli? Quid multa lætus opum vi
Incumbit gazæ virtute, aut fraude parandæ,
Quæ vel cana situ multo, latebrísque reposta
Clam colitur tecto interiore, serísque reclusa,
Aspectu nisi forte oculos vt pascat inani?
Namque manu attrectare nefas, aut prodere luci.
11. Aspice vt incõptus, multóque ex sole perustus,
Callosúsque manus, & longo lassa labore
Membra fatigatus pastor, multúmve, parúmve
Ederit, aduerso resupinus ventre recumbit,
Sopitóque graues perflat de pectore somnos;
At locuples lautâ ventrem dape fartus obesum,
Iliáque extensus, quascumque liguriit, escas
Aggerit, indulgens genio, pinguíque polentæ,
Dum cibus oppletâ fugiens ex fauce redundet:
Irrequieta ferens hic longæ tædia noctis
Æstuat, alternámque vigil se versat in aurem,
Quanquam illum stratis recubantẽ mollibus, altâ
Suffultum pluma, solitâ dulcedine somnus
Prouocet, insomnes non secius exigit horas.
12. Nec minus id durum, quod possessoribus ægris
Deliciosus opum, fit & exitiosus aceruus:
13. Diuitiásque patris, luctu lachrimísque requiret
14. Natus inops rerum, nudúsque redibit in aluum
15. Funereæ matris, vitali nudus ab aluo
Qui venit; vitâque idem, qui prodit, abibit
Vsq; miser, nec enim merces super vlla laborũ est.
16. Insipidas, dũ spirat homo, mala vescitur escas
In tenebris, veluti nigris tellure sub ima
Talpa suis infossa cauis, imperuia luci
Tecta amat, & patrios sibi condere docta penates

17. *Hoc itaque visum est mihi bonum, vt comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex labore suo, quo laborauit ipse sub sole, numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus, & hæc pars est illius.*

18. *Et omni homini, cui dedit Deus diuitias, atque substantiã, potestatémque ei tribuit, vt comedat ex iis, & fruatur parte sua. & lætetur de labore suo; hoc est donum Dei.*

19. *Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eo quòd Deus occupet deliciis cor eius.*

CAPVT SEXTVM.

Argumentum.

Perstat in insectanda, & exponenda auari diuitis calamitosa, & ærumnosa conditione, tum inculcatis prioribus, tum nouis productis vanitatis, & infelicitatis argumentis.

1. *Est & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines.*

2. *Vir, cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat; nec tribuit ei potestatem Deus, vt comedat ex eo: sed homo extraneus vorabit illud: hoc vanitas, & miseria magna est.*

3. *Si genuerit quispiam centum liberos, &*

Longos ſubter init tractus; ſic carcere cluſus
Infoſſúſque animus vix carpit in abdita rerum
Certus iter, cæcóſque nequit ſuperare receſſus;
Parte ſui meliore perit, certantibus intus
Diuiſus ſtudiis, grauior penetralibus ira
Incubat, ardet amor, metus in diuerſa renitens
Abſtrahit, aut ſæuit dolor, aut mala gaudia pulsāt
Ægram animam, vel cura vorax in viſcera ſerpit,
Nil niſi nomen habet vitæ, ſunt cetera mortis.
17. Hoc cœli magnū eſt, paucíſq; parabile munus,
Si quis lætus edat, lautus bibat, atque paratis,
Vt ſors æqua dabit, tranquillā in pace fruatur.
18. Grande Dei donū eſt homini, non viribus vllis
Audendum, humanæ vix & ſperabile ſorti,
19. Si quis opes, & opum, quas iure parauerit, vſum
Coniungat ſimul, & pacem ſuperaddat vtriſque;
Ter felix, (nam nil potiùs licèt improba captet
Votorum ambitio, ſed nec Deus offerat vltro,)
Si facilis iam vota polus poſtrema ſecundet.

CAPVT SEXTVM.

1. SED quid parua queror ſtudiis grauioribus æger?
Vidi aliud, non rarò oculis quod cuique recurrit,
2. Vir, cui diuitiæ, & fului numeroſa metalli
Congeries, rutilóque micat laus clarior auro,
Cui Deus indulgēs, quæcūque popoſcerit, implet,
Harum vſu rerum caret interdictus, & alter
Indelibatas vorat ore famelicus eſcas.
3. Quem Lucina patrem centeno pignore felix
Auxerit, & longa menſam cingente coronâ;

vixerit multos annos; & plures dies ætatis habuerit: & animus illius non vtatur bonis substantiæ suæ; sepulturáque careat: de hoc ego pronuncio, quòd melior illo sit abortiuus.

4. *Frustra enim venit, & pergit ad tenebras, & obliuione delebitur nomen eius.*

5. *Non vidit solem, neque cognouit distantiam boni, & mali.*

6. *Etiamsi duobus millibus annis vixerit: & non fuerit perfruitus bonis, nónne ad vnum locum properant omnia?*

7. *Omnis labor hominis in ore eius: sed anima eius implebitur.*

Chald. Cost. *Omnis defatigatio pro cibo ab homine suscipitur, & neque hominis animus esculentis, & poculentis satiari potest.*

8. *Quid habet amplius sapiens à stulto, & quid pauper, nisi vt pergat illuc, vbi est vita?*

Natorum numerum si centum æquauerit annis
Longæuus, neque concessi, quàm longa manebit
Vita, boni partem minimo decerpserit vsu,
Si tandem inferias tumulísque inhumatus honores
Expectet, membrísque sinum neget vrna tegēdis,
Huic ego vel crudum, qui præcipitatus abortu est,
Prætulerim fœtum: 4. Nam fama vtriusque sub vmbras
Cum vitâ cedit, similis lex dicta futuri est:
5. Nescius hic rerum, vitæque quid exigat ordo,
Sed priùs aduersis nouies quàm luna quadrigis
Lucinam accierit completo tempore partus,
Tantùm immunda lues, primíque coagula fœtus,
Et massa informis, tabóque obscœna cruento
Iusta puerperij præit interualla, reclusísque
Egeritur claustris, & olenti matris ab aluo:
Et tenebris ruit ad tenebras; de ventre parentis
Cognatam alterius properat genitricis in aluum,
Securósque subit vitai in limine portus;
Instar abortiui, qui præcoce prodiit aluo,
6. Diues erit, bis mille licèt compleuerit annos:
Intempestiuam mortis præuertitur horam,
Huic nisi concessum est fructus libare laborum.
7. Totus homo insudat cogendis, nec sibi parcit
Expleríve potest opibus, sed præscius æui
Præteritíque memor, sibi prouidus omnia curat,
Accumulátque, oculis, quàm vētre capacior, escas:
Ille animus stirpis diuinæ fructus, & auræ
Particula ætheræ, memor haud cœlíque suíque
Procumbit solos oculorum & ventris in vsus:
Oris at esuries, & opum vesana libido
Non saturanda ciḃis, nullóque explebilis auro est.
8. Quid stulto differt sapiens, & diues egeno?

C v

Bryling. *Quanam abundantia sapienti super stultum? quia pauper nouit ire contra vitam.*

9. *Melius est videre quod cupias, quàm desiderare quod nescias: sed & hoc vanitas est, & præsumptio spiritus.*

10. *Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius: & scitur quòd homo sit, & non possit contra fortiorem se in iudicio contendere.*

Syriac. *Cognitus est quòd sit filius hominis, & non potest iudicare cum illo qui est firmior se.*

11. *Verba sunt plurima, multámque in disputando habentia vanitatem.*

Syriac. *Sunt responsiones multa, qui multiplicant vanitatem.*

Huic ſatis eſt, quæ parua domi fortuna remanſit;
Tollit humo caput excelſum, & ſtellantibus infert
Syderibus pauper, propriòque ab lumine fulget;
Quæris quo tumuli, virtutem, limine condas?
Immenſi ſpatio cœli, petit illa ſepulchrum
Inſcriptum ſtellis, vaſtóque æquabile mundo.
9. Optatâ ardentes ab imagine paſcere vultus
Præſtiterit, ſtudióque ſequi maiore iuuabit,
Quod ferit aſpectum, & fructu præſente laceſſit,
Denique ſorte frui oblatâ; quàm corde vagari
Semper inexpletùm, & maiora requirere partis.
10. Quæ ſpirant, & ſtant habili quæ viuida ſenſu,
Expectant lethum; non vis, non igneus intus
Æternùm ardor alit, lapſuráque ſponte, retentat:
Quiſquis erit (quantus quantúſque ſit ille futurus),
Nomine prænotus vitam communibus haurit
Principiis, nullóque velut leuis aura ſequente
Diffugiens, primas vel ſponte recurret ad vmbras;
Et lucem, lethi ſub conditione, paciſcens
Deficiet, nemo cunis melioribus ortus,
Aut fictus potiore luto eſt: lex omnibus vna;
Nam perit alternóque redux ſtat funere vita.
Auctori parebit opus, quis tendere dictis
Audebit contra? quis contra robore ferri?
Non par quiſquam illi, nedum exuperabile numẽ
Viribus humanis, vt eò pertingere Adami
Auſit humo naſcens, & humum ſubitura propago:
Nullus non domino collatis viribus impar.
11. Sint ſatis hæc, quãquã quota portio dicendorũ!
Omnia nec memorare decet, nec nulla neceſſe eſt.
Plurima verba, nihil niſi plurima pabula venti.

CAPVT SEPTIMVM.

Argumentum.

Ex breuitate vitæ ostendit quæ bona sectanda, ac præ aliis eligenda in vita sint: præparat deinde hominem ad bonam, & felicem mortem: monet cauendum tum ab aliis minùs noxiis vanitatibus, tum potissimùm à lethali fœminæ veneno.

1. *Quid necesse est homini maiora se quærere, cùm ignoret quid conducat sibi in vita sua, numero dierum, peregrinationis suæ, & tempore quod velut umbra præterit? aut quis ei poterit indicare, quid post eum futurum sub sole sit?*

Chald. Cost. *Quis quoque homini renunciabit quod post eum euenturum est in hac vita?*

2. *Melius est nomen bonum, quàm vnguenta preciosa; & dies mortis die natiuitatis.*

Chald. Cost. *Præstantior est optima existimatio, quam sibi quærunt in hac vita iusti oleo excellenti; & melior dies, quo iacuerit homo, & in tumulum bono nomine, & meritis clarus fuerit, quàm ille ipse dies, quo improbus in lucem venit.*

CAPVT SEPTIMVM.

1. FATA quid humanam ſuper aſſurgentia ſortẽ
Affectare decet, maioráque viribus orſa?
Ruſticus indecoris ductus exoſus aratri
Cogitat æquoreos tractus, & carbaſa ventis
Explicat, & gazis ſpoliat nouus inſtitor orbem;
Mox ſalſo ſatur amne, tubas, & tympana Martis
Affectat, lauriſque caput victricibus auctus
Faſces, & trabeas, & ſpe creſcente, ſecures
Somniat, & tacitis ambit diademata votis.
Quid ſit opus facto, rerúmque quid exigat vſus,
Neſcit homo: velut vmbra fugit, quò nemo penetrat
Nuncius, hic obitâ referens quæ morte gerantur:
Demens! qui neſcis ſpirantibus æthere in alto
Interclusum iter ad manes tellure repoſtos.
2. Quid fumo pretium ponis, ſtultâque vapori
Arte laborato? quid nitro corpus inungis
Imbelléſque comas? incaſſum vnguenta parabis,
Vita niſi gratæ redolet virtutis odorem:
Suauior vnguento, dulcíſque aſpergine ſucci,
Poſt mortem qui reſtat honos, & funeris hora
Natali eſt potior: Stat meta reperta laborum
Funere, quique obeunt, pœnarũ ex gurgite vaſto,
Mille inter ſyrtes ſaxíſque hærentia ſaxa,
Littoribus proram obuertunt, ſedéſque quietas
Naufragio ex medio ſubeunt patriáque vocantẽ;
Poſt ſale quaſſatam dubio, ſæuíſque carinam
Fluctibus, emenſi ponto quodcumque pericli eſt,
Vota coronati, rerum tibi maxime rector,

3. *Melior est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat quid futurum sit.*

Chald. Cost. *Melius est hominem molestiâ affectum, &c. adire, quàm ad domum conuiuij, & poculorum, in qua susurrones adsunt, contendere, &c. in ærumnosam domum se recipiens vir iustus, ad pœnitentiam adducitur, & mortis sermones in animum inducit suum, & si aliquo in errore versetur, illum deserens, ad Deum faciet conuersionem.*

4. *Melior est ira risu: quòd per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.*

Persoluunt ritè, optata statione potiti.
At vitæ in foribus stabulant luctúsque dolórque
Nudáque debilitas membrorum, & mẽtis egestas,
Mille necis facies, pœnarum nomina mille;
Vis nulla est animi, nec pars est corporis vlla
Commoda vel curis, vel fortibus vtilis ausis:
Vidit vbi puer hoc cœli spirabile lumen,
Nascentémque parens maturâ fudit ab aluo
Enitens, vitam impatiens lacrymante salutat
Carmine, & ingratas vagitu personat auras,
Accusat matrem, testatur & astra querelis
Inuitus nasci, & detrectat corporis artus,
Vt male conueniens menti atque ignobile põdus.
Heu miser ingratos quoties consurgere soles
Cernes, ingratas quoties succedere lunas!
3. Præstat adire domos, vbi defiet fata parentis
Filius, aut coniux dilecti coniugis vrnas
Complet lamentis, & fœmineo vlulatu;
Quàm, quæ festiuis resonant concentibus, ædes.
Sit domus in luctu, faciunt aliena peritum
Funera, defunctì casu tremefactus amici
Ad vitam respectat homo, cautúsque futurum
Prospicit, haud monitoris egẽs, vocisq; magistrę.
Quis ruat in crimen, tristem cùm proxima vultũ
Mors aperit, ruptáque etiamnum flebile venâ
Vulnus hians, lacrymas lamẽtáque tristia poscit?
Sandapilâ corpus recubans oracula fundit
Flexanima, & mutis clamosa silentia labris.
4. Ira in fronte minax, & qui stat vultibus ignis
Præstiterit risu, laxísque in gaudia labris.
Namque grauis facies scelus indignantis amici
Peccantem meliora docet, tacitísque nocentem
Vocibus increpitans, medio sub crimine sistit.

5. *Cor ſapientum vbi triſtitia eſt, & cor ſtultorum vbi lætitia.*

6. *Melius eſt à ſapiente corripi, quàm ſtultorum adulatione decipi.*

7. *Quia ſicut ſonitus ſpinarum ardentium ſub olla, ſic riſus ſtulti: ſed & hoc vanitas.*

Caten. Græcor. Patr. *Nam ſtultorum hominum riſus expreſſam præ ſe fert imaginem ſpinarum multarum, quæ dum flammam corripiunt, crepero ſtridunt ſonitu, hiſcúntque tota.*

8. *Calumnia conturbat ſapientem, & perdet robur cordis illius.*

9. *Melior eſt finis orationis, quàm principium; melior eſt patiens arrogante.*

10. *Ne ſis velox ad iraſcendum: quia ira in ſinu ſtulti requieſcit.*

5. Vtitur vt fræno ſapiens mœrore, ſed excors
Laxatis præceps in gaudia fertur habenis,
Nulláque lex ſtulto. 6. Magis at prudentis amicã
Cenſuram perferre decet, quàm blanda loquentis
Suaui voce capi: 7. Spinas vt flamma loquaces
Depopulans, ſtrepitũ præter caſſúmque fragorem
Nil ciet, at vanos cineres cum murmure magno
Probroſum molitur opus; ſic lingua loquaci
Garrulitate ſonos præter caſſúmque fragorem
Nil mouet; in cineres omnis labor irritus exit.
Quid tibi blanditiæ vocum? vt ſuppoſta lebeti
Tinnula flamma ſonat crebris ſtridoribus; excors
Sic crepitat riſu, tinnitúque aſperat aures:
Materies velut illa ſilet, modicóque calori
Stat ſimilis primùm, ſubitóque incendia latè
Miſcet, & exuperat magis, atque accreſcit eundo;
Sic leuis eſt, & dulce ſapit iocus, & ſua lucet
Gratia, mox vires ſumit, crebríſque cachinnis
Auctior, admotas rationis ſpernit habenas.
8. Cenſoris ne temne oculos, qui vellicet aurem,
Palantéſque gradus virtutis in atria flectat;
Pharmaca deſipiunt ægro malè grata palato,
Reddita vita ſapit; ſi culpa reciditur ictu,
Virga placet; nec dura manus quæ vulnera curat.
Vtque fauo hyblæo præfers, quæ pocula peius
Colchidis odiſti plantâ, ſi pota ſalutem
Attulerint; monitis primùm ſic cenſor acerbis
Aſpera proloquitur, tandem meliora perorat:
9. Dignior eſt, oneri qui fortia colla gerendo
Duratus firmat, nec mole fatiſcit ab vllâ
Languidus; excelsâ quàm qui ceruice tumeſcit
Grandior, exitium paruâ pro laude paciſcens.
10. Si ſapis, haud faciles iræ inclinatus habenas

11. *Ne dicas quid putas causa est, quod priora tempora meliora fuere quàm nunc sunt; stulta enim est huiuscemodi interrogatio.*

Shiruuod. *Ne dixeris: quid factum est, quia dies priores erant meliores quàm iste? quia non cum sapientia interrogasti super hoc.*

12. *Vtilior est sapientia cum diuitiis, & magis prodest videntibus solem.*

Permitte, insano sed enim sub corde moratur
In consanguineum, quæ vertitur ira, furorem:
Qui claudit primos aditus, nec sede receptat
Hostem aduentantem, sed longè finibus arcet,
Sceptra sui victor furiis diróque furori
Eripuit, quíque instabat, cadit impetus vltro:
At rapido contrà, qui cæcæ turbine mentis
Abreptus semel excelsâ se rupe deorsum
Præcipitem dedit, incassum resilire laborat;
11. Nec labem excusas, vbi dixeris; ecquid aberrant
Nati degeneres, & auitâ stirpe recedunt?
Excidet haud talis sapientis ab ore querela.
Quid Phœbo scelus astruimus? quid cudim' auro
Secla patrum, prauì artifices, præsentia ferro?
Fons nunquam illimis fluxit, nunquam æthere Phœbus
Claruit innubi: non crimina nata profundo
Ex erebo his primùm posuere cubilia. seclis;
Est æquæua solo, nec iam primum inficit auras
Progenies orci: vis aurea secla renasci?
Seclorum ipse opifex pretiosos indue mores,
Aurea cude opera, atque in deteriora ruentem
Te pudor atque metus sistat: laus prima nocentũ
Et pudor & metus est, iniectáque fræna furori;
Ferrea sic ætas aberit, sic aurea surget.
12. Iuncta opibus prodest sapientia, magnus ab ęre
Fulget honos; claris at si virtutibus obstet
Res angusta domi, spatio breuiore coërcet
Et tenebris damnat, quæ lumine digna, tuentum
Ora oculósque petunt: contrà micat aurea virtus
Clarior, & socio geminatur lumen ab auro.
Virtus rebus inops sine vẽto, & remige cymba est,
Et fidibus testudo carens, arcúsque sagittis.

13. *Sicut enim protegit ſapientia, ſic protegit pecunia: hoc autem plus habet eruditio, & ſapientia, quòd vitam tribuunt poſſeſſori ſuo.*

14. *Conſidera opera Dei, quòd nemo poſſit corrigere, quem ille deſpexerit.*

15. *In die bona fruere bonis, & malam diem præcaue: ſicut enim hanc, ſic & illam fecit Deus, vt non inueniat homo contra eum iuſtas querimonias.*

16. *Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ: iuſtus perit in iuſtitia ſua, & impius multo viuit tempore in malitia ſua.*

Si forsan locuples indocta resoluerit ora,
Filius est Suadæ; multâ sed pauper in arte
Palladis instructus, cedro si digna loquatur,
Audiet ignarus, nec labra ciere peritus.
13. Præstiterit tamen æternis, animíque parandis
Insudare opibus, quas fur non tollat auarus,
Non rogus absumat, non naufragi maris vnda,
Sed possessori sua sint in pace voluptas.
14. Parte aliâ æternæ solers miracula dextræ
Contemplator, ei quisnam par robore? vel quæ
Si Deus eruerit, valeat reparare potestas,
Inque suos iterum collapsa refingere vultus?
Flatibus ille solo, quæ nemo refecerit, æquat.
15. Luce bonâ lætare bonis, & luce sinistrâ
Firma animum, luctúmque dies vicina leuabit;
Fecit vtramque Deus, ne sit tibi causa querelæ.
Non risu effusus, non fletu nubilus ora
Commacula, lancémque tene moderatus vtrâque:
Namque vices varias decet altâ mentis ab arce
Conspicere, & si sors blanditur læta, potiri
Lætitiâ, si sæua nocet, sperare medelam.
16. Vir iustus pretiosæ animæ momenta coërcet
In breuius, spatiísque inclusum haud grandibus æuum
Mille trahit lethi in species, properátque feretro
Exangues artus, & eò remeantia membra,
Vnde ortum iam nunc duxere; ast impius annos
Ducit in immensum, mercatus crimine vitam.
Vidi, alacri vultu, & rectâ ceruice nocentes
(Namque iugum collo nullum est) decurrere vitâ
Tramite inoffenso, & pulsis canescere morbis:
Interea rectique tenax, & cultor honesti
Pæne aras inter cadit hostia, nec sua virtus

17. *Noli esse iustus multùm: neque plus sapias, quàm necesse est, ne obstupescas.*

Var. Interpr. *Ne sis sapiens abundanter, vltra modum, neque maiorem sapientiam tibi arriges.*

18. *Ne impiè agas multùm: & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.*

Chald. Compl. *Ne ambules post cogitationes cordis tui, & impiè agas, neque longè facias viam tuam à domo doctrinæ legis, ne sit stultus fortè causa mortis animæ tuæ, vt succidantur dies vitæ tuæ, vt moriaris, antequam perueniat tempus tuum, vt moriaris.*

19. *Bonum est te sustentare iustum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit.*

Effusæque preces properantia tela retundunt.
O scopulum! quid enim superis pia turba litamus,
Insontem si pœna premit decreta nocenti?
Nec tamen in cœlum blasphema resolueris ora.
17. Virtus, quæ nimia est, vitij confinia tangens
Cultorem excessu maculat, prauósque per vsus
Degenerat tandem: summa est sapientia, certis
Desipuisse locis; sua stat mensura modúsque
Virtuti, nec in immensum sine crimine crescit.
Ne sape plus iusto, iurísque tenacior æqui
Exactórque modum supra, implacabilis esto,
Aut prudens nimium; ne maiestate verendus
Omnia qui terret, trepidantia corda pauore
Compleat, audacésque oculos maiore retundens
Lumine (nam contra non est impune superbis
Surgere) te circumfusa caligine mergat
Humanæ super audentem fastigia sortis.
Quid fragili incauti petimus confinia cœli
Remigio alarum, cursúsque insistimus olim
Dædalidæ nocuos, sacrúmque attingimus ignem?
18. Sed neque mûtatos flecte in contraria mores,
Ne vitij lux prima, tibi sit & vltima vitæ.
O multum doliture, tibi mors ferrea si te
Ignotum abripiat, quæ deinde piacula restant?
Namque diem sæpe, ante diem, clausere nocentes.
Ergo iustitiam, sophiámque peritus vtrinque
Binâ stringe manu: medio tutissimus ibis,
Si scopulos hinc inde timens incurrere, plantas
Artifici moderere gradu, quem sedulus omnem
In partem flectes, iusto moderamine librans
Quid decet, & quando, & rerũ quid postulat vsus.
19. O faueas miseris, durísque laboribus adsis,
Sufficiens lapso vires, placidúsque iacenti

20. *Sapientia confortauit ſapientem ſu-
per decem principes ciuitatis.*

21. *Non eſt enim homo iuſtus in terra, qui
faciat bonum, & non peccet.*

22. *Sed & cunctis ſermonibus qui dicun-
tur, ne accommodes cor tuum, ne fortè au-
dias ſeruum tuum maledicentem tibi.*
23. *Scit enim conſcientia tua, quia & tu
crebrò maledixiſti aliis.*
24. *Cuncta tentaui in ſapientia: dixi, ſa-
piens efficiar: & ipſa longiùs receſſit à me.*

Por-

Porrige non vllo retrahendam tempore dextram.
Qui numen metuit, bene prouidus omnia curat,
Nec ruit hostilem nimis inconsultus in ictum:
Hoc duce cuncta audet, clypeo nil tectus ab isto
Formidat, licèt haud alio custode tegatur:
20. Non portæ affusus miles, non peruia nulli
Limina, non armis acies, non mœnibus vrbes
Prudentem tanto firmant munimine, quanto
Vnica vel nullis sapientia cincta cateruis,
Quæ crudos tacito distendit robore neruos:
Arma inimica cadunt, virtus si pectoris arcem
Occupet: iratis repetitum fulmen ab astris
Emicet, irato splendescet fulmine virtus
Clarior; astriferi moles operosa labascat
Orbis, labentem nouus Atlas fulciet orbem:
Stat pugnax sonipes, frustra latrante molosso,
Immotus constánsque viæ; tumidíque leones
Non vultum obliquãt, rabiem geminante catello.
21. Rarior est iustus, vix tot de millibus vnum
Forsan repperies, quem mens scelus omne perosa,
Nec minimæ tenui tentata aspergine noxæ
Securum reddat, nec culpa redarguat vlla:
Seu grauior, seu culpa minor (nec enim omnibus æqua)
Est nonnulla, nec in solidum vitabilis vlli.
22. Ne faciles de te sparsis sermonibus aures
Præstiteris, ne fortè tui conuitia serui
Aure bibas: 23. iusto si verba examine penses,
Mens rea testis erit, te sæpe errasse susurris
Clam tacitis, altísque palam nocuisse loquelis.
24. Nil mihi inaccessum superest, nil restat inausũ,
Et mecum hæc, diuina sagax arcana recludam,
Et sophiam, quo tecta procul se cunque locorum

25. Multo magis quàm erat: & alta profunditas, quis inueniet eam?

26. Lustraui vniuersa animo meo, vt scirem, & considerarem, & quærerem sapientiam, & rationem: & vt cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium.

27. Et inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius: qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa.

28. Ecce hoc inueni, dixit Ecclesiastes, vnum, & alterum vt inuenirem rationem.

Abdiderit, ſequar, &, ſi quâ poſſum, aſſequar arte;
Hic vbi mens animi paulatim excedere rebus
Inſueſcit, ſenſúſque excelſa auertitur omnes
Orbe relegato procul, & tellure relicta,
Séque ſupra aſſurgit, penitúſque in ſe ipſa recedit;
Sed longè à terris euectam, ſéque fruentem
Nil interturbat mortale, vrgétque deorſum:
25. At fruſtra: & ſophiã propiùs quò tãgere nitor,
Longiùs eluſis ſe perfida proripit vlnis,
Et labyrinthæo latet indeprenſa baratro,
Ecquis eam inueniet? 26. Nihil inquirente reliqui
Intentatum animo, quò certa pateret origo
Stultitiæ, & ſceleris; cur ſtultus hic, impius ille:
Quò magis obſcuros tentas penetrare receſſus,
Vel libare leui faſtigia pollice rerum,
Plura vides ſupereſſe, manent maria alta relicto
Soluentem portu, & ſuper impendente procella
Reſpicere auersùm, curſúmque reflectere cogunt.
27. Singula luſtranti mihi fœmina durior ipſo
Funere viſa fuit, namque vt formidine mortis
Venator campos cingit, laqueóſque tenaces
Mendacéſque parat foueas, vt compede nectat,
Vel mactet ferro prædam, atque in tecta reportet,
Et veluti incautos piſces in retia mittit
Vel ſua credulitas, vel iniquo ſemita caſu;
Nexilibus ſic corda plagis, laqueíſque doloſæ
Fœminæ, & hamatis hærent deluſa loquelis:
Fœmineos neſcis, adamantina vincla, lacertos,
Ora focos, & verba faces? quis in igne pyrauſta
Illæſus volitet, tractétque impunè fauillas?
Deteſtanda mora eſt, hoſti dare terga triumphus.
28. Quod mihi quęſitũ toties, nuſquãque repertũ,
Quærendũ hoc iterum ſupereſt, an fortè decorum

29. *Quam adhuc quærit anima mea, & non inueni; virum de mille vnum reperi, mulierem ex omnibus non inueni.*

30. *Solummodo hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum, & ipse infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis vt sapiens est? & quis cognouit solutionem verbi?*

CAPVT OCTAVVM.

Argumentum.

Sapientis, ac sapientiæ laudes, & proprias notas enumerat; & quædam vanitatum genera, quibus sapientia medetur, intermixtis nonnullis bene viuendi præceptis.

1. *Sapientia hominis lucet in vultu eius, & potentissimus faciem illius commutabit.*

2. *Ego os regis obseruo, & præcepta iuramenti Dei.*

Fœmineis aliquid deprendere moribus esset;
29. Verùm post tritas studiis tot inertibus horas,
Nulla reperta bona est mulier, quæ non rea facti
Vllius, vel non dicti sine lege profusi;
Vir bonus vtcunque est multis de millibus vnus.
30. Mota poli facit vrna reum, quem crimine purũ
Os vultúsque ferunt. Procul omni labe creatus
Humanæ stirps gentis Adam, at labentibus annis
Lapsa quoq; est pietas, tandémq; in praua ruẽtes
Defecere suo paulatim à fonte nepotes,
Et pessum mores iuêre, infractáque luxu
Sæcula, proh quantum distant ab origine riui!
Quis diuina sagax arcana recludere verbis
Certet, prudentíque ausit contendere factis?
Aut quis in his tantùm speret præuertere regem?
Qui sisus virtute, parem se attollere contra
Maiestate velit, similíque in sede locare,
Quisquis is est, casum frustra eluctatus, ab alto
Audax præcipiti descendet in vltima lapsu,
Ex summis meritus spatia ad postrema reuolui,

CAPVT OCTAVVM.

1. GERMANIS impressa notis prudentia vultu
Pingitur, & sapiens molli sinuamine sensus,
Regis ad arbitrium flectit, vultúmque coloréinq;
Alternat momenta, modis per singula miris;
Riseris, arridet; contorseris ora, retorquet:
2. Regales obserua oculos in iussa paratus;
Effigiem maculare Dei exitialibus ausus
Flagitiis, dat sacrilego cum sanguine pœnas,
Quas Deus offensæ deposcit imaginis vltor:

3. *Ne festines recedere à facie eius, neque permaneas in opere malo, quia omne quod voluerit, faciet.*

4. *Et sermo illius potestate plenus est, nec dicere ei quisquam potest: quare ita facis?*

5. *Qui custodit praeceptum, non experietur quidquam mali. tempus, & responsionem cor sapientis intelligit.*

6. *Omni negotio tempus est, & opportunitas, & multa hominis afflictio.*

7. *Quia ignorat praeterita, & futura nullo scire potest nuntio.*

8. *Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec sinitur quiescere ingruente bello, neque saluabit impietas impium.*

Interpr. Venet. *Neque est vlla potentia in die mortis aut manumissio in praelio: neque liberabit impietas habentem eam.*

Shiruuod. *Non saluabit impietas possessorem suum.*

3. Si parere neges, celeri ne crede salutem
Asseruisse fugâ, & tutò vitasse furorem,
Rex lateri præsens, quocumque recesseris, instat.
Perfer onus, fortè & fiet magis æqua ferendo
Sarcina, tangetúrque aliquo sors læua pudore:
4. Nitere nec contrà: placet hoc, placuisse potenti
Sufficiet; si quid iubeat, mox acta sequentur;
Factorum quis enim causas à principe poscat,
Sicque argutetur? quianam te iudice solo,
Te solo hæc auctore facis? 5. Qui pronus ad omne
Imperium suprema vltro decreta capessit,
Corpore nil, animo nihil experietur acerbum.
6. Quæ responsa sibi, quo sint & tempore danda,
Obseruat sapiens; & dicta expensa reponit:
Consultandi horas, tempúsque aduertit agendi:
Sunt sua consiliis, sunt & sua tempora rebus.
7. Sors ita nos damnis superincumbētibus vrget,
Vt vix acta scias, nemo prænoscat agenda,
8. Quin etiam irati fluctus componere ponti,
Luctantésque euros falcémque retundere mortis
Non opis est nostræ; lex illa adamante notatur,
Nec scelus auctorem merito tutabitur ictu,
Aut dominū impietas sua plurima proteget olim:
Fatalis nomen simul vrna citauerit, horam
Est differre nefas, seu ceras ordine longo
Fumosas patrum ostentes, & stemmata multo
Nigra situ, seu stirpem obscuram inglorius imâ
Fæce trahas, cum ferro aurum, cum vomere sce-
ptrum
Tartarei fert cymba senis, discrimine nullo:
Sic quo fonte salus hauriri creditur, inde
Deriuata lues, & spem laruata fefellit
Prosperitas, lusítque alio fortuna rotatu.

9. *Omnia hæc consideraui, & dedi cor meum in cunctis operibus quæ fiunt sub sole.*

10. *Interdum dominatur homo homini in malum suum.*

11. *Etenim quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore vllo filij hominum perpetrant mala.*

12. *Attamen peccator ex eo quòd centies facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognoui quòd erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem eius.*

9. Vidi ego, proh pudor! vt dirâ feritate tyrannus
Nocte satus, germénque erebi, haud indigna parentum
Progenies, tamen optatâ cum pace superstes,
Lance triumphatâ iuris, post fata quiescat,
Venturis faciens famam increbrescere seclis:
Inque sinu decoris positum Dea læta per ora
Circunfert populi, seríque nepotibus olim
Posteritas canet, & mortis secura vetustas;
Non secus, ac si iura super communia crimen
Sublimem extulerit, nihil & nisi corpus adeptum
Perdiderit, sed restet honos, & posthuma fama:
10. Interea iusti, scelerum genus omne perosi,
Et bene de cunctis, linguáque, manúque merentes
Putrescunt mutæ sub iniquo pondere terræ,
Atq; vno cōdunt noménque, & mēbra sepulchro:
Nil adeo ex cunctis, (quanti quantíve fuerunt)
Post superest, pereunt spe cassi, & laudis inanes.
11. Et quia non subitò vindex sententia sontem
Castigat, summáque scelus radice reuellit,
Vel modicâ attingit pœnâ grauiora merentem,
Impunita lues serpit, sensímque per orbem
Grassatur, noua semper homo superaddit inultus
Crimina criminibus; nullâ quia vindice pœnâ
Incastigatos nimis exorabile numen
Permisit toties vitiorum in lubrica lapsus.
12. Sed quāquā crimē geminet sceleratus in horas,
Et velut aggeribus gurges se effundat apertis,
Seruatur pœnis, iræque in certa futuræ
Tempora differtur, prauorū quidquid vbique est;
At merces æterna manet, quem numinis vrget
Vsque timor, nusquam sacris excessus honesti
Finibus: idcirco non languidus ardua cœpta

13. Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi vmbra transeant qui non timent faciem Domini.

14. Est & alia vanitas, quæ fit super terram; sunt iusti, quibus mala proueniunt, quasi opera egerint impiorum; & sunt impij, qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant: sed & hoc vanissimum iudico.

Chald. Cost. *Est vanitas quæ pridem constituta est, iusti scilicet, quibus perinde atque sese (sicut impiis vsu venire solet) omnibus sceleribus polluissent, pessimè euenit. Sunt verò & impij, quibus non agitur, atque si iustorum more bene egerint.*

Ingentésque animos pone, & sublimia vota:
Stat meritis æternus honos, & didita cœlo
Gloria, & in seros decus immortale nepotes.
13. Dissimilis cùm vita fuit, dispárque nocentis
Exitus, interualla breuis mox finiet æui,
Cùm leuia intendat, leuis euanescet vt vmbra,
Captatórque auræ, sibi debita præmia sumet;
Sed Deus immunē sceleris, mentémque manūque
Aspiciet fœlix, senisimque in dona rependet.
Hinc animi surgunt, & condimenta malorum
Dulcia, & oppressos blando spes vbere lactat.
14. Nec minùs id durum est, alieni pœna reatus
Iustis sæpe venit; iustorum & præmia prauis:
Contemplator, vti mala, quæ debentur iniquis,
Nullo iure luunt, alienáque crimina iusti,
Casibus exhausti immeritis, atque omnium egeni,
Sint licèt his casti mores, & candida corda;
At votum super omne, bonis & honoribus aucti
Ceruicem tollunt, & inani sorte triumphant
Tot scelerum artifices, & digni turpibus ausis
Mille necis facies consumere, nomina mille:
Munera non meritū, nō culpam pœna sequuntur,
Nec sua sors vlli est: quis id inficietur acerbum?
Cur stirps vna virûm, vasti non vltima mundi
Portio, non opere in tanto laus vltima summi
Artificis, curarum aliquâ non parte paternam
Auctoris mentem insedit? sed læua superbo
Impietas vultu, & populi delata secundis
Flatibus exultat, trabeas & sanguinis ostro
Purpurat: & primi plausus impunè patrati
Plagitij, sunt causa noui; supremáque tandem
Intrepidum his gradibus scelus ad fastigia fertur:
Sub leges stellata vocas qui castra polorum,

15. *Laudaui igitur lætitiam, quòd non esset homini bonum sub sole, nisi quòd comederet, & biberet, atque gauderet, & hoc solum secum auferret de labore suo, in diebus vitæ suæ, quos dedit ei Deus sub sole.*

16. *Et apposui cor meum, vt scirem sapientiam, & intelligerem distentionem, quæ versatur in terra: est homo, qui diebus, & noctibus somnum non capit oculis.*

17. *Et intellexi quòd omnium operum Dei nullam possit homo inuenire rationem, eorum quæ fiunt sub sole; & quanto plus laborauerit ad quærendam, tanto minùs inueniat: etiamsi dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.*

Aſpicis hæc ? quos emeritum decus aſſerit aſtris,
Heroas cecidiſſe, atque inter pocula carmen
Bacchantum fieri, & ſtultæ ludibria plebis:
Hoc noſtri ſecurus agis ? ſi martius horror
Ingruat, & totum ſors lubrica verterit orbem,
Clades prima ferit iuſtos, primóque nouerca
Turbine percellit; iuſtus prima hoſtia lethi eſt.
15. Mentis inoffenſæ tum tempeſtiua probaui
Gaudia lætitiæque dies, explere diurno
Pane famem vinóque ſitim, licitíſque leuare
Deliciis curas, merces hæc ſola laborum eſt.
16. Móxque voluptates, & vana faceſſere iuſſi
Gaudia, ſed totus ſophiam conuerſus in vnam,
Solerti ſtudio, vigilíque indagine noſſe
Et volui & cœpi, tantos quæ cauſa labores
Accendat, quid auarus homo noctéſque diéſque
Multa gemat, curis excarnificatus acerbis:
Nec mod°, aut requies, quaſi ſol immobilis hæres
Aſſiduâ vigiles inflammet lampade curas,
Inſomnes verſat turbato pectore motus.
Ingemit, & gaudet, ſperátque timétq̃ue viciſſim,
Et miſerum non vnus agit furor; at noua ſemper
Intus tempeſtas ſurgit, quæ turbine cæco
Attollit modò ſublimem, modò in ima retorquet:
17. Tum ſenſi non poſſe capi ſecreta tonantis
Facta, ſed illudi plura indagare parantem
Et ſua diuinas dimenſum ad brachia vires,
Nãque vltra penetrare homini ratione negatũ eſt;
Quantò anceps plures operoſâ indagine curas
Collocat, ille minùs tantò quæſita reportat.
Auribus hæc, oculíſque nefas vulgare profanis;
Dixerit & ſophiæ qui conſcendiſſe cacumen
Repet humi vecors, & ſede iacebit in ima.

CAPVT NONVM.

Argumentum.

Pergit recenſere Salomon varios rerum humanarum euentus, in quorum conſideratione recurrere oportet ad Dei manum,& potentiã, quâ cuncta gubernantur, & ad ſcientiam, quâ commoda, & nobis vtilia prouidentur: Noſtrum autem eſſe, de diuina bonitate ſpe conceptâ,honeſtæ iucunditati, bonis operibus, vt ſanctæ ſapientiæ, ſeduló incumbere.

1. *Omnia hæc tractaui in corde meo, vt curiosè intelligerem: ſunt iuſti, & ſapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo, vtrum amore, an odio dignus ſit.*

2. *Sed omnia in futurum ſeruantur incerta, eo quòd vniuerſa æquè eueniant iuſto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & ſacrificia contemnenti: ſicut bonus, ſic & peccator: vt periurus, ita & ille qui verum deierat.*

3. *Hoc eſt peſſimum inter omnia, quæ ſub ſole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt: vnde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita ſua. & poſt hæc ad inferos deducentur.*

4. *Nemo eſt, qui ſemper viuat, & qui huius rei habeat fiduciam.*

CAPVT NONVM.

1. ALTERNANTEM animum nunc has nunc sedulus illas
Diuisi in partes, didicique quòd acta proborum,
Prudentum quòd dicta, Deo moderante, regãtur.
Stultus homo interea (quanta est caligo futuri!)
Odit amat; pretiúmque sui non nouit amoris,
Aut odij: 2. Incerto nutant discrimine sortes,
Quò lex quemque vocet fatorum immota, seueri
Vrnáque quæsitoris: an irremeabilis orci
In baratrum sidat scelerum graue pondus: in altũ
An superûm fauor attollat virtute redemptus
Lustratas animas: nullo discrimine prauus
Confusus sine lege bono, iustúsque maligno est:
Vsque adeo humanis insedit mentibus error!
Quisque perit, seu thuriferis altaria spargit
Muneribus, seu sacrilego pia numina fastu
Despicit, est eadem cunctis sors dicta sepulchri.
3. Grande malum est, simili quod ineluctabile fatũ
Lege premat cunctos, prauique boníq; sequaces:
Inde lues, fons inde mali, nam firma tenaci
Durities in corde riget, mentémque malignus
Ad scelera obfirmat, mox descensurus ad vmbras
Ignotúsque suis, ignorandúsque futuris,
Hactenus vnde pedẽ reuocare haud contigit vlli.
4. Cuique suæ data meta viæ: sperare senectam
Quisque potest, nemo æternæ rata tempora vitæ;
Nascenti calcanda semel via publica lethi,
Fata Dei nam stant immota, & ferreus ordo.
Lumina tot periere virûm, tótq; agmina gentiũ,

5. *Melior est canis viuus leone mortuo. viuentes enim sciunt se esse morituros: mortui verò nihil nouerunt ampliùs, nec habent vltra mercedem, quia obliuioni tradita est memoria eorum.*

Arab. Interpr. Bryling. *Quia viuentes cognoscunt quòd morientur: & mortui non sunt cognoscentes quicquam, & non est eis vltra merces, quia obliuioni tradita est memoria eorum.*

Bryling. *Quoniam canis viuens ipse bonus super leonem mortuum.*

Syriac. *Quia canis, qui est viuus, melior est leone, qui est cadens.*

Et capita alta ducum, regnatorésque superbi;
Diísque ipsis inter genitos, quos fabula finxit,
Heroum generosæ animæ, vix peruia sorti
Pectora, cœlicolûm non decedentia factis:
Necnon & iuuenes, primæuæ robora pubis,
Concessere neci, quo tempore & ordine fixa
Exciuit series quemque, atque immobile fatum:
Cuique dies numerata, nec vltra tendere fas est.
5. Vita neci præstat, potiórque leone perempto
Qui viuit latrátque canis: commune tributum
Debitor exsoluet, qui spirat: nam sua quemque
Fata vocant, & mors nusquam vitabilis vlli.
Victrices lauros funesta cupressus inumbrat:
Contemplator auos; hic sponte immiscuit astris
Exultantem animam; hunc lõgis maioribus ortũ,
Quem clara de stirpe tulit mirata vetustas,
Lethiferis suprema dies tamen addidit vmbris.
Cerne quot ediderunt heroas sæcula prisca,
Aspice, quot doctas animas Heliconis alumnas,
Omnia complexas animo monimenta sub vno,
Inuidêre solo superi, cœlóque locarunt.
Ille perit, quem nulla vnquam discedere iusto
Gratia, nulla precum vis importuna subegit.
Vrbes intuitor, periere, orbíque ruinam,
Et sparsam vacua ostentant per compita mortem;
Et nunquam reditura, vale vale omnia dicunt:
Credo equidem aspiciens, duces suspiria ab alto,
Optabísque sequi, iam solus ab agmine magno
Diuulsus, dulci & comitum frustratus amore.
At contrà fugitiua dies obliuia factis
Inducit; rerum, nobis quæcumque geruntur,
Vix leuis ad seros descendet fama nepotes;
Tu nil crede tuum, vitámq; & fata quod vltra est.

6. *Amor quoque, & odium, & inuidiæ simul perierunt, nec habent partem in hoc sæculo, & in opere, quod sub sole geritur.*

7. *Vade ergo, & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua.*

8. *Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.*

9. *Perfruere vita cum vxore, quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole, omni tempore vanitatis tuæ: hæc est enim pars in vita, & in labore tuo, quo laborat sub sole.*

10. *Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos quò tu properas.*

11. *Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam, sed tempus, casúmque in omnibus.*

12. *Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplò superuenerit.*

6. Cessat amor, cessátque odium, liuórque recedit,
Cœpit vbi iam iámque obito frigescere corpus
Funere, sors nec enim vitæ super vlla peracta est.
7. Ergo age, mœstitiâ positâ, vultúque sereno
Lætus pane famem depelle, sitímque falerno,
Et fœlix pulsis agita noua gaudia curis:
Namque tibi cœli ex nutu suspensa voluntas
Omnis, eò totis contendere viribus ambit,
Vt placeant tua facta Deo: 8. Te splendida vestis
Induat, & suaui madeant tua tempora nardo:
9. Lætos carpe dies lætâ cum compare fœlix,
Quippe thori Deus est auspex, tædámq; iugalem
Accendit, tecum vt, quod sit super, exigat æuum,
Funditus ex imo dolor & se pectore migret:
10. Nec tere tẽpus iners; manus impendẽda labori
Fortis & assidua: indoctas nam parta sub vmbras
Non ratio, aut opus, aut doctrina sequentur euntẽ,
Omnia mobilibus fati cessere triumphis,
Et super elapsæ sunt alta obliuia vitæ.
11. Parte alia pedibus celeres, validósque lacertis,
Viribus & crudos, fusos certamine vidi.
Tristis in angusto sapiens ieiunia tecto
Longa leuat lacrymis, doctor stipis æra reposcit;
Cuncta putes ferri dubio mortalia casu,
Haud secus ac humana nihil si rector olympi
Dirigat, ipse auctor rerum & suprema potestas.
12. Incautos pisces vt fallit arundine longâ
Piscator, dum littoreas demittit in vndas
Fila sedẽs scopulo, atque hamos tenet esca latẽtes,
Olli concurrunt auidi, rapiúntque voraci
Ore cibos, sed mox captiui fila sequuntur;
Aut veluti alitibus si retia quando tetendit
Pastor agens, volucris correpta sequacibus hæret

13. *Hanc quoque ſub ſole vidi ſapientiam, & probaui maximam.*

14. *Ciuitas parua, & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, & vallauit eam, extruxítque munitiones per gyrum, & perfecta eſt obſidio.*

15. *Inuentúſque eſt in ea vir pauper, & ſapiens, & liberauit vrbem per ſapientiam ſuam, & nullus deinceps recordatus hominis illius pauperis.*

16. *Et dicebam ego, meliorem eſſe ſapientiam fortitudine: quomodo ergo ſapientia pauperis contempta eſt, & verba eius non ſunt audita?*

17. *Verba ſapientium audiuntur in ſilentio, pluſquam clamor principis inter ſtultos.*

18. *Melior eſt ſapientia, quàm arma bellica: & qui in vno peccauerit, multa bona perdet.*

Nexibus, & paſtor toto inſtans corpore ſuprà eſt;
Sic mortis pellace cadit deceptus ab hamo,
Linea quem vitæ fallit, quem blandus ineſcat
Et cibus, & ſuaui aucupio cooperta voluptas,
Nemo non moritur, premitúrque à funere funus.
13. Haud equidem inuenies, ſi ſublunaria penſes
Aut humana, quod huic poſſis cõponere quidquã;
14. Vrbs anguſta fuit, nõ muro aut turre frequẽti
Ardua, foſſarúmve morâ, aut munimine valli,
Aggere nõ multo, haud validis populoſa colonis;
Rex mira virtute valens, & viribus audax,
Obſeſſos cingit numeroſo milite muros,
Et circumfuſas alta in tentoria moles
Tollit, vt arma armis, & mœnia mœnibus obſtẽt;
15. Fortè hîc inuentus ſub egeno pauper amictu,
Ingenium cœleſte tegens, qui corde ſagaci
Obſidione leuat, teliſque prementibus vrbem;
Verùm aſſertori, libertatíſque datori
Nõ honor, aut merces, ſed prima remãſit egeſtas.
16. Protinus hęc mecũ; quid ſordet puluere virtus,
Tabeſcítque inter proprios induſtria ciues?
17. Non pretiũ in voce eſt, & docta ſilẽtia pręſtant
Murmure, paſcũt illa animos, hoc verberat aures.
Rex diu inauditus clamat, qui Stentora vincit
Gutture; ſed tacito dum conticet ore, profatur
Vir ſapiens, altúmque tonat; 18. prudentia præſtat
Quã bis quinque duces opibúſq; manũq; potẽtes:
Námque animis maturus homo, ſeſéque ſuóſque
Proteget, hoſtiles eludet callidus artes
Artibus, & fraudem maiori fraude repellet;
At propriâ ruet arte, ſuóque peribit ab ipſe
Demens conſilio, & ſtulto temerarius auſu
In tumulos vertet, mactatis ciuibus, vrbes.

CAPVT DECIMVM.

Argumentum.

Perſtat in ſapientiæ laude, & ſtultitiæ deteſtatione, atque vario vtriuſque diſcrimine impugnat vanitatem ambitioſorum hominum, quæ non rarò in ipſis publicis honoribus, & poteſtatibus inuenitur; docétque interim non detrahendum magiſtratibus, neque repugnandum.

1. *Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti: pretioſior eſt ſapientia, & gloria, paruâ & ad tempus ſtultitiâ.*

2. *Cor ſapientis in dextera eius, & cor ſtulti in ſiniſtra illius.*

3. *Sed & in via ſtultus ambulans, cùm ipſe inſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat.*

4. *Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris, quia curatio faciet ceſſare peccata maxima.*

5. *Eſt malum, quod vidi ſub ſole, quaſi per errorem egrediens, à facie principis.*

6. *Poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, & diuites ſedere deorſum.*

7. *Vidi ſeruos in equis, & principes ambulantes ſuper terram quaſi ſeruos.*

CAPVT DECIMVM.

1. DVM captiua croci retinetur in vnguine musca,
Atque in odorifero tumulo, testáque superbâ
Nectaris occumbit, pretiosáque funera ducit,
Tum sua laus perit vnguēto speciésque, nec vllis
Vsibus aut recreat nares aut vulnera curat.
Sic nota flagitij, næuúsque, ac criminis vmbra;
Et muscâ, licèt exiles formetur in artus,
Culpa minor, totum fœdat virtutis odorem,
Et facit æternis nomen putrescere sæclis;
Antiquos titulos & nomina prima requires:
2. Ac veluti incumbit subeundo dextra labori
Aptior, haud aliter sapiens operosa ministrat
Tempore quæque suo, & dextro facit alite cūcta:
Ad læuam cor stultus habet, laterique sinistro
Mens residet læua, & nullis accommoda rebus.
3. Corporis insano nosces libramine stultum;
Nam gradus internæ damnat deliria mentis:
4. Si formidandæ grauè spiritus infremat iræ,
Et princeps tibi bile tumens crudele minetur
Exitium, statione datâ sta firmus, & ira
Concidet, & mortem mors expectata repellet;
Obsequio absistit rigor, obsequióque resurgit
Lapsus amor; 5. sed grāde malū est, & deuius error
Principis; 6. insultat victrix insania, fortis
Ad celsam prouecta rotam, tenet infima virtus.
7. Sublimes in equis vidi per compita seruos
Currere, sed contrà seruilia fata ferentes
Moliri insuetis proceres vestigia plantis;

8. *Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber.*

9. *Qui transfert lapides, affligetur in eis, qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis?*

10. *Si retusum fuerit ferrum, & hoc non vt prius, sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, & post industriam sequitur sapientia.*

Quis

Quis furor, indignis manibus mandare ſecures?
Cæſáque terga flagris, trabeis decorare ſuperbis?
Suſtinet hoc fortuna nefas ſecura pudoris!
Signa poteſtatis tantæ, & veſtigia regni
Protinus his impreſſa, oculis mirantibus hauſi,
Atque animo indignãte: pudet cõtra vrbe vagari
Semineces, lentóſque pigrum per cõpita greſſum
Ferre magiſtratus: tumulis reptare recluſis
Corpora, pallentéſque putes volitare figuras.
8. In foueam nutante pedum molimine foſſor
Incidet, auctorem priùs ipſe vorabit hiatus:
Atque vbi latrones hortorum ſepta reuellunt,
Vindicat ingreſsũ coluber; 9. qui mœnibus vrbis
Subducit lapides, hunc machina ſæpe dehiſcens
Sternit: in artificem ſceleris, ſua pœna recurrit.
Dura lacertoſo qui ligna tenacia findit
Robore, deluſis crebrò ſecat ictibus auras
Irritus, inque caput reditura ſecuris aberrat,
Aut quod iã ſciſſum eſt, ſcindentis in ora reſultat;
Sic quiſquis leges, & propugnacula iuris
Septa æqui, Themidíſque domũ, & prętoria ſacri
Iudicij temerè euertit, tabuláſque refigit,
Communi exitio patriam, latâque ruinâ
Obruit ipſe ſuâ perimendus clade penates.
10. Attere, ſi ſit hebes ferrum; per longa ſecuris
Otia ſupplicium ipſa ſibi, rubigine tandem
Carpitur, hanc multâ nigram ſi ſorde, ſuique
Diſſimilem tentes antiquæ reddere formæ,
Reſtituet labor impenſus, primâque nitentem
Luce redonabit; ſic & rubigine pulsâ
Improbus exacue ingenium, ſudoris & imbre
Ignauam irrora cotem, tum luce renatâ
Reſtituet labor obtuſum repetitus acumen;

11. *Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.*

Septuag. *Si momorderit serpens in susurro, non in murmure.*

Chald. Complut. *Sicut immittuntur serpentes igniti, vt vexent & noceant sæculo, & sic non erit amplius verè, qui accusator est & susurro.*

12. *Verba oris sapientis grata, & labia insipientis præcipitabunt eum.*

13. *Initium verborum eius stultitia; & nouissimum oris illius error pessimus.*

Præuia ni dubiam ſapientia dirigat artem,
Ars opus incipiet non impoſitura coronam:
At nihil ambarum iunctis niſi viribus exit
In lucem hanc, operúmque fides communia poſcit
Fœdera, concordi torquentúrque omnia ductu.
11. Si quem forte vagus per deuia rura viator
Preſſit humi colubrū, bifidæ mox cuſpide linguæ
Inſinuat totos virus lethale per artus,
Tum verò fuſcari ora, & caligine mergi
Lumina, & vrgenti torqueri viſcera peſte;
Humanæ ſua ſunt fatalia toxica linguæ:
Vipereos dentes, ſociorum in ſanguine paſſim
Figere amat, fratríſque fibras cognatáque paſci
Viſcera, & arroſum verbis deglubere nomen:
In manibus linguæ, diuorum æterna poteſtas
Fatidicam poſuere colum, nunc ſtamina ſcindit,
Nunc fila agglomerat; nunc ſaxa ſequacia voce,
Auritáſque trahit quercus, inflectere cantu
Docta tigres; at ſi veſana reſoluerit ora,
Halitus exitio eſt, & peſtibus inficit auras,
Multiplicat cædes, atque vno funerat ictu
Immenſos latè populos; tellure repoſtos,
Quos tenet alta quies, manes furiata laceſſit,
Intentátque nouum functis poſt funera fatum:
Quæ reptante priùs conuicia nata ſuſurro
Vix ſteterant, prono aſſenſu & popularibus auris
Per menſas excepta volant, cētum ora reſoluunt,
Heroum generoſæ animæ, tot fortia bello
Pectora, quos virtus ſupra contagia plebis
Erigit, occumbunt funeſtæ victima linguæ.
12. Cū ſapiens loquitur, proprio velut ore profatur
Gratia, ſed ſtultos effræna libido loquendi
Præcipitat: 13. primáſque loquax veſania voces

14. *Stultus verba multiplicat. ignorat homo, quid ante se fuerit: & quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare?*

15. *Labor stultorum affliget eos qui nesciunt in vrbem pergere.*

16. *Væ tibi terra, cuius Rex puer est, & cuius Principes mane comedunt.*

17. *Beata terra, cuius Rex nobilis est, & cuius Principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriam.*

18. *In pigritiis, humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.*

Venet. Interpr. *Propter pigritiam hominis laxatur contignatio, & propter remissionem manuum domus stillationi exponitur.*

Inchoat, extremas conclûdit pessimus error:
Culpáque proloquitur dictis, & culpa perorat,
14. Dum tales geminat dementia garrula voces;
Quæ proaui tulerint, venturi quæve nepotes
Fata ferent, ignorat homo; num fortè sepulto
Nuntius accedet, quà pallescente recessu
Claudit inaccessas, viuis domus inuia, manes?
15. Si te quæsitam non cognita ducit ad vrbem
Semita, diuersos nequicquam erraticus agros
Delusâ relegis plantâ, metámque fugacem
Dum sequeris, metáq; magis properando recedis;
Haud aliter demens à recto tramite cœli
Deuius, huc illuc frustra festinus anhelat,
Anfractus superat varios, atque orbibus orbes
Impedit, incerto torquens vestigia calle:
16. Ah miseranda nimis tellus, rationis egente
Quæ puero regeris! proceres ad munia lenti,
Credita iura fori, media inter pocula reddunt
Officij immemores, puros queis mane recludens
Sol radios, lances, pateras, cyathósque deaurat
Missilibus primis: 17. nimis ô prouincia fœlix,
Cui genere insignis, plenis rex imperat annis,
In quâ fixa suo conuiuia tempore patres
Instituunt, mensísque ad debita pensa relictis
Excedunt, 18. gnari corrupta putredine tigna
Sidere, & imbricibus ruptis tabulata labare.
Aspicis vt quondam inuidiosa cacumina cœlo,
Pendula iam, rimis hinc inde patentibus, imbri
Dant tristes aditus, ventísque cubilia præbent?
Desertos vrtica lares, & carduus hospes
Incolit; his cornix, his noctua, miluus, & omnes
Cum socia legione striges stabulantur in aulis,
Rex vbi magnifico nuper dormiuit in auro:

19. *In risu faciunt panem, & vinum, vt epulentur viuentes: & pecuniæ obediunt omnia.*

20. *In cogitatione tua Regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti: quia & aues cœli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas, annunciabit sententiam.*

CAPVT VNDECIMVM.

Argumentum.

Salomon suadet beneficentiam, atque beneficentiæ, & bonorum operum assiduitatem, ex fiducia in Dei prouidentiam, ex mortis memoria, ex vitæ florentis vanitate, ex præmio, aut supplicio futuro.

1. *Mitte panem tuum super transeuntes aquas, quia post tempora multa inuenies illum.*

2. *Da partem septem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram.*

Vnde mali tanti labes? luxúſne vorator
Largus opum, ſociíque comes ſocordia luxus?
Sic eſt, pigra quies atque otia languida tandem
Funereas clades, & vix à Marte timendas
Important; & Atlas, regni qui ſuſtinet orbem,
Deſidiæ ſi carpit amor, ſine cuſpidis ictu
Corruet, inuoluétque ſuâ regnum omne ruinâ.
19. Scurra iocis Regem reficit, corpúſque saginâ,
Et vendit caros, menſæ pinguedine, riſus.
Auri proh nimium valet infinita poteſtas!
20. Nec tu propterea furtiuo corde ſuſurrans
Regibus, aut inter tecti penetralia muſſans
Et timidè ad comites verba intermiſſa retentans
Detrahe diuitibus, nam ſepta domeſtica purgans
Excipit has voces aurito flamine ventus:
Has pipit paſſer, gallina gracillat, hirundo
Trinſat, cucurrit gallus, queritúrque columba,
Garrula ad offenſas auis omnis nuntiat aures.

CAPVT VNDECIMVM.

1. TV veræ pietatis amans, vt in æquor, egenis
Funde, redũdãti mage largus flumine, panẽ;
Nulli clauſa manus fluuios excedat Iberos
Aurea dona vomens; populíſque vndare penates
Cernere ſit, miſeros intrare, redire beatos,
Vt nemo ingreditur ſiccis maria humida plantis:
Non tamen exhauſtis rareſces ſiccus ab vndis,
Sed pleno in fonte reffuet liquor omnis ab alueo,
Et Phœbo redeunte, tibi collata redibunt,
Atque datis maiora, neque indigus ære carebis,
Quod dederis: 2. ſed opum partem largire tuarum

3. *Si repletæ fuerunt nubes, imbrem super terram effundent: si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.*

4. *Qui obseruat ventum, non seminat, & qui considerat nubes, nunquam metet.*

5. *Quomodo ignoras, quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis; sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.*

6. *Mane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua; quia nescis quod magis oriatur, hoc aut illud; & si vtrumque simul melius est.*

7. *Dulce lumen, & delectabile oculis videre solem.*

Syriac. Interpr. *Lux est dulcis, & bona oculis, vt consideret solem cum ipsa.*

Septimam & octauã: nam quâ tibi nube nigrescat
Proxima lux, nescis: 3. sic nubem imitare tumentẽ,
Quæ bibulo stillans interluit arua liquore.
Seu, planta ad Boream, siue inclinata sub austrũ
Conciderit, firmis veluti radicibus hæret,
Cladéq; fixa suâ est; homines sic morte sua stant.
4. Flamina ventorũ dũ quis speculatur, & imbres
Credulus explorat, cultæ non debita mandat
Semina telluri, vel qui vaga nubila visu
Consequitur, nunquam farris cumulabit aceruos.
5. Vt rudis ignoras, cur perpluat imbrifer auras
Africus, & rigido marmor glaciale metallo
Induret Boreas, cur roscida vernet, in ortu
Pleiadum, tellus, cœlum & prius omne serenum
In nebulas latè denset nimbosus Orion:
Prægnanti veluti nescis coalescat vt aluo
Membrorum series, carni cutis, ossibus artus;
Digerat vt partes, induret vt ossa, liquétque
Sanguinem, & infirmos neruis corroboret artus
Nexilibus, vitæ & tandem spiracula fundat
Conditor ille potens hominum, rerũque repertor;
Sic miranda tibi, nullíque imitanda Tonantis
Consilia, humanos super assurgentia captus.
6. Dum iubar exoritur, cum sole ordire laborem
Impiger, & dubiâ dum luce crepuscula prima
Emicuere, manus operi præcinge diurno:
Lumina dum claudet vesper, ne claude laborem,
Vrge opus interea, noctémque adiunge diei,
Post matutinos vespertinósque labores,
Quod tempus meliore micet sub sydere, nescis,
Seu nox siue dies, tenebrísque operitur vtrumque.
7. Gratum oculis lumen, phœbæos cernere vultus
Dulce sapit: ceruos medicaminis edocet artem.

8. *Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum, qui cùm venerint, vanitatis arguentur præterita.*

9. *Lætare ergo iuuenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tua, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito, quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.*

10. *Aufert iram à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua: adolescentia enim, & voluptas vana sunt.*

Syriac. Interpr. *Transire fac furorem à corde tuo, distare facias malum à carne tua.*

Lucis amor, fugitiuo hærent dum spicula dorso;
Erudit & vitale caput seruare colubros
Corporis obiectu, & viso vim duplicat hoste:
Ipse homo cœlicolis suppar, si fata minentur,
Igne finit, ferróque artus in frusta secari.
Quin etiam, pueri pro cunis, sedula nutrix
Sollicitat diuos, Pyliíque & Nestoris annos
Postulat, & supplex votiuâ libat acerrâ,
Vita tamē fugitiua volat, breuis ambitus æui est,
8. I, metire dies, & crudæ fila senectæ,
Quâ loquor hora fluit, vix syllaba nata solutis
Carpitur è labris: multos longæuus in annos
Delicias longo qui felix hauserit vsu,
Exiguæ mala longa moræ, vitámque fugacem
Cogitet, vt rapidis fuerint data pabula ventis
Gaudia, temporibus nunquam reuocanda futuris:
Fatorúmque memor, quot cassus luce per annos
Ipse iacebit humi data vermibus esca, reuoluat;
Ante pererratis quàm cursibus vltima Phœbus
Expleerit spatia, & cœlum reuolubile sistat.
9. Perge ergo, & felix innoxia gaudia carpe,
Dum licet, & turgent vernanti sanguine venæ:
Præstiterit cupidis, quidquid spectabile passim est,
Vsurpare oculis, atque, vt sit plena voluptas
Delicias expletum animum duxisse per omnes:
Tu memor vsque tamen, posthac libranda seuero
Iudicio, quæcumque facis; cùm luce supremâ
Cœperit altisonans dare signa nouissima clangor.
10. Disce iram regere, & frænare libid inis æstus
Præcipites; non quòd placeat fecisse iuuentæ,
Sed quid opus facto, rerúmque quid exigat vsus,
Sedulus explora: nam nomina mille nocendi
Vna iuuenta trahit, quæ ni compescat honesti

Arab. Interpr. *Spolia malitiâ humanitatem tuam. Abducito malignitatem.* Complet. *Irreprehensibilis in aspectu oculorum tuorum.* Ambr.

CAPVT VLTIMVM.

Argumentum.

Domesticorum antè actæ vitæ malorum, præmaturi senij, & aliarum ex ingluuie, & intemperante libidine ægritudinum experientiâ edoctus Salomon, præcipit adolescenti, assiduam Dei creatoris memoriam; nihilque, quod facto opus est, differri oportere ad extremum vel senectutis, vel mortis tempus: tandem, quæ dixit, vnico Dei timore comprehendit.

1. *Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni de quibus dicas: non mihi placent.*

2. *Antequam tenebrescat sol, & lumen, & luna, & stellæ, vt reuertantur nubes post pluuiam.*

Purus amor, nisi duratum patientia corpus
Roboret, vt rigidos possit tolerare labores;
Ni pectus firmet patientia, vt ardua cœpta
Ingentésque sequare ausus, & grandia vota;
Ni doceat menti ingenitos exscindere motus
Vna gubernandæ rectrix sapientia vitæ;
Discrimen generis perit, & rationis egentem
In pecudem mutatus abit, quicumque furoris
Fluctibus abreptus, nil non pro lege tuetur,
Quod placitum est animis, genióque indulget & annis,
Haúdque sibi imperium, & fasces transcribit honestos;
Sed faciem oblimat versæ ad sublimia mentis,
Altáque spirantem lentanti pondere tardat.
Incipe, si qua fides, mores ante omnia, vitámque
In melius reuocare, aditúsque repente malorum
Obstruere, implorare Deum, & sperare fauentem:
Nam cum deliciis fugit haud reditura iuuentus.

CAPVT VLTIMVM.

1\. IN primis venerare Deum, florente iuuentâ
Dum potes, ante tuam quàm mille incommoda vitam
Obsideant, quàm decrepito tibi tarda senectus
Adrepat, morbúsque sequax, & turba malorum
Cætera, queis miseræ languet pars vltima vitæ:
2\. Antè senex oculo quàm caligante tueri,
Quàm lux deficere astrorum, pallescere Phœbus
Incipiat, vel Luna hebeti nigrescere vultu,
Et rerum obducat species prænubilus aër.

3. *Quando commouebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina.*

4. *Et claudent ostia in platea in humilitate vocis molentes, & consurgent ad vocem volucris, & obsurdescent omnes filiæ carminis.*

5. *Excelsa quoque timebunt, formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ, & circuibunt in platea plangentes.*

Arab. Interpr. *Quia iam homo profectus est ad habitationem sæculi sui.*

Quæ tibi tum vires, oculis cùm densior humor
Confluet in nubes, vel restagnabit in imbrem
Assiduum, & claro pro sole crepuscula cernes?
3. Costarum quando series tutata penates
Pectoris internos, laxâ compage dehiscet:
Cùm posito imperio, cor princeps, aulicus hepar
Purpureus, cordisque duo, splen, pulmo, ministri
Deficient, pigrísque ruet custodibus aula;
Aut vbi rarescent vacuo præsepia dente;
Nudáque deformi maxilla educet hiatu
Caluæ instar rictum: & captiua foramine nullo
Pupula, vix tenues in sole videbit aperto
Scintillas. 4. dentísque sono gingiua negato,
Sanguifico sensim defecta calore fatiscet:
Alitis ad cantum quando iam nocte peractâ,
Nixibus inuitis lecto constricta tenaci
Membra gemens tolles: citharæ cũ flebile carmen
Auris inaccessæ disrupta audire negabunt
Tympana; cùm voces mussabis ab ore, nec aure
Accipies: 5. quando refugis ad culmina plantis
Æger anhelabis: primo cùm calle viator
Languidus hærebis: tenuem si fortè senili
Repseris in cliuum baculo, tum vertice summo
Aut Pindi aut Tauri planta titubãte propinquum
Horrebis lapsum: velut albet amygdalus horto
Candida, sic albâ canescent fronte capilli.
An flectes ad templa pedes, ad sydera palmas,
Cùm fugiet pondus minimæ gestare locustæ
Ægra manus? cùm qui leuior saliente locustâ
Prata pererrabas, vix internodia læsi
Inflectes femoris? vix capparis vlla palato,
Vix gelidis sapiet prurigo extincta medullis;
Tum demus æternos habitanda locatur in annos

6. Antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurrat vitta aurea, & conteratur hydria super fontem, & confringatur rota super cisternam.

7. Et reuertatur puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui fecit illum.

8. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas.

Vltima, & alternas inuertere nescia sortes:
Omnibus illa patet venientibus obuia, cuiuis
Clausa regressuro, foribúsque tenacibus arcet
A reditu populos, immortalíque ferarum
Mole catenatur, duróque in vecte laborat,
Nec frangi metuens æterno adamante rigescit.
Inde redux superas nequicquã euadere ad auras,
Desertósque focos, notúmque reuisere limen.
Credideris, nulla est lucis post fata fruendæ,
Siue relictorum spes posthuma nulla bonorum;
Præfica tum tristem lacrymosis vocibus vrbem
Flebilis implebit, ferali & compita lesso.
Sic tibi deliciis prior hæc sit cura, colendi
Numinis integritas, & non violabile mentis
Obsequiũ, 6. prius exhaustis quàm spina medullis,
Quæ limbo dorsum medióque intersecat artus,
Haud aliter longo quàm chorda argentea ductu,
Flectat humo grauidũ prono curuamine corpus,
Vel quæ diuinum tanquam aurea theca, cerebrum
Inuoluit, vinclis pereat membrana solutis:
Vel fragilis lapsu, lapidoso fontis in ore
Hydria fracta ruat, raptásque sororibus vndis
Reddat aquas, versóque situ mutabilis axis
Lympharũ solitos rota perfida deneget haustus.
7. Ante etiam, terræ sibi quàm cognata reuisat
Viscera, vitali matris condendus in aluo
Puluis: & acceptæ repetens cunabula vitæ
Spiritus, vno auctore Deo cœlestibus ortus
Seminibus, sæpe exilium indignatus, Olympo
Reddatur patrio, quem spe conscendit inani
Fixus humi, cæcâque inter caligine mersus.
8. Hoc quodcumque vides, species mẽtita decoris,
Exclamat sapiens, rebúsque absentibus vmbra:

9. *Cúmque esset sapientissimus Ecclesiastes docuit, & enarrauit, quæ fecerat, & inuestigans composuit parabolas multas.*

10. *Quæsiuit verba vtilia, & conscripsit sermones rectissimos, & veritate plenissimos.*

Quæ, niteat quamuis & ſuaui perlita fuco
Deceptos ad vana trahat ſpectacula ſenſus,
Vmbra tamen tantùm eſt, & inanis ludit imago:
Vanum, diua Themis, nomen, ſi dulcius omni
Eloquio ſuadæ, præſentia dona perorant:
In ſuperos vana eſt pietas, quam falſa deorum
Agmina dedecorant, ſacriſque altaribus arcent;
Spes vana eſt, dubiis ſi caſibus omnia verti
Credideris, Deus ac ſi celſa perambulet aſtra
Securus, quæcumque humili ſub ſole geruntur:
Vana fides, quæ fracta dolis: ſapientia vana eſt,
Quam vigili ſtudio muſis dilecta parit nox,
Et redolet comites, quib' eſt prognata, tenebras.
9. Sic Salomon, cœli interpres, dulcíque furore
Suetus humũ fugere, & mortales linquere terras,
Se ſuper aſſurgens, magni hæc veſtigia præbet
Ingenij; quódque ingenio præfertur & arti,
Virtutis monimenta, & non delebile ſacræ
Indicium mentis: nam pectora & ora reſoluens
Plena Deo, crebris homines hortatibus inſtans
Sollicitat, mentéſque vrget, doctíſque laceſſit
Alloquiis, ſenſim vt ſacræ reuerentia legis
Gliſcat, & optatos formet virtutis in vſus.
10. Plura dedit pręcepta, memor quę tota ſequatur
Poſteritas, ſcripſitque accommoda ſymbola rebus
Ad populi captus, vt tandem aut luce renatâ
Funditus excutiant noctem, aut ſubluſtris obortæ
Scintillæ radius mediis intermicet vmbris.
Conſulit in commune, & formatura nepotes,
Quæ ſibi longæuis vſu collegit ab annis,
Sacris ex adytis oracula plurima pandit,
Vnde indocta cohors hominum, reſpõſa reportet
In dubiis, ſtétque auctoris fundamine magno.

11. *Verba sapientum sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt à pastore vno.*

12. *His amplius fili mi ne requiras: faciendi plures libros nullus est finis, frequénsque meditatio carnis afflictio est.*

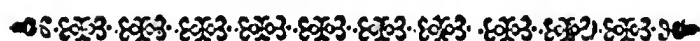
13. *Finem loquendi pariter omnes audiamus; Deum time, & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo.*

Iámque opus exegi; nulla quod nocte vetustas
Condiderit: quod dextra dedit, quod lingua profudit
Diuinum est; aliàs docui quodcumq; vel Hybla,
Vel vario fœcundus Eryx medicamine nutrit,
Excelsas Libani cedros, humiléſque myricas,
Et salices cecini: hæc cedent in pabula ventis
Scripta, vel in tenues ibunt resoluta fauillas,
Sed nunc maiori mens enthea numine, sacrum
Condit opus, nullis posthac violabile seclis.
11. Sicut anhelantes rigido sub vomere tauros
Accelerare gradum cogunt admota coloni
Spicula; sic animos operoso in calle morantes
Acriùs exstimulant sapientis acumina, & vrgent
Ad virtutis iter: clauísque profundiùs, hærent
Mentibus, in paruum si fortè redacta volumen,
Prudentum ex monitis, pastore legantur ab vno.
Hæc tibi sufficiant, fili, nec plura require,
Ante oculos quæ cuique, meâ neq; voce monẽda:
Librorum modus est nullus, multísque superbus
Scribendi pruritus inest, librósque libellus
Attrahit, his hominum mens altè infixa terendis
Denique languescit, tantísque laboribus impar
Corpus hebet: 13. verbis aures aduerte, monebo
Quæ sit summa libri, & vitæ quæ norma regendę:
Disce timere Deum, supremáque iussa Tonantis
Vsq; sequi: stat in hoc generis discrimen, & omnis
Humanæ rationis apex: sit cura proinde
Hæc tibi prima, Deũ colere, attonitísque pauere
Sensibus; hunc, casus sicunde superuenit atrox,
Implorare vnum, molli cùm membra grabato
Serò dabis, lecto cùm matutinus abibis:
Hæc adeò dum vita manet, seu pulchra iuuentus

14. *Et cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium, pro omni errato, siue bonum, siue malum illud sit.*

Corpus agit crudum, seu dudum effœta senectus
Languenti exercet defectas pectore vires,
Pro scelere æternásque preces ad sidera ferre
Edico, & totum gemitu conuoluere cœlum.
14. Seu bene, seu contra facias, Deus ante tribunal
Sistet opus, meritis facient sibi præmia cuncti,
Virtutem merces, & culpam pœna sequetur.

Quo ætatis tempore sit editus à Salomone Ecclesiastes siue KOHELETH.

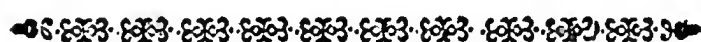
SCRIBVNT *Hebræi, Salomonem adolescentem edidisse Canticum Canticorum; Prouerbia iam grandem natu, ac ætate virili; Koheleth verò consenescentem. Coniecturam faciunt ex variis istorum operum inscriptionibus; nam in Cantico nominis sui duntaxat meminit; prouerbiis regem Israël adscribit; in Ecclesiaste regem se in Ierusalem appellat.*

Contendit Bellarminus variis rationibus probare Ecclesiasten scriptum à Salomone adhuc puro, & incorrupto ante vitæ deprauationem: sed verisimilius putat Pineda cum D. Hieronymo, & viginti quatuor aliis grauissimis Interpretibus, hunc librum scriptum ab eo post vniuersam gloriam & felicitatem

14. *Et cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium, pro omni errato, siue bonum, siue malum illud sit.*

Corpus agit crudum, seu dudum effœta senectus
Languenti exercet defectas pectore vires,
Pro scelere æternásque preces ad sidera ferre
Edico, & totum gemitu conuoluere cœlum.
14. Seu bene, seu contra facias, Deus ante tribunal
Sistet opus, meritis facient sibi præmia cuncti,
Virtutem merces, & culpam pœna sequetur.

Quo ætatis tempore sit editus à Salomone Ecclesiastes siue KOHELETH.

SCRIBVNT *Hebræi, Salomonem adolescentem edidisse Canticum Canticorum; Prouerbia iam grandem natu, ac ætate virili; Koheleth verò consenescentem. Coniecturam faciunt ex variis istorum operum inscriptionibus; nam in Cantico nominis sui duntaxat meminit; prouerbiis regem Israël adscribit; in Ecclesiaste regem se in Ierusalem appellat.*

Contendit Bellarminus variis rationibus probare Ecclesiasten scriptum à Salomone adhuc puro, & incorrupto ante vita deprauationem: sed verisimilius putat Pineda cum D. Hieronymo, & viginti quatuor aliis grauissimis Interpretibus, hunc librum scriptum ab eo post vniuersam gloriam & felicitatem

non solùm delibatam; sed affatim perceptam & exploratam, imò & post peccatorum pœnitudinem, quippe in eo tanquam res sibi experimento compertissimas describit, sapientiam, opulentiam, ædificia, familiæ splendorem, operum magnificentiam: at viginti anni à regni initio vsque ad domus absolutionem elapsi erant, id est septem templi, tredecim domus suæ ædificandæ.

Neque solùm post gloriam Salomonis, sed post pœnitentiam scriptus est hic liber, quia vt dixi pœnitentiam agentis, vt vult Hieronym. post Hebræos, Græcos, atque Latinos; videtur sanè is primus fuisse pœnitentiæ fructus; atque statim vt resipuit, hanc concionem habuisse, scriptóque suam pœnitentiam testatam voluisse apud suos populares iuxta illud Prouerb. 24. iuxta & Septuag. & ego nouissimus pœnitentiam egi.

ENVMERATIO ARITHMETICA vanitatum quæ continentur in Ecclesiaste siue KOHELETH.

VOCATVS est Salomon KOHELETH id est congregator, quòd rerum omnium veluti summam colligat,

gat, eásque vanitate, id est cifris illis, quæ nihil per se sonant, (vocamus zero) quasi iusto valore & æstimatione notet.

Cap. 1. Sunt terræ & elementorum omnium mutationes; inferiorum generationes & irrequietæ circuitiones, inter quas nihil internæ tranquillitatis ex scientia, aut vsu rerum istarum humanus percipit animus, cogitúrque inclamare: *O vanitas!*

Sensus nullis experimentis contenti satiantur, oculus & auris noua semper appetunt. *O vanitas!*

Rerum cognoscendarum ingens est difficultas, & sapientiæ comes ingens corporis labor assiduáque animi defatigatio. *O vanitas!*

Cap. 2. Deliciæ, risus, cumulus auri & argenti, regum & prouinciarum affluentia, familia, horti, pecora, cantores, cantatrices non explent animum. *O vanitas!*

Cap. 3. Temporum & studiorum inconstantia atque varietas, sententiarum philosophorúmque de mundi constitutione dissensio nullum fructum habet. *O vanitas!*

Impietas effert caput & iudicum ſcandit tribunalia, perturbata & confuſa omnia miſcentur ignoratione finis. *O vanitas!*

Cap. 4. Induſtria & labor honeſtus ſubiacet inuidiæ vicinorum. *O vanitas!*

Populus ſolem adorat orientem & regni hæredem, ſpreto parente ſene. *O vanitas!*

Cap. 5. Loquendi temeritas, ſomniorum obſeruatio, prouidentiæ obliuio. *O vanitas!*

Egenorum calumniæ, auaritiæ ſitis inexplebilis, diuitum aſſentatores, ſordida vitæ parſimonia cogunt inclamare: *O vanitas!*

Cap. 6. Qui non audet & à ſe non impetrat, vt comedat, & bonis quibus circumfluit, vtatur, ſtultitiam ſuam probat. *O vanitas!*

Eſt, qui ſibi in vita ſepulchrum non præparat, neque curat funeris honorem, in futurum prouidus, ſed præſenti totus tempori inuigilat. *O vanitas!*

Eſt quoque, qui deſiderat quod neſcit, & vota ſua longiùs cognitione extendit. *O vanitas!*

Cap. 7. Qui ſuis viribus & meritis maiora ambit, & vltra vitam quaſi ſibi profuturas diuitias accumulat. *O vanitas!*

Contemptus boni nominis, conſectatio adulationis, correptionis impatientia, ſtudium vitæ diuturnioris dementem arguunt. *O vanitas!*

Fœmina ipſa fœminarûmque blanditiæ decipiunt. *O vanitas!*

Cap. 8. Principum obſequia & irritatio nil tibi, niſi laborem pariunt. *O vanitas!*

Iuſtorum ærumnæ, mœror ex alienâ ſorte, & rerum, quæ ſupra nos ſunt ſtulta perſcrutatio. *O vanitas!*

Cap. 9. Eiuſdem ſortis omnibus indiſcriminatim caſus, nullâ habitâ ratione perſonarum. *O vanitas!*

Incertum & dubium apud homines in vita, virtutis præmium. *O vanitas!*

Cap. 10. Stultorum præpoſtera de rebus opinio. *O vanitas!*

Temerarius ſepium diſſipator vulnus ſæpe ab angue latente accipit, & pœna in auctorem redit. *O vanitas!*

Multiloquium, & iudicum pigritia, dum rex puer rerum potitur. *O vanitas!*

Pecuniæ virtus, cui obediunt omnia, cùm vile ſit metallum. *O vanitas!*

Cap. 11. Nimia rerum omnium præcautio, & ſtulta timiditas. *O vanitas!*

Adoleſcentiæ deliciæ, quam aut mors, aut ſenectus proxima vrget. *O vanitas!*

Si omnium cifrorum (zeros vocant) ſummam colligas, iuſtum rerum omnium pretium elicies, id eſt nihil. Iure itaque *vanitas vanitatum*, dixit Eccleſiaſtes, *vanitas vanitatum, & omnia vanitas.*

DAVID
POENITENS.
SIVE
SEPTEM PSALMI,
QVI VOCANTVR
POENITENTIALES.

SEPTEM PSALMI, QVI VOCANTVR POENITENTIALES.

PSALMVS SEXTVS PSALTERII, DAVIDIS POENITENTIS PRIMVS.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.

Miserere mei Domine, quoniã infirmus sum.

ARGVMENTVM.

Dauid graui morbo correptus ardentissimè sanitatem postulat, ne inimici de eius interitu lętentur: deinde de exaudita oratione sibi gratulatus hostibus mortem suam expectantibus piè insultat.

MYSTICVS SENSVS.

Oratio est hominis anxij & animi ob peccatorum recordationem perturbati, qui tandem diuinâ consolatione recreatus sanctè gloriatur.

At pœnis, iustóque datum est, Deus alme, furori;
Si tamen vlla satis plectendo in crimine pœna,
Si furor aut vllus satis est: nil ferre recuso,

Quod iubeas, modò ſit iuſſis vis æqua ferendis;
Virtutem, aut veniam poſco: nam pœna nocenti
Eſt ſua, ſuppliciúmque, ſcelus: vix oſſibus ignis,
Vix linguæ ſonitus ſupereſt, vix halitus ori:
Tu labris abeuntem animam, primóque fugacem
Hoſpitio reuoca, & moribundum ſubtrahe letho.
Si ſubitis delicta forent plectenda ſagittis,
Iam tua conſumptis langueret dextera telis,
In tantas anguſta forent iam tartara pœnas.
Anne ego te poſt fata canam pallentibus vmbris
Clauſus, & inſueto turbabo carmine manes?
Vox nulla eſt functis vitâ, locus ille ſilentum eſt.
Heu fateor maculaſſe thoros nil tale merentis
Et vitam rapuiſſe manu hac: ſed flumina fundam
Flumina larga, quibus mẽs ęgra enſémq;, thorũq;
Eluat, aſſiduiſque pluat nox humida guttis,
Iámque oculus nimio madidus caligat ab imbre,
Et refugus nictat diræ ad ſpectacula labis:
Eſte procul fraudum auctores, & turpibus auſis
Omnia pœnarum conſumere nomina digni:
Audiit Omnipotens; primus vigor atq; redux mẽs
Surgit, & ardentes tepuere per oſſa medullæ;
Vos ſcelerum artifices, & læti rebus acerbis,
Si frons, ſi pudor eſt, mutata fronte pudorem
Induite actutùm; turpi nam tincta rubore
Noſtra priùs, iam lætitiis Deus ora ſerenat.

PSALMVS TRIGESIMVS PRIMVS, SEPTEM PSALMORVM SECVNDVS.

Beati quorum remissæ sunt iniquitates.

ARGVMENTVM.

Psalmum hunc scripsit Propheta, cùm post adulterium, & homicidium in corporis infirmitatem, aliásque calamitates incidisset, quas immisit Deus, vt ad peccatorum confessionem, & expiationem induceret.

FELICES animæ, facilis quibus ira pepercit
Numinis offensi, & pœnas cum labe remisit;
Nec, velut inducto cineri supponitur ignis
Tectus in insidias, vis est rediuiua nocendi,
Cùm semel æterno crimen velamine texit;
Nil labis superest, penitúsque obducta cicatrix
Reddidit antiquum, forma redeunte, colorem:
Felix ille magis, cœlo qui natus amico
Semina virtutum, diuini aspergine roris
Excoluit, quem nulla doli fraudísque cupido
Flexit in obliquas animi non simplicis artes.
Heu mihi quo constant damnosa silentia plãctu!
Qui tacet, & fugiens in apertum educere solem
Noctis opus, tacitum clauso scelus ore coërcet,
Is crimen, pœnásque nouis accessibus auget:
Hinc mihi nulla quies: noctúque, diúque fatigo
Et lacrymis, & voce Deum: vix ossibus ossa,
Vix carni cutis hæret, & omnis inaruit humor.
Tu tamen, ô numen non exorabile, multo
Verbere, & vsque nouis terga indurata flagellis

Deſuper vrgebas, & me non facta verentem
Sat mea, non timidum vibratæ ad fulmina vocis,
Cuncta retexentem ſubigis delicta fateri.
Et mecũ hoc; veniam ſupplex, mora nulla, requirã,
Non erit & pœnas vſquam geminare negando.
Vix ego ſic, actis aduerſa prioribus acta
Et vitam in melius meditans; tu protinus audis
Immemor actorũ, gremiũque amplexibus offers.
O ſtatio ſecura mihi, cùm pontus ab imo
Totus inundabit, clangórque nouiſſimus altùm
Ingeminans, latè tumulis hinc inde recluſis
Excierit populos, noſtræ ô tutiſſima cymbæ
Spéſque ſalúſque, tot iratis iactata procellis
Das maria exuperare, ſacros & inire receptus,
Das & opem ſperare, & non diffidere cœptis!
Dúmque viam pandis ſolers ad ſingula ductor,
Iuuerit actutum premere, & veſtigia ponè,
Non abrupta ſequi, erroréſque ſubire viarum.
Qualis equus, mulúſque videns armenta vagari,
Flectit iter gyris: donec calcaria ſeſſor
Ingeminans & fræna quatit, virgáque priorem
Dirigit in curſum; ille moræ diſpendia penſans
Agglomerat iuſſos ingrato in tramite greſſus;
Sic camo ſtimulóque doma, quem deuius error
Abripit in præceps; firmíſque aſtringe lupatis,
Qui fræno rationis egens ſine lege vagatur
Liberiùs, certáſque æqui non audit habenas.
Eſt ſibi pœna nocẽs, criménq; domeſticus hoſtis:
At ſequitur ſpem certa ſalus: vos gaudia vultu
Vocéque teſtati, patrio confidite cœlo.

PSALMVS TRIGESIMVS SEPTIMVS, SEPTEM PSALMORVM TERTIVS.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.
Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi.

ARGVMENTVM.

Scriptus est hic Psalmus in rememorationem SABBATI, *id est quietis in statu innocentiæ amissæ, & voluptatis, quæ ex bona conscientia percipitur.*

PARCE tuos, meritũ in caput, exercere furores,
O scelerũ vindex, rigidúsq; ad singula cẽsor,
Nam domini loris adigunt, sudibúsque superba
Mancipia exercent, & duros compede vernas:
Dilectam at sobolem blandâ monuisse querelâ
Sat patriæ est iræ, & molli strinxisse flagello
Infirmum genus, & pœnis grauioribus impar.
Crimina dum recolo, præcordia contrahit horror
Ignauus, vix ossa calor, vix halitus ora
Occupat, at tenuis, nunc & morientis oberrat
Spiritus, & fauces hæc ægrè in verba resoluo;
Vt malè compactâ dum quis rate naufragus altos
Decidit in fluctus, proprio se pondere mergit,
Exuperat caput vnda vorax, & fluctibus ora
Multa opplens spirare vetat, dum redditus auræ
Humida ab vndoso protendit brachia fluctu,
Littoráque aspiciens socios clamore requirit;

Sic mea me rapidis pridem mersere procellis
Crimina, sic nautas, portúsque requiro secundos
Naufragus, & fauces opplet lethalis amaror:
Gratior at vacuo remeat dum spiritus ori,
Dátque salum epotum vomere, atque optata tueri
Astra, memor vitam refero; si vita vocanda est,
Vulneribus cùm corpus hiat, nec clausa cicatrix
Obducit sese: sed nec mihi cura medendi:
Quin potiùs sæuæ impatiens pruriginis, vlcus
Scalpenti refrico dextrâ, sicque omnis ab imo
Putrescit iam plàga, atque vnguibus aucta cruētis
Vicinos latè populans depascitur artus.
Si tamen (in totis sunt vnum vulnera vulnus
Artubus) accessisse queat noua plaga priori.
Nil humeri, nil dextra valent; elumbia terga
Declinant onus, effœtæque ad pondera vires.
Deiectum me cerne solo, gemitúsque supremos,
Quos expiranti, tandémque extrema frementi
Eripuit de corde dolor, tractabilis audi.
Sed quid opus verbis, linguam suspiria supplent
Verborúmque vices; nam pectore fessus anhelo
Lāgueo, deseruítque omnes vigor, & decor artus.
Quid querar elusámque fidem, violatáque sacri
Iura sodalitij, technásque rebellis amici,
Et coniuratas iniusta in bella cohortes,
Quas magè sperabam fidas mihi rebus in arctis?
Surdus ego intereà repetita adiurgia semper
Elinguísque, minas nullas, nec amare vicissim
Dicta procax, contra conuicia falsa, repono
Certus opis, fidénsque tuæ: nec me mea fallet
Magna fides: nusquam fugientia terga videbit
Hostis ouans, sint terga licèt dignissima pœnis:
Ille iterum pugnæ impatiens dira agmina dira

Densat & innumeris vnum caput impetit armis:
Te duce certa salus, te defensore, salutis
Palma comes, celerique aderit victoria curru.

PSALMVS QVINQVAGESIMVS,

SEPTEM PSALMORVM QVARTVS.

Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam.

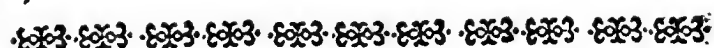
Cùm Nathan venit ad Dauidem, Propheta ad Prophetam.

PARCE, Deus, magnûmque tui miseratus amoris,
Pande sinum, nam grande nefas breuioribus vlnis
Est impar, & parua graui clementia noxæ:
Namque intentatum nihil est, nil restat inausum,
Pérque gradus omnes, corpúsq; animũque libido
Quo tulit, ad suprema scelus fastigia duxi,
Audax heu nimium! tu criminis alta tenentem
Deprime felici casu, ter & ablue viuo
Flumine, & exundet totis miseratio riuis.
Non mea me delicta latent, sempérque recurrunt
Obuia, & horrendis referunt simulacra figurs.
Nullum ego te crimen non inspectante peregi,
Certus eris, si causa subit prætoria, testis,
Et sperare vetor, nam quâ me labis inanem
Parte canam, impuro mihi si de semine surgit
Principiũ, nec nulla hominũ vitiosa propago est?

Cur tibi certa negem, iussus tibi vera fateri?
Tu mihi das sophiæ clausos aperire recessus,
Et certâ ventura procul prænoscere mente:
Tu me humilis lustras hyssopi aspergine, & omnis
Abscedit labes, ac primæ reddita formæ
Mens candore niues, purgatis sordibus, anteit.
Vocibus his quicumque auidas impleuerit aures,
Ille recedentem vitam reuocauerit, ille
Infractos crebris solidarit ab ictibus artus.
Si te fœda oculis pigeat delicta tueri,
Auertisse sat est, & cæca immergere nube
Noctis opus germénq; erebi; modò lucis obortæ
Vel radius tenuis diuo scintillet ab igni.
Si nullum accessu, sacrísque amplexibus arces,
Cur reducem prohibes? resonet vox læta salutis
Nuntia, quæ tergat lacrymas, quæ surgere fœdâ
Mandet humo, ac referens mentémque animúm-
que priorem
Me mihi restituat, demissáque sceptra reponat.
Primus ego hortabor, monitísq; vrgebo rebelles,
Vt versis studiis, melioráque signa secuti
Ire iter instituant tua sub vexilla, reuersi
Vnde sibi veniam, cœlóque trophæa reportent.
Heu noua continuò timidum spectacula pectus
Exercent, modicam vix indultura quietem,
Pallida dum cæsi occursat ductoris imago?
At, mea magna salus, has si deponere curas
Posse dabis, memor vsque tuæ præconia dicam
Iustitiæ, quam tota olim mirabitur ætas,
Génsque omnis, sexúsq; omnis: quæ postera surget
Relligio, alterno repetet mea carmina cantu.
Tu modò labra ciens, & fila loquacia doctæ
Contendens citharæ, quæ suggeris, excipe vota.

Hæc ego ſacra feram, cadet hęc tibi victima; nã te
Non delubra iuuant ſqualленti pinguia tabo;
Sed mens falſa nefas, & amans ſua facta piare.
Vno Iſraëlem totum hoſtis ſorbuit hauſtu;
Quâque iter ad celſæ ducebat templa Sionis
Ante hominũ pedibus tritum, cùm ſacra quotãnis
Iudæi patrio facerent de more, frequentes,
Sentibus obductam paſſim ſylueſtribus horret:
At tua, quæ nullis ingens clementia metis
Clauditur, & nullo miſeratio tempore deſit,
Spem facit, & primos aditus ad templa recludit.
Tu, qui caſtigas modicè grauiora merentes,
Inſtaura Solymas; ſupereſt vix vrbis imago,
Portæ hæſere ſolo effractæ, vectéſque reuulſi;
At ſi deiectas miſerans erexeris arces,
Illic te innumerus ciuis, génſque aduena paſſim,
Sacrificúmque colent dextræ, votiuáque figent
Dona tholis & thura focis, tibi lecta cremabunt
Barbati gregis, & balantum pinguia cædent.
In primis taurus generoſa in cornua ſurgens
Iã primùm, creſcénſque animis, tibi victima ſæpè
Multa cadet, rubróque fluent altaria riuo.

PSALMVS CENTESIMVS PRIMVS, SEPTEM PSALMORVM QVINTVS.

Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat.

Non auertas faciem tuam à me.

Oratio pauperis, cùm anxius fuerit, & in conſpectu effuderit animi ſenſus.

Id eſt,

Formula orandi, qua debet vti pauper in anguſtiis poſitus.

QVAE fruſtrà toties cœli conuexa perrerat
Irrita vox, fractis ſubeat penetralia portis,
Túq;, De⁹, lacrymas, quas ſuggeris, annue, & vdo
Pectore manantes gemitus placabilis audi,
Vlterius nec verte meis tua vultibus ora;
Sed quocũque loco, quocũque & tempore poſthac
Surgentes cum voce manus ad ſidera tollam,
Deſuper inclinans lapſis ſuccurrere rebus
Appropera, promptâque manu fulcire ruentem.
Nam veluti torris cùm ſe fert fumus in altum,
Si flauere noti, collectæ nubis ad inſtar
Cedit continuò, rarúſque repente ſub auras
Vaneſcit; ſic vita fugax dilabitur, oſſáque
Areſcunt ſenſim vacuis exſucca medullis.
Sicut & in pratis, rigidâ quæ gramina meſſor
Falce ſecat, mox deficiunt; vt ſolis ab æſtu

Flos languens lasso ceruicem in caule reponit;
Sic ego deficio, panis, vitreíque liquoris
Immemor, exhaustæ gemitu, assiduísque querelis
Stant fauces, mutóque hæret vox cassa palato.
Qualis & vmbroso siluæ velata recessu
Noctua, desertíque volans per rudera tecti
Exercet vacuis carmen ferale sub antris;
Aut veluti, nidis vigilando loquacibus, abdit
Passer inaccessis, implumia pignora, tectis;
Talis ego humanæ fugiens consortia gentis
Ingemo, dum clamosa fremunt conuicia gentes.
Cernis vt immundo coopertus puluere canos
Abiectúsque solo, fletus in pocula vertam,
In panem cineres: dum summa sede locatum
Subruis in præceps, & adhuc in verbera pendes!
Ast, æterne parens, nullo qui deficis æuo,
Si qua manet te cura mei, miseresce Sionis,
Dum ciuis rogat, & spatium non abnegat hostis:
Si facias, quot erunt lapides, tot signa salutis
Marmoreis impressa notis, in sera micabunt
Sæcula, & arx nullas stabit veritura ruinas.
Hæc ergo æternis memores intexite fastis
Nunc vobis, vestrísque legenda nepotibus olim.
Namque Deus terras oculis dignatus & aure,
Audiit ex alto gemitus, & mœsta querentum
Carmina. Si rursus versas erexeris arces,
Nostra tibi grates referent post funera nati,
Nam me vita fugit. Breue cur mihi cõtrahis æuũ,
Et properas mediæ abreptum diuellere luci,
Cùm tua non vllis declinet vita sub annis?
Per te præcipiti gyrat vertigine cœlum;
Firma manet tellus, & pondere fixa suo stat,
Interitura tamen, senióque datura tributum:

Aſt idem es, nuſquam abſimilis; non labile carpit
Tempus, & aduerſi vertunt decora inclyta caſus:
Sed diues, plenſiſque tui es; non copia dando
Deficiet; ſed trita poli veſtigia preſſans
Poſteritas bibet hoc refluos de fonte liquores,
Nec lacus exhauſtis ſiccus rareſcet ab vndis.
Felix mens nimium, tam rerum oblita ſuarum
Quàm confiſa tibi, quæ diuite ab vbere pendet!
Defectum tua ſola penus non nouit alendo.

PSALMVS CXXIX.

SEPTEM PSALMORVM SEXTVS.

De profundis clamaui.

CANTICVM GRADVVM,

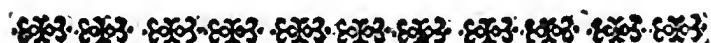
Id eſt,

Pſalmus vnus ex gradualibus, quo deploratur exilij calamitas. Recitatur pro defunctis. Omnia enim, quæ continet, conueniunt animæ in purgatorio detentæ, quæ inducitur loquens.

Carmen elegiacum, quia lugubre.

CLAMOREM è latebris, imóque è pectore miſi,
Audi humiles celſa deſuper arce preces:
Nec ſatis eſt votis vtcumque aduertere mentem,
Acriùs intentam ſollicitámque peto.
Sæpè renaſcentes leuet auris amica querelas,
Votáque luctificis ingeminata ſonis.

Si castigato pendas examine lancis
 Crimina, quis pœnas, quas meruere, feret?
Pacis habet templum, fumátque tibi ara salutis,
 Spem mihi, quæ damnat lex scelus, ipsa facit.
Sustinui, promissa licèt suspensa morentur,
 Tantáque non potuit spem minuisse mora.
Fide Deo, Isacide, primo dum mœnia mane
 Lustrat, & excubias vespere miles obit.
Qui dominus, pater ille idē, cui pectus amicū est,
 Cui bonitas leuibus non superanda malis.
Vindex Isacidas exosâ sorte leuabit,
 Soluet & admissi probra relicta mali.

PSALMVS CXXXXII.

SEPTEM PSALMORVM VLTIMVS.

Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem.

Quando Dauidem prosequebatur Absalon, patrem filius.

DA precor, ærumnísque manus, & vocibus aures,
Alme sator, stet certa fides, nec vana locutum
Arguerit quisquam: scio crimina, & agnita dāno
Insectórque odiis: quid me ad subsellia rursum
Abripis, atque iterum vis fassum nota fateri?
Si scelus æquato pendas examine libræ
Æquiparans pœnas, rigido te iudice nullus,

Propitio ſed patre, nocens abſoluitur omnis.
Aſpicis vt nudum latus vrgeat impiger hoſtis
Vndique, libatæque petat ſpolia vltima vitæ?
Scilicet obſcuris, vt funus inane, ſepulchris
Conditus, in tenui lateo diſcrimine mortis,
Veſtigórque neci: Spes ô certúmque mearum
Præſidium rerum, tot inexpectata ſalutis
Gaudia dum recolo, memor, vt me mille meóſque
Antè modis, meriti abſtuleris de faucibus orci,
Tunc ego telluri ſimilis, quæ pendula aquarum
Stagna ſitit, crebróque imbres ſuſpirat hiatu,
Libatum repeto noto de fonte liquorem.
Tu mihi ſydereos, cœli arbiter, implue rores,
Nam pereo, vltricéſque ſtygis præſentio flammas:
Accelera; tu namq; Deus, dominúſque, paterq; es.
Tu mihi ductor eris, rectâ & regione viarum
Certus iter carpam, ſpernámque innoxius hoſtes.
Te duce, proſtratáſque acies, infractáque colla
Aſpiciam, victórque hoſtilia tela repellam,
Seruus ego domini veſtigia ponè ſecutus.

HEXAEMERON,

SIVE

MOYSES

DE OPERE

SEX DIERVM.

PRIMO DIE.

CREAVIT Deus cœlum empyreum, terram, & aquas ex nihilo, quibus accessit lux.

SECVNDO DIE.

HVIVS secundi diei opus est firmamentum, & cœlum stellatum inter duas aquas, accedunt duo elementa ignis & aër.

TERTIO DIE.

FACTVM est, vt appareret arida, & mare locum suum teneret separatum, & germinaret terra.

QVARTO DIE.

FACTA sunt luminaria in firmamento, quod nunc syderibus insignitur: hoc etiam die solem esse productum verisimilius est.

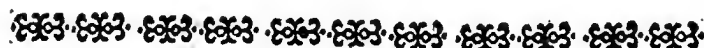
QVINTO DIE.

PRODVCTA sunt aquatilia, pisces, & volatilia.

SEXTO DIE.

FORMATA ſunt iumenta, reptilia, feræ, & tandem qui omnibus imperet, homo, & eodem die Eua.

DIES PRIMVS.

In *principio creauit Deus cœlum & terram.*

Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi: & Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.

Et vidit Deus lucem quòd eſſet bona: & diuiſit lucem & tenebras, appellauítque lucem diem, & tenebras noctem: factúmque eſt veſpere & mane dies primus. Geneſ. 1.

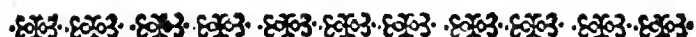

DIES PRIMVS.

TEMPVS adhuc nondũ ſignabat tẽpora, nondũ
  Annus ſecla, annum menſis, & hora diem:
Sed Deus æternâ regnator pace vigebat
  Æquæuus nato, ſpirituíque pater.
Ipſe ſibi Deus hoſpes erat, ſibi regia ſolus,
  Idem diues erat diuitiæque, Deus.
Totum erat in toto, ſed totum parte carebat:
  Idem finis erat principiúmque ſimul:
Tum Deus artifici mundum producit ab ore,
  Sermo potens faber eſt, materiéſque nihil.
Illud ab æterno Triadis ſibi præſcius æuo
  Spiritus, vnanimi mente mouebat opus.
Congeries rerum paſſim indigeſta iacebat,
  Et turpi moles infabricata ſitu.
Terra polúſque fuit, nec terra polúſque fuerunt,
  Dicere nec licitum eſt, en polus, ecce ſolum.
Cuncta ſuperfuſo horrebant reuoluta batratro,
  Omnia, inexplicitum, ſemina, ſemen erant:
Proteus orbis erat, quem denſior vmbra tegebat,
  Et vaga centenis verſa figura modis.
Sic Deus implicuit confuſo fœdere mundum,
  Volueret vt ſuperis inferiora locis.
Frigida pugnabant calidis, & acuta rotundis,
  Certabant duris mollia, & alba nigris.
Non color informi reſidet, non vultus in orbe,
  Nulla figura ſoli, nulla figura poli;
Quâque erat & tellus, illic & pontus & aër:
  Vnda, aër, tellus, vnus aceruus erant.

Imperfecta situ macies, sine nomine corpus,
Et sine perfecto corpore, nomen erat;
Haud secus informes catulos, lambendo figurat,
Vrsáque se matrem perpoliendo probat.
Inuidiosa quibus partes natura negauit,
Ingeniosa suam lingua rependit opem.
Materno plusquam studio indefessa laborat,
Quæque nouerca fuit, fit modò vera parens:
Tum diuina duæ steterunt ad iussa sorores,
Vmbrarum vna comes; luminis vna parens.
Protinus ecce ambæ variâ se fronte tulerunt,
Emicat hæc oculis, altera lucis eget:
Vna nitens radiis dat mille & mille lepores:
Hæc horret tenebris vndique cincta suis;
Vna coloratas radiis fulgentibus alas
Explicat, & rutilo tegmine clara micat,
Altera nigranti squallet deformis amictu,
Clauda pedes, oculos horrida, manca manus:
Non videt orba oculis; verùm fugit ipsa videri,
Quærit & obscuris cæca latere plagis.
Tum Deus; alternâ mundum ditione premetis,
Lux pellet noctem, nox reditura diem,
Túque, dies, tot clara oculis, tot splendida gemmis
Mox lucem radio præueniente feres:
Pone tuos gressus nox regnatura sequetur,
Terrigenûm curis impositura modum.
Dixerat, Imperium lux prima facessere cœpit,
Nox subit alternas obsequiosa vices.

DIES SECVNDVS.

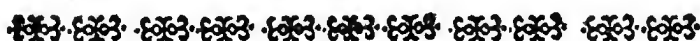
DIXIT *quoque Deus, fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis.*

Et fecit Deus firmamentum, diuisítque aquas, quæ erant ſub firmamento, ab his quæ erant ſuper firmamentum. Et factum eſt ita.

Vocauitque Deus firmamentum, cœlum: & factum eſt veſpere & mane dies ſecundus. Geneſ. I.

QVID iuuat aduersâ lucis diſcrimẽ ab vmbra,
 Si deforme tamen reſtet vbique chaos?
Corpora ſi quatuor coaleſcunt corpore in vno,
 Vnum ſi quatuor corpora corpus habet.
Imperet ergo Deus dignam ſe ſurgere ſedem,
 Et ſurgit ſedes digna ſatore, polus.
Conficiet ſolitum ſine fine volubilis orbem
 Annorum curſu non peritura domus.
Tum Deus ætherei ſinuoſa volumina cœli,
 Et totum largâ luce ſerenat opus.
Machina conſtanti ſub cardine fixa rotatur;
 Circinat & gyris tempora certa ſuis.
Fulgebat nondum Arctoo temone Bootes,
 Nec violenta trucis flamma Leonis erat.
Obliquis nondum radiabat flexibus Anguis,
 Pendula nec iuſtas Libra tenebat aquas.
Trux Aries nondum aurato velatus amictu

Tempora nocturnis æqua diurna dabat.
Nondum inclinatam fundebat Aquarius vrnam,
Aſt æqualis erat lucis vbique tenor.
Mobilitate aër, flammis polus, aſtráque curſu,
Neptunus lapſu, mole carebat humus.
Tum mandante Deo, cœli per aperta liqueſcit
In raros aër extenuatus agros.
In ſedem ſurſum excelſam leuis euolat ignis,
Vicini lambat quò propiora poli.
Terra pilæ ſimilis, mediam ſortita cauernam
Aëris, in denſum ſtat glomerata globum.
Néve ignis noceat, duplex hunc diuidit orbis:
Arbiter eſt aër, arbiter humor aquæ.
Soluerat omne chaos pater altus; & vnica moles
Confuſa æquoreo terra tepore madet.
Vndáque mox ſuprà curuum ſinuatur in orbem,
Et mare perpetuo flumina fonte petunt,
Nunquam mobilibus ſaturũ fuit amnibus æquor,
Salſáque perpetuam prouocat vnda ſitim.
Tum miranda fuit commercia cernere primùm
Stantis telluris, deſilientis aquæ.
Altera pars ſuperos meliori ſorte ſub axes
Fertur, & aëriâ pendula ſede manet.
Æquora quis referat ſtabili pendentia fluctu?
Quis pretium ſuperis carmine ponat aquis?
Denique denſatur vitreâ polus omnis ab vndâ,
Stilla priùs fluxit, quæ modò ſtella micat;
Tum primùm agreſtis nimbi concreſcere guttis
Et pingui exſuccas rore rigare plagas.
Deciduis inde erumpent torrentibus imbres,
Queis diues fructu luxuriabit ager:
Hinc caput in dirum letalia fulmina ſurgent:
Horreat armatas impia turba manus.

DIES TERTIVS.

DIXIT *verò Deus: congregentur aquæ, quæ ſub cœlo ſunt, in locum vnum: & appareat arida, & factum eſt ita.*

Et vocauit Deus aridam, terram, congregationéſque aquarum appellauit maria. Et vidit Deus quòd eſſet bonum:

Et ait: Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus ſuum, cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram. Et factum eſt ita.

Et protulit terra herbam virentem, & facientem ſemen iuxta genus ſuum, lignúmque faciens fructum, & habens vnumquodque ſementem ſecundùm ſpeciem ſuam. Et vidit Deus quòd eſſet bonum. Et factum eſt veſpere & mane dies tertius.

CVNCTA ſuis elementa Deus conſidere regnis
Imperat, haud vno mixta iacere globo.
Quatuor educti fratres ſua regna capeſſunt,
Currere, diffundi, ſtare, volare vides;
Altum flamma petit; propiùs ſpirabilis aër

Liquitur, ima tenet terra, fretúmque ſupra eſt,
Quæ noua diuino ſurgunt miracula verbo?
Irrita non nouit fundere iuſſa ſator.
Antè ſuperfuſo lympharum gurgite tellus
Naufraga, ſepoſitis libera ſurgit aquis.
Vnde ingens rupta tellure cauatur hiatus?
Sparſæ congeries huc, Deus inquit, aquæ.
Auritæ vndarum moles ſenſere iubentem,
Quò diuina vocant iuſſa, repente fluunt.
Inque cauernoſos tellure extante receſſus
Decliues curſu præcipitantur aquæ:
Flumina ſignatos quærunt partita receſſus,
Et ſoluunt Nereo prima tributa patri:
Oſcula tum matri diuerſo tramite libant
Sequana, Lædus, Arar, Moſa, Garumna, Tagus.
In mare tum dulcis fluuiorum voluitur vnda,
Quæ ſalſum vt tetigit marmor, amara redit.
Conditur exiguæ ſub aquis pars maxima terræ:
Inſula quod ſupereſt innatat Oceano.
Pars iacet humano indocilis manſueſcere cultu:
Quantula mortales pars habitanda manet!
Aſt vbi congeſto vaſtum æquauere barathrum
Vortice, præſago ſubdidit ore Deus.
Te mare venturæ dicent de nomine gentes,
Iræ fræna tuæ littus inerme dabit.
Fluctibus alternis refluos conuoluere fluctus
Incipe, & ad notos diſce vocare ſpecus.
Debita natorum quamuis mare penſa receptet;
Haud tamen à nimiis pontus inundat aquis.
Cynthia cum pleno fraternum corpore lumen
Hauſerit; iratis ſæuiet vnda vadis:
Cúmque renaſcentem cornuta retraxerit orbem,
Impete ſedato mitior æſtus erit:

Volue tuos fluctus, rursúsque in te ipsa reside,
  Et contenta tuâ currere, curre viâ,
Siste hîc illisi replicatas vorticis iras,
  Néve inconcessas depopulare plagas.
Vlteriùs tentare veto, ne iussa rebellis
  Despice, sit regno murus, arena, tuo.
Non fractos tardant obiecta repagula fluctus,
  Nec tumidas reprimunt inuia saxa minas.
Terminus in planâ iacet inuiolatus arenâ,
  Quem tibi signatum præteriisse nefas.
Vndarum implacidos domuit lex ista furores,
  Et Thetis ad nutus obsequiosa fluit.
Surgere nam passim montes, tellúsque cauernis
  Hiscere, & humori pandere prompta sinus.
Aëra sic ignis, sic vndam subiicit aër,
  Sic terram leuior comprimit vnda grauem.
Atque orbis speciem grauitas sua fecit vtrique,
  Humida pulvereo dum coit vnda globo.
In modicum passim tellus erecta tumorem
  Montibus hinc premitur, vallibus inde iacet.
Nam grauia in massam proprio coiere deorsum
  Pondere, puluereum vinxit & vnda globum.
Quattuor esse pari cernes elementa figurâ,
  Non simili cernes quattuor ire gradu:
Illa volant sursum, descendunt ista deorsum,
  Illa effert leuitas, pondus at ista premit.
Quanquã vnũ est omni corpus sibi parte cohærẽs,
  Corporis haud vnum est partibus ingenium:
Regia nam cœli vultu inuariabilis vno
  Perpetuat leges inuiolata suas:
At quæcunque sinu lunæ complectitur orbis,
  Incerto currunt irrequieta gradu.
Ad terram sator omnipotens conuersus inanem,

Nunc age, quid nudâ pendula mole iaces?
Sit tibi multicolor facies, ſit lætus amictus;
Gramen inexhauſto prodiga funde ſinu.
Dixerat, & variâ tellus ſe fruge coronat,
Fundit opes iuſſus, non renouatus ager.
Fœtáque gemmato frondeſcit vertice planta,
Vt ſua, quod peperit, vix ferat arbor, onus.
Mitia odorato ſudantur Balſama ligno:
Et lacrymoſa ſuo cortice Myrrha cadit:
Prata colorantur multis variata figuris,
Pabula de nullo ſemine nata virent.
Inculto ſe ſponte ferunt è caudice flores,
Pictáque multiplici gramine ridet humus.
Et ſemen, voluiſſe, fuit; namque vbere verbi
Frondeſcunt ſyluæ, luxuriauit ager.
Sic florum vario ludit natura colore,
Hinc odor efflatur, cernitur inde color.
Denſantur pictis rubicunda papauera campis,
Albentes vincunt lilia cana niues.
Solſequium curuo comitatur tramite ſolem,
Cognatam paruo circinat orbe diem:
Nititur & Phœbi curſus æquare ſequendo,
Quo veniente nitet, quo fugiente cadit:
Nomine ſunt ſimiles, ſimiles curſu atque recurſu,
Ille ſuis radiis cingitur, iſte ſuis.
Perpetuos retinet vernans Amarantus honores,
Non æſtas vret, non violabit hyems.
Nec te tranſierim pretioſa colore Tulippa,
Vt color eſt mirus, ſic tibi nullus odor.
Palleſcit, rutilat, flaueſcit, purpurat, albet,
Et folio fulgens verſicolore nitet.
Vallatâ natura roſas in ſede reponit,
Spinarum ſed enim ſub ſtatione locat.

Hinc atque hinc densis, armato vt milite, spinis
 Obsita, purpureas sanguine vendit opes.
Si qua rapax roseo manus insidietur honori,
 Occurrens furem cuspide spina fugat:
Spargit odoratas animas, gratósque vapores
 Murice luteolo delitiosa parit.
Diuersum ostentat variata Anemona colorem,
 Cui fulget radiis orbicularis honos.
Purpurat, albescit, flauet, passimque nitescit
 Simpliciore modo, multiplicique modo:
Iam glandes querceta ferunt, pomaria fructus;
 Vlmus habet montes, littora pinus amat.
Densantur rigidis dumeta reuincta catenis,
 Mordacésque acuunt sæua rubeta stylos,
Ingeniosa Islanta suo dat ab vbere fontem
 Cereus vnde fluit, nec datus arte, latex.
Ferueat ille licèt, fundóque exæstuet imo,
 Duratur rigido desuper vnda gelu.
Ammonis fons nocte calet, de luce rigescit
 Non tantùm gemmis, sed pretiosus aquis.
Ardet inextinctùm gelido sub monte Gagates
 Ignis in hostili viuit amicus aquâ.
Coniunctis aduersè locis elementa feruntur,
 Non nocet vnda rogo, nec nocet ignis aquæ.
Quæ dirimit natura, latex commercia iungit,
 Infensóque hostis sanus ab hoste viget.
Quà riget extremo Thule circumdata ponto,
 Et quà postremam limite claudit humum,
Vndique sulphureos ructat mons Hæcla vapores,
 Proximáque ignitis verberat arua globis.
Erumpunt piceæ glomerata volumina flammæ,
 Quâ pauet vnda sibi, quâ sibi terra pauet:
Omnia cùm flammæ rapiant, mirabile dictu,

Illæſum montis nix tegit alta caput:
Illa nec accenſo reſoluta liqueſcit ab hoſte,
Regnat at in mediis inuiolata focis.

DIES QVARTVS.

DIXIT *autem Deus, fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem: & ſint in ſigna & tempora, & dies & annos.*

Vt luceant in firmamento cœli, & illuminent terram: Et factum eſt ita.

Fecitque Deus duo luminaria magna, luminare maius, vt praeſſet diei: & luminare minus, vt præeſſet nocti: & ſtellas.

Et poſuit eas in firmamento cœli, vt lucerent ſuper terram: Et præeſſent diei ac nocti, & diuiderent lucem ac tenebras: & vidit Deus quòd eſſet bonum. Et factum eſt veſpere & mane, dies quartus.

ERGONE, cærulei ſinuoſa volumina cœli
Vos Deus ornatu ſola carere ſinet?
Inuidiæ procul eſte metus, probríque timores;
Ornatam cœli gratia vincit humum.
At vereor ne ſydereis mea penna liqueſcat
Luminibus, cœli dum propiora lego.

Penna vola, mea penna vola, non vsta liquesces:
  Non, viuace Deus quem ferit igne, perit.
Tum pater omnipotens fœcundo subdidit ore,
  Iie placet geminas impare luce faces.
Luminis ista parens, vmbræ comes illa feretur:
  Hæc noctem alternans diuidet, illa diem.
Phœbe hominem ad duros animare memento labores,
  Defessum placido, luna, sopore leua.
Consona præscripto sic ducite tempora cursu:
  Formam adimes rebus, Delia, Phœbe dabis.
Dixit, & ecce duo largâ prægnantia luce
  Corpora, sydereis emicuere plagis.
Sol radio meliore nitet, quia lucis origo,
  Et breuiore minor lampade luna micat.
Præpete sol cursu redeuntes diuidit annos:
  Contracto menses cardine luna facit.
Sol modò brumales vergens declinat ad Austros;
  Tramite mox verso torrida regna petit.
Atque vbi tellurem radiis accendit acutis,
  A sole ardenti dicta perusta plaga est.
Æqua dies illi semper cum nocte recurrit,
  Cuncta illi surgunt sydera, cuncta cadunt.
Et lux bissenis, totidem nox clauditur horis,
  Diuidit æquales nóxque diésque vices.
Quâ geminos lentus circumfluit ambitus axes
  Zona duplex pigro à frigore nomen habet:
Terno consurgunt his longa crepuscula mense.
  Vnica nox annum præstat & vna dies.
Frigora quà flammas hebetant, & frigora flãmæ,
  Nomen temperies huic moderata dedit.
Sol diuersa trahit varium in discrimina tempus,
  Obliquo oppositas, dum petit, axe vias,

Hoc regnante, leui zephyrus ſpiramine flabit,
Paulatim viuax imbuet arua tepor.
Viuida tunc tenerum ſenſim exeret herba cacumē,
Se putris ruptâ gleba reſoluet humo.
Ponè aderit longis ignita caloribus æſtas,
Siccatóſque grauis Cancer aduret agros,
Frigora captabit patulâ pecus omne ſub vlmo,
Exuſtóque gregi gratior arbor erit.
Ampla repleturus meditabitur horrea meſſor,
Maturâque ſeges falce, reſecta cadet.
Proximus Autumnus ſectis ſuccedet ariſtis,
Deciduas ponet languida planta comas.
Ebria calcatis ſpumabunt præla racemis:
Vua ſuos fœtus exonerata dabit:
Poſt horreſcet hyems glacialibus aſpera nimbis,
Nec poterit ſtantes ſcindere remus aquas.
Prona cadet nemorum ſpecies, miſcebitur æther,
Conglaciata pigras vnda negabit aquas,
Tum reuehet Phœbus repetito tempora curſu,
Et reduces noto calle reflectet equos.
Interea ducens filatim argentea Phœbe
Cornua, fraterno è lumine lumen habet.
Turgida mox pleno ſplendeſcit Cynthia vultu,
Plenus & accepti luminis orbis adeſt:
Sortitæque iterum patiens diſcrimina lucis
Lumine decreſcens debiliore nitet.
Perpetuam conſtans tenet inconſtantia lunam,
At ſolis facies inuariata manet.
Sol radiis fœtus conchâ de matre ſuperbos
Exeret, & mira luce nitere dabit,
Nutriet ignito pretioſa metalla receſſu,
Quódque tegit tellus, quod tegit vnda ſinu,
Quod tegit vnda ſinu, tellúſq; amplectitur orbe,

Hoc radio Titan parturiente dabit.
Tum Deus accendit tectis cœlestibus ignes,
Et duodena polo signa micare iubet.
Iam duo consurgunt è vertice cornua Tauro,
Attollítque caput Solstitiale, Leo.
Squammiferi findunt cœlestia marmora pinnis
Pisces, hoc vno sydere signa duo.
Non igitur stellas, animæ vis viuida torquet,
Nam constante volant astra citata gradu.
Ast animâ quidquid vegetante & spõte mouetur,
Vt placet, ad nutus stat properátque suos.
Vicinum terris lunæ tenet orbita cœlum,
Et breuiore minor circinat orbe polum.
Proximus huic, modico sed proximus interuallo
Mercurius: sequitur ponè propinqua Venus:
Non longè Mars sanguineum vomit ore cruorē:
Iuppiter aurato purior igne micat.
Saturnus nigra pallet fuligine cinctus:
Denique mille oculos vltimus orbis habet:
Ne ruat ignotis per opaca viator in vmbris,
Nauita ne cæcis deuius erret aquis:
Ne vigil excubitor noctis non diuidat horas,
Ne famulas lassent pensa molesta manus.
Et quo stella magis septem coniuncta trioni est,
Se magis angusto tardior orbe rotat.
Cardinibus geminis ingens stat machina mundi,
Dicet posteritas ingeniosa polos,
Alter vicino sumet cognomen ab Austro
Alteri ab aduerso tardior Vrsa dabit.
Vna dies sex signa tegit, totidem retegit nox,
Dimidiúmque patet, dimidiúmque latet.
Mars geminis brumis, duodenis Iuppiter annis:
Finito tardum conficit orbe polum,

Saturnus triginta annis, ter Luna nouenis
  Lucibus; hæc propero, tardior illa gradu.
Mercuriúsque Venúsque anno: Sol flectit eodem
  Auersos spatio semper anhelus equos.
Primus in occasum reliquos si concitet orbis,
  Huic reliqui obsistunt iniiciúntque moram.
Quin etiam cœlum nulla non parte rotundum
  Collige, quòd properè se per inane rotet.
Sed sileo, cœli concentus verberat aures,
  Dulcius & nostro carmine carmen init.

DIES QVINTVS.

DIXIT *etiam Deus: producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terram sub firmamento cœli.*

Creauitque Deus cete grandia, & omnem animam viuentem atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secundùm genus suum. Et vidit Deus quòd esset bonum.

Benedixítque eis, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replete aquas maris; auésque multiplicentur super terram.

Et factum vespere & mane, dies quintus.

NONDVM culta suis steterāt elemēta colonis,
  Et sterilis nullas Iuno ferebat aues.

Vnum splendenti fulgebat fornice cœlum,
  Pictus erat reliquis horror vbique locis.
Fallor ego, natos video sub gurgite pisces,
  Indigenásque sinu mater aquosa fouet.
Vix Deus omniparas fœcundo è pectore voces
  Miserat, æquoreis plebs ruit vda plagis.
Rex Delphinus ouat: socij comitantur euntem,
  Mille sequi visi, mille præire ducem.
Mille supra, & totidem iuxtáq; infráque sodales:
  Regali princeps cum legione natat.
Nunc bifidæ lentat gressum curuamine caudæ,
  Nunc velut ex arcu missa sagitta ruit,
Agglomerant sese Paganellus, Purpura, Cancer,
  Salpa, Lepus, Cucumer, Cernua, Perca, Scorus.
Aurea cui caudam ceruice excurrit ad imam
  Linea, cæruleas tranat Iülis aquas.
Et tu fluctiuagas inter celebrande cohortes
  Gobio, per patrios exspatiaris agros.
Cerno reluctantes nequicquam marmore nautas
  In Remoram, immoto dum tenet ore ratem.
Huic circumseptam fluitanti carcere Romam
  Sistere cum summo principe ludus erit,
Aurea purpureis stellatus tergora signis,
  Sulmo flagellanti verbere findit aquas.
Sulmoni similis, rubeis maculosa figuris
  Mensæ honor, aduerso flumine Trulla natat.
Multiplici Muræna rotat sinuamine corpus,
  It, redit, implicitas torta, retorta vias.
Flexibus incuruis Anguilla volubilis errat,
  Et Panther tergo versicolore nitet.
Lucius obscœnas alga torpente lacunas
  Obsidet, & pigrâ Rana palude salit.
Natiuis ad saxa tenax stat Coclea testis,

Vellere quam fluctus, quam maris ira nequit,
Nunquam exul, sempérque suis in sedibus hospes,
Per regna humanis inuia quatit iter.
Vnde immane trahit per plana liquentia dorsum
Monstrum ingens æquans iugera mole nouem?
Arduus hic Cetus populosum territat agmen,
Ventosisque, tumens mole, triumphat aquis.
Ore duo ex omni surgentes ordine dentes
Caucaseam vincunt robore duritiem.
Gutturis ingentes quando diducit hiatus,
Marmora tota haurit, marmora tota vomit.
Dum timidus fugio portentum immane profundi,
Traiectis tutum sentio littus aquis:
Iámque fatigatis purus se faucibus æther
Insinuat, pulso mens recreata metu est.
Expansis proh quale genus secat aëra pennis,
Alatísque equitat turba canora notis?
Mille volando sinus, millena volumina torquet,
Et resonis tremulum complet inane modis.
Nata Aquila audaces in cœlum tollere nisus,
Se liquidis agili corpore librat agris.
Illa tumet fastu, & primæ sibi conscia sortis
Erigit ante alias imperiosa caput.
Explorat Phœbum, & non caligante tuetur
Lumine, mentito fulgura sole vibrat.
Incuruíque pedes falcatis vnguibus horrent,
Nam consanguineâ viuere gestit aue.
Improba se bifidi protendunt cornua rostri,
Pars incuruatâ cuspide summa riget.
Pauo coloratis fulget maculosus ocellis,
Non tot picturas discolor Iris habet.
Æmula floriferis caudæ spectacula pratis
Pandit, & astriferis inuidiosa plagis.

Se rotat & plumas, & se miratur euntem,
Colla tument, fastu crista superba tremit:
Et, modò mireris, stellata volumina gyrat,
Si tacitus spectas, protinus abdit opes.
Nescia magnanimos Perdix tentare volatus,
Demissam celeri remige radit humum.
Turba Gruum facto volitat per inane trigone,
Et vigiles errat pondere onusta pedes.
Subtiles Vespertilio de pellibus alas
Gestat, cognati cætera Muris habet.
Porphyrio rubet vngue, vires tu Psittace dorso,
Cuius in humanos lingua mouenda sonos.
En graditur Gallus metuenda leonibus ales,
Purpurat huic cristâ verticis altus apex.
Per calamos currit gemmarum argenteus ordo,
Et palea aurato murice tincta micat.
Vox immanè sonat, strepitúmque imitata tubarũ
Sopitum vigili suscitat ore diem;
Par superis Phœnix vitale requirit Amomum
Vna olim proles, & pater ipse sibi.
Flumineus drensat per stagna loquacia Cygnus,
Vicinámque canet præscius ipse necem.
Nec nostro te prætereo, Philomela, canentem
Carmine, tecum ambit musa ciere modos.
Garrula mentitas hinc lingua mouetur in iras,
Lenior audaces mitigat inde sonos:
Cantum hebetas, acuis, dilatas, contrahis, vrges,
Concidis, breuias, porrigis, articulas.
Sic ludit faciles vox vna industria ludos,
Docta vel innumeros vna referre modos.
It, galeata caput, doctóque per aëra gyro,
Carmine vicinum mulcet Alauda polum:
Glotterat elingui officiosa Ciconia rostro,

Et nullo ſimplex felle Columba gemit.
Accipiter pipat, pulpat cum Vulture Falco.
Hinc Aquilæ clangunt, Miluius inde lipit.
Bombilat hinc Apis, inde fritinnit rauca Cicada,
Zinzilulat Progne, Regulus atque Merops.
Inclamat crocitans rauco de gutture Coruus.
Cùm Mergo ad patrias gratitat Anſer aquas.
Cucurit Gallus, Gallina gracillat, Hirundo
Trinſat, pupillat Pauo, tetrinat Anas.
Cacabat hinc Perdix, & plauſitat inde Palumbes,
Et querulum Paſſer pupilat ore modum.
Dum loquor, ex oculis tenebroſus in abdita ſyluæ
Bubo volat, calidas luſtrat Hirundo plagas.
Quærit congeneres in amico flumine turmas
Tam velox pennâ, quàm pede ſegnis Anas.
Iámque cateruatim volitans per florea tempe
Denſa Apis, æſtiuas depopulatur opes.
Exprimit & lachrymas, lentúq; ex gramine gluten
Conſtructura ſuis Dædala caſtra fauis.
Præcipiti Alcinoë feſtinat ad æquora ductu,
Arbiter & tumidas ſiſtere gaudet aquas.
Senſit adeſſe ducem pelagus, fracta ira reſedit,
Paſſim cuncta ſilent, tu quoque Muſa ſile.

DIES SEXTVS.

DIXIT *quoque Deus: producat terra animam viuentem in genere ſuo, iumenta, & reptilia, & beſtias terræ ſecundùm ſpecies ſuas: factúmque eſt ita.*

Et fecit Deus beſtias terræ iuxta ſpecies

ſuas, & iumenta, & omne reptile terræ in genere ſuo, & vidit Deus quòd eſſet bonum.

Et ait: faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, & volatilibus cœli, & beſtiis, vniuerſæque terræ, omnique reptili, quod mouetur in terra.

Et creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam: ad imaginem Dei creauit illum, maſculum & fœminam creauit eos.

Benedixítque illis Deus, & ait: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubiicite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram.

Dixítque Deus: ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam.

Et cunctis animantibus terræ, omníque volucri cœli, & vniuerſis, quæ mouentur in terra, & in quibus eſt anima viuens, vt habeant ad veſcendum. Et factum eſt ita.

Vidítque Deus cuncta, quæ fecerat: &

erant valde bona. Et factum est vespere & mane dies sextus.

SEXTA dies aderat post nati exordia mundi,
Bísque recens natis sol nouus ibat equis:
Cùm Deus; ite (inquit) totis animalia terris,
Tu quoque fœta graues exere terra sinus.
Omnigenos fundit tum iussa repentè colonos,
Hinc armenta ferax parturit, inde greges.
It vastâ se mole ferens genus acre Leonum,
Et ceruice iubas excutiente fremit.
Cauda minax dextrúmque latus læuúq; flagellat,
Oréque de rabido spumea flamma salit.
Lentanti gressu tardant eoi Elephantes,
Grandia gibbosus terga Camelus agit.
Puluereum bellacis equi terit vngula campum,
Et, fræno huc illuc non remorante, ruit.
Tesqua petunt vmbrosa Lupi, ramosáque Ceruus
Arduus elatâ cornua fronte gerit.
Ima Lepus quærit sepis penetralia: versat
Innatum Vulpes ingeniosa dolum.
Naturæ vigilantis opus Formica laborat,
Erudiet natos docta magistra viros:
Materiam ingeniti perquirit vbique laboris,
Atque suum mirâ colligit arte penu:
Priuatos doctâ componit lege penates,
Tam bene constructi prouida cura foci est!
Ipse sua Bombix tumulum sibi fabricat arte,
Qui mox in forma Papilionis erit,
Euomit auratâ vestes spumosus ab aluo,
Quas hominum rabies ambitiosa sitit.
Serpentum cristata cohors atróque veneno
Colla tumens, Afris sibila tollit agris.

Funereus Libycis reptans Basiliscus in aruis
  Se variis spiris in sua membra plicat.
Tortilis inflexos sinuat se Vipera in artus,
  Officiosa suis, exitiosa sibi.
Audires (si nata sonos admitteret auris)
  Vnà vlulare lupos atque vlulare canes.
Frendet Aper, rugítque Leo, Pantheráque caurit,
  Mugit Bos, Elephas barrit, & hinnit Equus:
Hircus olens medio caprarum ex agmine mutit,
  Blacterat hinc Aries, indéque balat Ouis.
Fœdus quiritat Veruex, Sus hispida grunnit,
  Hinc Vulpes gannit, vagit & inde Lepus.
Sed quid sydereo descendit ab æthere numen,
  Et facilem artifici pollice versat humum?
Grande aliquid prę̨stat, dignũq; tonante laborem;
  Maius, quàm quod adhuc viuere cœpit, opus.
Fingitur humanum mirâ compagine corpus,
  Sunt aptata suis singula membra locis.
Supremâ sedet arce caput, spectare paratum
  Sydera, & ad patrios lumina ferre lares:
Dein paribus porrecta humeris se brachia trudũt,
  Accedit digitis articulata manus:
Inde patet stomachus, venter turgescit in orbem:
  Costarum duplex contegit ordo latus.
Crura columna duplex, hinc inde trahũtur in imũ,
  Fundamenta pedes inferiora tenent.
At frontis proh quale decus! duo sydera fulgent,
  Sydera, quæ solis lux peregrina iuuat.
Desuper hæc modico deflexus acumine nasus.
  Leni colle tumens inter vtrumque sedet.
Auris hiat patulis sinuoso fornice conchis,
  Acceptura datos ianua bina sonos.
Extremum tegitur molli lanugine mentum,

Et rubeis ſerpit barba decora genis.
Deductis video quæ propugnacula labris?
Quæ miris ſepes ſurgit eburna modis?
Obliquo dentes claudunt præſepia ductu,
Effrænis clauſo carcere lingua manet.
Quis referat, totam ſuſtentet vt oſſea molem
Machina, ſéque æquo fœdere membra ligent?
Cognati paſſim coeunt in vincula nerui,
Viuida concepto ſanguine vena tumet.
Dúmque loquor, Deus ecce Deus ſpiramina vitæ
Affundit cunctis inſinuata locis.
Vitalis tunc membra rogus calefacta pererrat,
Flexibiléſque artus entheus ardor agit:
Languida membra licèt terrenâ mole grauentur,
Alis nixa ſuis mens ſuper aſtra volat:
Non illi obſiſtit terræ impenetrabile corpus,
Non altæ tenebris obſita regna ſtygis.
Corporeis quæcunque oculis natura remouit,
Hæc meliore ſagax lumine cuncta videt.
Exors principij, ſpatiis non clauditur vllis,
Sed tota in totâ, par ſimiliſque ſui eſt:
Mobilis en facili verſat ſe cardine ceruix,
Figitur inque ſolo, figitur inque polo.
Eminet arx capitis, nam nobiliora locantur
Quæque loco, ratio prouida, ménſque ſagax.
Naſus odoratur, manus ingenioſa laborat,
Venáque ſubſultu perpetuante micat:
Flexilis arctatur camerato lingua palato,
Vóxque repercuſſo fornice pulſa ſonat.
Illa per alternos diducti dentis hiatus
Omnigenos docto format in ore ſonos.
Splenem riſus habet, tumidas fel ſuſcitat iras:
Sanguificum ignitus poſſidet hepar amor.

Palpitat æternùm iecur almi ſanguinis auctor,
Et veluti flabris aëra pulmo ciet:
Cruribus, vt binis, moles adnixa, columnis
It facili, & facili mobilitate redit:
O felix nimiùm ſua ſi bona ſeruet Adamus,
Otia ſi placidâ pace quietus agat.
Coniugis aſt errat maleſuadâ vxorius arte,
Et Deus inclamat voce tremendus, vbi es?
Periuro appetiit malum inuiolabile morſu,
Quod malum extemplò creuit in omne malũ:
O oculi loculi merito potiore vocandi!
Eſt animus veſtri facta rapina doli:
Vendidit ille cibis cœlum puerilibus Adam,
Stultitiámque iſtâ venditione probat.
Ex illo vindex morborum turba nocentem
Cingit, venturæ nuncia certa necis.
Ex illo infirmos iuſtus dolor occupat artus,
Febrili languent membra peruſta lue.
Noxius in vitæ ſpiracula liquitur humor,
Guttur & occluſum tuſſis anhela premit:
Inde grauedo premit, capitis furioſa tyrannis;
Inde podagra, pedum carnificina, furit.
Auolat æterno lugenda dolore voluptas,
Aduolat & nullo pœna leuanda bono.
Hic cunas nati expectat, vouet ille ſepulchrum,
Coniugis hic vitam poſtulat, ille necem,
Imus, & emenſo nos ſiſtit tramite meta,
Déque via comites Crœſus & Irus eunt.
Vita caduca fugit, ſenſimque reſoluitur ætas,
Vt vapor in faciles extenuatur aquas.
Illa procelloſis furit interiecta periclis;
Nil non, quod fugitur, nil quod ametur, habet.
Hîc cum morte gerit bellum natura, peremptum

Nato reſtituens exoriente patrem:
Omnia ſic, fragili quamuis è ſtirpe, perennant,
Æternâque genus lege propagat amor.
Hoc tibi ſolamen, quod nil ſub ſole diurnum eſt,
Omnia ſed filo deproperante ruunt,
Pennatæ volucres ludunt per ſydera lapſu,
Quas fata in laqueis implicuere ſuis,
Mille, latus leti, iaculis armatur acutis,
Errat in intentum nulla ſagitta caput.
Quot mare rectores ſpectat, quot terra dynaſtas,
Sorbet tot dominos terra fretúmque ſuos.
Cerno mori Alcidem, cuius ſenſere leones
Robur, & in partes dilaceratus aper.
Heu iacet hic princeps regum, iacet ille ſophorum
Magnus Alexander, maior Ariſtoteles.
Fidentes animi mouere inſana gigantes
Prælia, at inuictæ ſuccubuere neci.
Sparta ſuperba ruet, quid erũt, niſi nomẽ, Athenę?
Rudera lucifugis aut habitanda feris?
Occidet ipſe Maro, Cicero, Plutarchus, Homerus,
Hippocratémque teget non medicina ſuum.
Occidet & Chriſtus, ſoboles æquæua parenti:
Iam nulli poſt tot funera parca nocet,
Nec tamen hoc duri clauduntur fine labores,
Altera mors ſupereſt, vita ſecunda manet.
Cladibus illa iacet, partis tumet illa trophæis,
Illa ſuperba bonis, hæc metuenda malis.
O læta & tantis vita exoptanda triumphis!
O grauis, & tantis mors fugienda malis!

IERE-

IEREMIAS
LVGENS.

D. Hieronymus de Ieremiæ lamẽtationibus.

HABES & in lamentationibus Ieremiæ quatuor alphabeta, è quibus duo prima quasi Sapphico metro scripta sunt, quia tres versiculos, qui sibi connexi sunt, & ab vna tantùm litera incipiunt, heroïci coma concludit. Tertium verò Alphabetum trimetro scriptum est & à ternis literis, sed eisdem terni incipiunt, *Ita D. Hieronymus epist.* 155. *ad Paulam Vrbicam.*

Gregorius Nazianzenus.

EQVIDEM, vt de me loquar, quoties hunc libellum in manus sumo, threnósque lectito, (id autem facio quoties secundarum rerum insolentiam coërcere huiusmodi lectione studeo) vocem mihi intercludi sentio, lacrymísque obruor, eámque calamitatem velut ob oculos positam videre videor, ac Ieremiæ collamentor. *Gregor. Nazian. Oratione* 12.

THRENI,

SIVE

LAMENTATIONES IEREMIÆ PROPHETÆ.

Quomodo ſedet ſola ciuitas plena populo?
Facta eſt quaſi vidua Domina gentium.

ALEPH.

VNDE Siõ, populoſa priùs, ſedet orba colonis,
Amiſſo coniux vt viduata viro?
Quod priùs exegit, ſoluit nunc ſerua tributum,
Hoſtique, vt domino, penſitat æra ſuo.

BETH.

Quæq; vocat sõnos oculis, nox prouocat imbres,
Vdáque perpetuis ora liquantur aquis.
Spreta iacet propriis, quos muro texit, alumnis,
Factus & eſt hoſtis, qui modò ciuis erat.

GHIMEL.

Quæ priùs obſequio populos Iudæa grauabat,
Cogitur externo figere caſtra ſolo.

Nec dum ibi tãtorum ſtat meta reperta laborum:
Exul at incerto quærit in orbe fugam.

DALETH.

Quod pedibus tritum Solymæa ad ſacra ſe rebat
Obductum ſpiſſis ſentibus horret iter.
Sunt ſine thuri foci: rapido ruit enſe Sacerdos:
Quíque miniſter erat, victima dira cadit:
Virgineíque chori turpi ſe puluere fœdant,
Et cineres laxis impoſuere comis.
Nulla manent veteris veſtigia cognita formæ,
Queis nullus pulchro corpore næuus erat.

HE.

Hoſtis, iam dominus, captæ grauis incubat vrbi:
Diuinæ euentu non caruere minæ:
Impubes traducta cohors ante ora potentum,
Erubuit miris ludificata iocis.

VAV.

Euerſâ blandæ charites fugere Sione,
Ore lepos, vultu gratia, fronte decor.
Hoſtilem ad nutum proceres ſine ſedibus errant,
Gramine vt impaſti deficiente greges.
Coguntúrque ſenes laſſis veſtigia plantis
Promptiùs ante ſuos accelerare duces.

ZAIN.

Sabbata captiuæ ridentur inertia plebis,
Quidquid & auguſtâ relligione ſacrum eſt.
Et ſtata feſtiuò ſiluerunt carmina cantu,
Imbuit & ſiccos victima nulla focos.

Diruta templa patent, & nuda altaria lugent,
Nulláque stat nostris ara relicta malis.

HETH.

Prima nouis Solyme cumulauit crimina noxis,
Spiritus hinc tepidis mergitur æger aquis.
Spreuerunt, qui laude priùs super astra ferebant,
Nec tulit è multis millibus vnus opem.
Sed quos crediderat fidos malè cauta sodales,
Contemptam turpi deseruere fuga.

THETH.

Mæret, ad vsque pedes lugubribus obsita pannis,
Nescia quo fato, quo peritura die est.
Ergo depositæ similis, Deus aspice, dixit,
Erecto quantus surgat ab hoste timor.

IOD.

Diruta quæque cadunt; totâ pretiosius vrbe
Quod fuit, hostiles diripuere manus.
Templa Moabites violat, temerarius Ammon,
Sacrilegos infert in loca sancta pedes.

CAPH.

Plebs gemit, & gazas optet pro pane pacisci:
Pro minimo expendat maxima quæque cibo.
Condit & humanas cognata in viscera carnes
Non diuturna minùs, quàm violenta fames.
Tardior auxilium cur longa in tempora differs
Promptam olim votis ferre paratus opem?

LAMED.

Aspice, sitne meo similis sors vlla labori,
Hoc quicumque facis calle, viator, iter.

Me Deus attriuit; maturam vt vinitor vuam,
Quis tormenta meis æquiparanda tulit?

MEM.

Flamma vorat teneras cœlo demiſſa medullas,
Vitæ emendandæ flamma magiſtra meæ.
Subdola compoſuit fugitiuis retia plantis,
Et refugum emenſa compulit ire via.
His ego ſuppliciis ſtudia ad meliora vocabar,
Nec documenta tamen mens rudis illa capit.

NVN.

Crimina nam rigidus numerauit ſingula cenſor;
Colla catenarum mole grauata gemunt.
Vincula luctando nequicquam demere coner,
Nam nodos nodis implicuere nouis.
Subtendit plantis laqueos, retróque ſupinam
Mœſtitiæ duro turbine ſtrauit humi.

SAMECH.

Vt ſit virginibus vincli ſpes nulla iugalis,
Sítque puellarum nulla futura parens.
Præla velut vino, iuuenum ſic ſanguine fuſo
Latè ſpumantes intepuere lacus.
Vt mare calcatis fœdatum ſpumat ab vuis,
Sic noto exundat ſanguine pinguis humus.

AIN.

Proinde fleo, largíque fluunt è pectore riui,
Vda retro in patrias ora reflecto domos.
Dúmque gemo, tum ſeſe hoſtis iactantior effert,
Et plauſum à lacrymis lætitiámque capit;

Hinc illúcque vagi ciues sine viribus errant.
  Cœpit vbi hostilis præualuisse furor.
Nostra à clade decus, laudémque à vulnere sumit;
  Ingens hoc veluti, gloria, fonte fluat.

PHE.

Poscit opem superos, motis pro voce lacertis,
  Irrita plangentis vota Sionis eunt.
Fœda iacet, ceu virgo lues quam menstrua fœdat,
  Cui tabo circum palla fluente madet.
Omnibus est miseranda, nec est miserabilis vlli,
  Feruida nec stimulos temperat ira suos.

SADE.

Has meruit dudum scelerata superbia pœnas,
  Heu nimis in cultus ingeniosa nouos!
Me quibus assimilas ac me quibus arbiter æquas?
  Quælibet est longè, quàm mea, plaga minor.
Indiscreta simul delectu ad funera nullo,
  Sublati ante diem procubuere suum.
Auribus atque oculis nostros haurite dolores,
  Seruit vt externo virgo puérque solo.

COPH.

Quósque magis fidos sperabam rebus in arctis,
  Incautam laqueis implicuere suis.
Grandæuósque senes passim, sacrósque ministros
  Longior obsessâ messuit vrbe fames:
Quod vix in pueros ferrum intractabile tentat,
  Hoc facit, in gremio matris, acerba lues.
Vix vtero surgunt, & tantùm ad funera nati,
  De tumulo in tumulum prosiliere nouum.

Et vitæ in foribus, matrum quos vbera lactant,
Matrum ante ora, cibo deficiente, ruunt.

RES.

Respice quàm pœnis, genitor, malè vexer amaris,
Vix tuta interno viscera ventre tremunt.
Omnia stant inimica, grauíque simillima morti,
Dura fames intus me premit, arma foris.

SIN.

Audiuere quidem haud exaudiuere querelas,
Irato gaudent me cecidisse polo:
Quod Deus inflixit, non est curabile vulnus,
Et tale humana plus valet arte malum.
Quæ cruciat nos ira, reos vertatur in hostes,
Luceat innubi purior axe dies.
Siue aduersa premant mentem, seu prospera laxēt,
Fit nihil ignaro vel renuente Deo.

THAV.

Ad tua se rea mox BABYLON prætoria sistat,
Vt ciues pœnas, quas meruere, luant.
Deficio sed enim, mens ægra fatiscit ab ictu,
Viscera ab exangui contremuere metu.

VESPERÆ
MARIANÆ.

VESPERÆ MARIANÆ, SIVE PSALMI DAVIDIS

In vespertino Officio B. M. Virginis recitari soliti.

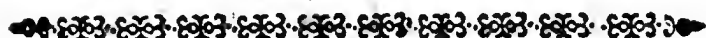
PSALMVS CIX.

Totus est de regno, Sacerdotio & potestate Christi.

Dixit Dominus Domino meo, &c.

1. HÆc Domino Dñs: lateri conside paterno,
 Assignat meritũ dextra propinqua locũ.
2. Donec ouans fusos inimica cæde rebelles
 Subiiciam plantis, vt tabulata, tuis.
3. Nobilis è sacrâ tibi virga Sione virescet,
 Aduerso hostiles contere marte globos.
4. Te manet illustris supremâ in luce triumphus:
 Nondum nata dies, cùm mihi natus eras.
5. Iurauit Dominus, nec eum iurasse pigebit,
 Sacra quòd Antistes Melchisedecis agas.
6. Dextræ adstat Dñs, latus ambit, brachia firmat:

Conterit irato regia colla pede:
7. Ius dabit, Angelicas cupidus reparare ruinas,
Et capita alta ſolo, cæde frequente premet.
8. Mortaliſque bibet rubro torrente viator,
Auguſtúmque adeo tollet ad aſtra caput.

PSALMVS CXII.

Prouocat ad Dei laudes, qui cùm ſit maximus, curat minima.

Laudate pueri Dominum, &c.

1. DIVINAS, pueri, tenero de gutture laudes,
Nec ſatis expertis dimidiate ſonis.
2. Nomen adorandum, & ſacro venerabile ritu
Tempora noſtra canant, ſecla futura colant.
3. Continuos nomen Domini ſibi poſcit honores,
Quà ſol nocturnas linquit & intrat aquas.
4. Excedit velut auctor opus, quodcumq; creatũ
Cuius honor toto latiùs orbe patet.
5. Quis Domino certet, qui, quamuis incola cœli,
Dignatur curis inferiora ſuis?
6. Sordida diuitibus mutat magalia tectis,
In turpi abiectis ſtercore præbet opem;
7. Et dat honoratos inter conſidere ciues,
Et populi proceres demeruiſſe ſui.
8. Solatus ſteriles, longo beat agmine prolis,
Quos Lucina thoros inuidioſa fugit.

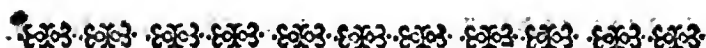
PSALMVS CXXI.

Dauid felicitatem Hierosolymæ prædicat, præsentem gratulatus, æternam apprecatus.

Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi.

1. IBIMVS, optatus pepulit mihi nuncius aures,
Atria clausa prius, iam reserata patent:
2. Spes erat hæc, cũ tẽpla pedes Solymæa tenerẽt
Præ nimiâ stantes relligione loci. [ces,
3. Vrbs Solyma externas princeps supereminèt ar-
Hîc vbi mens vna est ciuibus, vnus amor.
4. Huc reduces venere tribus, populíq; frequẽtes,
Multáque lustratis dona tulere focis.
5. Namque perorandis steterunt prætoria causis,
Iessæa hîc sedes, imperiíque locus.
6. Arma procul, Solyma, & pacis deposce quietẽ:
Belli anno, pacis præualet vna dies.
7. Sit tibi pax per te, mutentur in horrea turres,
Occupet vna arces, Marte silente, Ceres.
8. Longa tibi firmæ voui solatia pacis,
Namque mihi frater, qui tibi ciuis erat.
9. Quod sedẽ hanc arcâ Dominus tẽplóq; sacrarit,
Ciuibus optaui prospera quæque tuis.

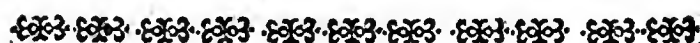

PSALMVS CXXVI.

Spem in vno Deo collocandam canit.

Nisi Dominus ædificauerit, &c.

1. NI ſtabili diuina manus fundamine firmet,
Nutantem ſequitur prompta ruina domũ.
2. Ni ſuprema tuas ſeruet cuſtodia turres,
Excubias vigiles miles inanis obit.
3. Vos iubar inſomnes vanum eſt præuertere: feſſis
Debetur noctis tempore, iuſta quies.
4. Æternum famulis cùm iuſſerit eſſe ſoporem,
Mox hærede dabit feruere prole domum.
5. Vt validis tela erumpunt contorta lacertis;
Sic qui fæx orbis, quiſquiliæque iacent.
6. Felix! qui pharetras iſtis compleuerit armis,
Aduerſi ſpernet iurgia rauca fori.

PSALMVS CXLVII.

Ad recolenda diuini numinis beneficia Hieroſolymam inuitat.

Lauda Ieruſalem Dominum.

1. NVMINIS in laudẽ Solymęæ aſſurgite turres,
Celſa Deum ſupra culmina tolle, Sion.
2. Namque feris portas validè obfirmauit ahenis,
Largus inexhauſtas ciuibus auxit opes.

3. Qui tua vallantem poſuit confinia pacem,
Meſſe ſuburbanos diuite complet agros.
4. Candentes veſtit niuibus, ceu vellere, colles,
Et cœlum, vt ſparſo puluere, nube tegit.
5. Imperat; Imperium tellus aurita capeſſit,
Quæ grauis, ad nutus obſequioſa volat.
6. Stagna gelu ſtringit, ſtant plauſtra, vbi cymba cucurrit:
Quis iuuet in tanto frigore membra calor?
7. Si iubeat, glacies reſoluta liqueſcet in vndas,
Erumpet iuſſas, ſi velit, Auſter aquas.
8. Iſacidas docuit miſſis, mandata, Prophetis,
Quæ dena in tabulis ſcripta duabus erant.
9. Haud ſimili gentes alias dignatus amore eſt,
Scita quibus legum non manifeſta dedit.

CANTICVM
BEATÆ MARIÆ VIRGINIS.
Magnificat anima mea Dominum.

1. MAGNIFICAT Dominum, diuóſque extollit honores
Quæ vix lætitiam mens capit ipſa ſuam.
2. Spiritus exultans effuſo in gaudia ſenſu
Suaue ſalutifero numine carmen init.
3. Quod bonus ancillã vultu dignatus amico eſt,
Secula felicem poſteriora canent.
4. Scilicet indulſit mihi maxima maxim⁹ auctor:
Vnde memor ſanctum nomen in aſtra feram.
5. Quos culpæ nouit timidos, rectíque tenaces,
Felici prolem ſorte patrémque beat.

6. Firmauit neruos, exertáque brachia ſtrinxit:
Corda procul votis, ambitioſa facit.
7. Quos decus inflauit, deiecit ſede; locauit,
Qui ſe fortunâ continuere ſuâ.
8. Diuitiis inopes cumulans, dimiſit inanes
Aggeſtis viſos intumuiſſe bonis.
9. Induit Iſacio ductum de germine corpus,
Réque probat pacti ſe meminiſſe ſui.
10. Vt ſeros habuere patres, promiſſa per annos,
Abramiúſque parens, Iſacidúmque genus.
Sit decus æternum Patri, Natóque perennis
Gloria, Spiritui non periturus honor.

AVGVSTISSIMÆ COELI REGINÆ VOTVM.

MVSA, cani ſolitas tibi laudes veſpere, dicit:
Sis vatis vitæ veſpere, VIRGO, memor.

MVSÆ TVRONENSES
IN MORTE
ILLVST. ET REVERENDISS. D.D.
BERTRANDI D'E'CHAVS
ARCHIEPISCOPI TVRONENSIS,
MOERENTES ET AFFLICTÆ:

IN ADVENTV
ILLVST. ET REVEREND. D.D.
VICTORIS BOVTHILLIER
ARCHIEPISCOPI TVRONENSIS
RECREATÆ.

EPITAPHIVM.

HIC SVNT FODINÆ NON SEPVLCHRVM.

LATET

Cor charitate aureum, manus Regiis Eleemosynis argentea, pectus constantiâ adamantinum, corpus sanitate æneum; sed meliùs disces ex eo quod non fuit, quid fuerit

BERTRANDVS D'ECHAVS.

NON fuit natalis soli incola, licèt desideratissimus,
Quia Nauarra eum sorori Galliæ commodauit.
Non fuit Cardinalis, nisi per regem designatus,
Quia si optauit, non ambiuit.

SED

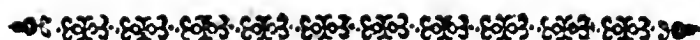
Fuit apud duos nostros Nauarræ Reges in honore maximo,
Quia eius familia duos primos Reges Nauarræ dedit.
Fuit dignissimus per viginti annos Turonensium Episcopus,
Quia per totidē annos in Episcopatu Baionensi tyrocinium (posuit.
Obiit alterâ post Pentecostem die,
Quia Ordinis sancti Spiritus Commendator erat.
Obiit post susceptea Ecclesiæ Sacramenta sanctissimè,
Quia vitæ speculo mortis species respondet.

IMO

Viuit potiùs etiamnum in terris nobilissimè.
Quia in Nepote viuit vigesimo tertio familiæ Vicecomite.
Viuit potiùs apud cœlites gloriosissimè,
Quia hîc cæleste in vitam inchoauit. (portatus.
Ad quos virtutum alis, gregis precibus, indigetum votis est as-
Vixit, si tempus spectes, diu: si moriendi necessitatem satis: si merita, abundè.

VALE.

VT MORIENS VIVAS, VIVE VT MORITVRVS.

MVSÆ MOERENTES.

ERGO ſacrilegis gaudes, Libitina, rapinis;
Et metis auratum, ferrea, falce pedum?
O fera mors, & adhuc à cæde cruenta Nepotis
Ecquid inexpletâ cuſpide tollis Auum?
An maiori auſu, clarâ ſplendeſcere prædâ
Appetis, ô noſtris ambitioſa malis?
Debueras vnâ ſaturari cæde: recenti
Imbre exhauſta, nouo lumina rore carent.
Aurea quæ rupit pretioſæ vellera vitæ
Dextera? quid dixi, dextera? læua fuit.
Impia nocturno velâſti crimen amictu,
Horruit ipſa nefas exitiale dies.
Veſpertina dabat ſolitos campana receptus,
Ferali cecinit cum Libitina tuba.
O nox Cimmeriis pluſquam damnãda tenebris;
Quæ ſuprema tibi, quæ mihi dira fuit!
Veſpere fata ſubis: ſol veſpere conditur vndis:
Deliquium fratri Cynthia ſola creat.
Nocte cadis: pullo tellus ſe veſtit amictu,
Et præit exequiis pompa paranda tuis.
Serò oculos claudis, claudit tunc lumina ſomnus:
Vltima perfecti meta laboris erat.
Subſequeris ſolem, comes indiuiſus ad vmbras:
Phoſphorus alter eras, veſperus alter eris.
Vere cadis, flores tumulo ne forte deeſſent:
Pullulat ac mœſtis vna cupreſſus agris.
Turo floris amans, florem ſibi plorat ademptum:
Dumus erit, regni quæ priùs hortus erat,
O vtinam noſtro redimatur funere funus,

Et vindex vitæ ſit mea vita tuæ !
Funereo Phœnix ſurgit rediuiuus ab ortu;
Ipſe ſibi proles, & pater ipſe ſibi :
Sit tibi mors rediuiua, ſit & vitale ſepulchrum :
Aut tuus, aut noſter, ſit tibi vita, cinis.
Pectora quid fletu, quid rumpimus æthera votis?
Hèu ! lacerum nunquam Parca retexit opus.
Flere vetas, dum flere iubes: ſibi iuſſa repugnant;
Námque peris oculus, quo mihi flendus eras.
Ipſe tibi pugnax prohibes & poſcis amorem :
Cor mihi namque cadis, quo fluit omnis amor.
Exigis & renuis mandato diſpare cultum :
Nam caput occumbis, quo reuerendus eras.
Sed quid ego vndoſis lacrymoſa trophæa fluentis
Erigo ? quod nixum eſt flumine, ſtare nequit.
Vos ergo Aoniæ fratrem plorate ſorores,
Si lacrymæ legem verſibus eſſe ſinunt.
Veſtrum eſt è gelidis manes reuocare ſepulchris,
Ferre triumphatâ, viua trophæa, nece.
Pergite ferales vlciſci carmine parcas :
Sit veſtro, mortis ſica retuſa, ſtylo.
Surgat & educto compoſta cacumine moles,
Quæ ferat æternis Præſulis acta notis.
Túque, Erato, cæmenta feres ex diuite gazâ,
Quam Ganges alueo verſicolore rotat.
Affer Erythræis, Clio, conchylia ſaxis :
Materies raro rata paranda viro.
Marmoreos poſtes atque ære loquentia ſigna
Dædaleâ prudens Pallas in arte dabit.
Deſuper æthereos Chriſtus petat arduus axes,
Aliger accenſam geſtet vtrinque facem.
Vir diuine peris, tecum & diuinus Apollo :
Hinc poni in tumulum debuit ara tibi.

Signetúrque loquax victuro carmine marmor:
Disce haud diuinos posse perire viros.
Interiit, si sancta fides, si gentis auitæ
Gloria, si pietas interiisse potest.
Vixisti, Bertrande, Polo, sacræque Mineruæ;
Téque Polus prohibet, téque Minerua mori.
Viuet honos, nullo & virtus interlita fuco,
Læsáque non vllâ suspicione fides.
Nil genus attingo: Laudem superauit auitam
A gestis virtus nobilitata suis.
Sceptrigeros signat Proauos tibi fama, tuósque
Nauarræa refert sceptra tulisse patres.
Ter septem binósque Nepos recto ordine cōplēs
Procomites, tantos colligit vnus auos.
Quin etiam Patribus maior superaddit honorem;
Quæque aliis fuerant singula, solus habet.
Nec te consiliis regnum iuuisse silebo,
Et studiis Proceres demeruisse tuis.
His meritis ex parte dedit sors præmia: quanquā
Sæpe malis exstet prodiga, parca bonis.
Prima Diœcesis Baiona, Turóque secunda,
Tertia perpetuus debuit esse Polus.
Turoni Baiona, Turo prælusit Olympo,
Mercedi, vt meritis, quò suus ordo foret.
Ille quaterdenos bis vixit, & ampliùs annos:
Sic Martinum annis, vt pietate, refert.
Vix mors ausa virum dubiis tentare sagittis,
Nescia, Mortalis, Semideúsne foret:
Aggreditur trepidas, læso vix pectore, plantas:
Decreuítque domo claudere, deinde thoro.
Conatum virtus & inexpugnabile pectus
Sustinuit, victi succubuere pedes.
Pallor abest: nescit fato expallescere virtus;
Occiduo soli concolor ore rubet.

Et nota virtutis viuit morientis in ore:
  Exuitur mortis forma, ſed arma manent.
Corpore defeſſo, mens indefeſſa vigebat,
  Et cœli ambibat liberioris iter.
Odit degeneres artus, & inertia membra
  (Nam caret officio péſque manúſque ſuo.)
Indignata premi, torporis & inſcia ceſſit,
  Vt requiem membris irrequieta daret.
Exiit in ſuperos, quos mente reuoluerat, orbes,
  Factus & eſt hoſpes, qui peregrinus erat.
Spiritus æthereo deſcenderat igneus axe,
  Libera quo ſcandit ſpiritus aſtra, dic.
Diuinum in terras celſo venit æthere Pneuma,
  Bertrando vt rectam monſtret in aſtra viam,
Sydera iam propiore oculo cognata recenſet:
  Diuiditur; cœlo pars ſua, párſque polo eſt.
Illa quaterdenos diademate cincta per annos,
  Funeſtâ ceruix fronde reuincta iacet.
Illa manus, quæ regis opes diſperſit egenis,
  Frigore ferali conglaciata riget.
Illi oculi bina aſtra bonis, duo fulgura prauis,
  Ante diem extinctas occuluere faces,
Ante diem! fallor, virtute grauatus & annis,
  Maturúſque polo non cadit ante diem.
Purpureo centum voluiſſem vellere luſtra,
  Si me ducta tibi ſtamina nente forent.
Sed malè lanificæ vitæ dant iura ſorores,
  Et pudet à ſexu debiliore regi.
Quid non tota ſuis Turo bombycina textis
  Sufficit expletis ſerica penſa colis?
Diues opum Turo ſacræ cur aurea vitæ
  Stamina, pro lanâ deficiente, negat?
Sed ſuperûm inuidia eſt, verbis ignoſcite diui,
  Mens incauta magis, quàm ſcelerata fuit.

MVSÆ RECREATÆ IN ADVENTV D. D. VICTORIS BOVTHILLIER succeſſoris.

O Dolor! ô caſus! proh non ſolabile fatum!
Sed, qui ſcit gemit⁹ vincere, VICTOR adeſt.
Extinctam reparat VICTOR, lux altera, lucem;
Sydere, ceu ſydus deficiente micat.
A tura te nouit, nouítque Bononia teſtis,
Quàm vigili cures ſedulitate gregem.
Et tibi trina, licèt non ſit Romana, Tiara,
Ter magni nomen trina Tiara facit:
Primus amor ſacro venerari numen amore:
Proximus eſt agnis inuigilare tuis.
Facturus populis exempla ſequacibus anteis:
Reſpondent verbis æmula facta tuis.
Cecropiam ſtudiis animas, Latiámque Mineruā,
Paſtorale ornas nobilitate Pedum.
Eſt ſeges ampla tibi, ſed virtus amplior extat:
Elige quídve prius, poſteriúſve velis.
Fratris certa fides longo ſe prodit ab vſu,
Ménſque miniſteriis intemerata ſuis.
Otia ferre nequit, nec rerum mole grauari:
Sed curas mirâ diuidit arte ſuas.
Sufficit innumeris vnus ſimul impiger actis;
Inque labore quies, inque quiete labor.
Viuere tu Muſas primus Turone dediſti:

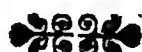
Te memor æternum viuere Musa dabit:
Mille tuos plectris Helicon celebrabit honores,
Quos audire minus, quàm meruisse cupis.
Acta videns ne quis mensuram ponat agendis,
Præteritis tenebras adiicienda dabunt.
Vrbi pererrantes in claustra reducet egenos,
Qui cingunt tritas obsidione vias.
Cerno importunas templis exire phalanges,
Mendica hospitiis agmina stare suis.
Hunc onerare colos, hunc exonerare videbis,
Hunc digitis lanas extenuare suis.
Iam facit attentus, pulso crabrone, Sacerdos,
Pacatísque silent verba profana sacris.
Et cum mendicis communi carcere frænas
Iuramenta, dolos, otia, furta, neces.
VICTORIS titulum claris virtutibus æquas:
Et nomen, morum nobilitate reples.
VICTOR ades. Præsente latet VICTORE cupressus,
Mutatis VICTRIX pullulat arbor agris.
Surgit PALMA, viget LAVRVS, reuirescit OLIVA:
Cedit & Alcinoi luxuriosus ager,
Quo fers cumque pedē, volucri VICTORIA pēnâ
Aduolat, & cœptum præuia sternit iter.
VICTOR ades, sperat palmas Ecclesia VICTRIX,
VICTOR Io, Turo, concine VICTOR Io.

SELECTA

SELECTA EPIGRAMMATA.

DE ROMA EVERSA.

Vid veterem Romam Roma in præsente requiris?
In media Roma Roma sepulta iacet:
Palluit extinctũ signis tābẽtibus aurũ,
Romam multa dies fecerat, vna tulit:
Romani Imperij solus manet Albula testis:
Mobilibus fauit mobile tempus aquis.
Firma ruunt, dum fluxa manent: & dispare sorte
Lapsa est vrbs stabilis, labilis vnda stetit.
Quid non æquales ambo traxere ruinas?
Est Saturnus edax, sed fugit esse bibax.

Mercator Thessalonicam cum duobus liberis ingressus iubetur vnum è liberis tortori dare, vt numerum expleat cædendorum: cùm non posset, cæsus vterque est filius.

VNa mihi superest saturando victima cultro,
Victima de natis vna legenda tuis:
Legẽ habet & numeros, certósq; vbi fixerit ictus,
Vaginam repetet sica quieta suam?

Vota probo partim, partim vota improbo; votis
Et potiar nostris, & potiêre tuis,
Elige de geminâ, quam nolis viuere, prole;
Et quam de gemina viuere prole velis.
Aspicit hanc, probat hãc; illã aspicit, approbat illã;
Vtraque digna fuit viuere, neutra mori.
Quem legeret, nesciuit amor, nesciuit & ensis;
Et quia cæcus amor, mors quoque cæca fuit.

De Sylua Bacchanalium die combustâ.

NE tibi cras capiti cinis imponenda deesset,
Sylua hodie cineres igne cremata dedit.

In Caluinum vetitis diebus carnem edentem.

SATVRNI Veneríſque die conuiuia carne
Sternere christiadas Trina Tiara vetat.
Et dum passuro flet quadragesima Christo
Assidua terimus corpora nostra fame.
Et dum grana Deum terris, messésque rogamus,
Cæruleus reficit corpora nostra cibus.
Caluinus carnem æternos mandauit in vsus,
An quia vult refici quæ fuit vsta cutis?
Nunquid Pythagoræ redierunt dogmata? nũquid
Caluinus prisco tempore Carneades?

De Diuo Paulo moriente, & lac, loco sanguinis, emittente.

ENSE ferit lictor, lactis fluit imber ab ictu,
Dulcia nempe sibi funera lacte probat.

Caligula petit equum in Consulem.

QVID Fabios prosit cinctum vestire Sabinũ?
Turbáque nobilium quid trabeata iuuat?
Sit collega mihi sonipes, sit consul, & vltra,
Si quid Roma suo consule maius habet.
Nõ miramur equum comitem sibi poscere Caij,
Postulat ille pecus, qui pecus ipse fuit.
Parta tibi iam, Roma, salus & gloria gentis,
Erige iam Bruto consule Roma caput.

De niue sub finem Decembris.

ALBICAT expirans niueo candore December:
Annum canities hæc docet esse senem.

De tumulo causidici.

MORS adeóne potens? Lites mihi mille licebit
Soluere, sola grauis lis mihi mortis erit.

De Ludouico Iusto moriente.

MAGNA potes, maiora cupit te Gallia posse:
Regnantémque Ioui te petit esse parem.
Multa licèt possis, votum est te plurima posse:
Spem potis es nostram vincere, vota nequis.
Ast vbi te potuisse vident finire labores,
Optassent Galli te potuisse minùs.

De Porcia post coniugis mortem.

PORCIA quid flammas quęrit viduata marito,
Et rapido accensas ebibit ore faces?
Quod vulnus fecit gladius, confecit vtrumque,

Nec malè disiunget, quos bene iunxit amor.
Quid gladio occubuit Brutus, quid Porcia flammis?
Hic animam patriæ vouit, & illa viro.

De S. Lucia sibi oculos eruente.

LVCIA ne malè luceret, sibi lumen ademit,
Gratiùs & superis nunc sine luce micat.

Franciscus de Sales dicebat, si ablatos ab inimico sibi geminos oculos Deus restitueret, iis benignè inimicum aspecturum.

NVMEN corporeo si posset lumine cerni,
His oculis numen cernere dignus erat.

Maritus epitaphium ponit vxori.

VXOR, Io, iacet hîc, vtrique est meta laborum,
Olli non maior, quàm mihi, parta quies.

Margaritæ tumulus lacrymis aspersus.

HIc tot inexhaustis fluxerunt flumina riuis,
Vt meritò Oceanum dixeris esse nouum.
Pro tellure fretum cernis, pro marmore conchā,
Nam pretiosa diem Margaris intus agit.

Cur vita hominum nunc sit breuior, quàm prius.

TVNC rudis errabat vano mors sæpiùs ictu,
Sed nunc experto doctior ense ferit.

De Diogene qui Herculis ſtatuam combuſſit.

CARBONES verſat Cynicus, cineréſque reuerſat,
Si qua ſuo lateat flamma ſepulta foco,
Siccáque per vacuam conquirit ligna culinam;
Friget at igne focus, torre culina vacat.
Quid faciat? cilice excuſſum damnatur ad ignem
Herculis antiquo quæ ſtat imago tholo:
Alcidíſque cremans victricia brachia, dixit,
Vis nulla, aut noſtras molliet iſta fabas.
Qui totum infractis domuiſti viribus orbem,
Orbiculos lentes diſce domare meos,
Hîc quoque ſudabis, domitíſque domabere piſis:
Lens mage bis ſenis eſt metuenda feris.
Tum molles tactu, ſuauéſque ad guttura ſenſit
Hercule perdomitas auxiliante fabas.
Tertius & decimus tandem fuit atque ſupremus
Herculeos inter maximus iſte labor.

In contumacem mulierem.

VXORI quem triſtis Hymen ſociauit iniquæ,
Illi equidem miſero ſors inimica fuit.
Si quid amo, pugnax ruit in contraria coniux,
Nec confert ſenſus ad mea ſenſa ſuos.
Si volo fortè nigrum, vult vxor protinus album;
Album ſi cupio, protinus illa nigrum.
Anne hanc diſſidij nutrix academia fouit?
An ſæuo Eumenidum de grege quarta ruit?
Sed quid opis miſero, vel quæ panacæa dolori?
Velle malum ſimula, tum volet illa bonum.

De Dauide, dum sitiret, aquam oblatam proiiciente.

QVID facis ô Princeps? nunquid iam Syrius ardet,
Et cuncta æstiuus sol tepefacta coquit?
Nunquid & exhaustis Iordanes deficit vndis,
Parcáque iam latices fontis origo negat?
Quin etiam siccâ cruciantur fauce phalanges,
Nec datur afflictis gutta petita labris.
Cur tibi cur, princeps, oblatam proiicis vndam?
Vndam, quæ tanto parta labore fuit?
O regem eximiæ mentis! nam sorte sub æqua
Quando sitit princeps, plebs recreata bibit.

FRANCIADOS
LIBRI DVO.

LECTORI BENEVOLO.

QVoties *Nouam Galliam loquentem audieris, intellige Poëtarum more quasi deam Nouæ Franciæ Præsidem, quam imitatus Claudianum aliquando doctam, & peritam rerum, aliquando barbaram, & incultam induco; atque eo quidem ordine, vt primùm incommoda sua, miseriásque exponat* Delphino, *ab eo Elegiarum initium, & finem paucis faciens; deinde verò auxilium fusè postulet.*

De Nouâ Franciâ D. Iosepho *dicatâ.*

Iosepho arboribus diues Noua Gallia sacra est:
Quippe venit gnaro sylua secanda fabro.

FRANCIADOS LIBER PRIMVS

Incommoda & calamitatem Nouæ Franciæ explicat.

ELEGIA PRIMA AD DELPHINVM.

Bella, & crudelitas Canadensium in captiuos.

ASPERA si scribam, si legeris aspera, parce,
  Attramenta cruor, pennáque sica fuit.
Gnosia contorto didici torquere lacerto,
  Mars doctor, bellum lectio, tela libri.
Sanguineo bellum calet insatiabile campo
  Dux miléque pedes, nemo meretur eques.
Hanc rabiem fugit cum lacte parentis alumnus,
  Ille furor teneris prima fit esca labris.
Sic pax rara mihi, pacis constantia nunquam,
  Martius aut infert, aut subit arma locus,
Captiuos non ira breuis, non bellicus ardor,
  Impetus aut dextrâ præcipitante necat.
Pascere stat ferro rabiem pœnísque furorem,
  Tormentis oculos, suppliciísque manus.

Parcendi ô feritas! productáque vita dolori!
  Non tam pœna necis, quàm mora tanta premit.
Improuisa minùs, quàm mors præuisa, fatigat:
  Telô illa, at telis hæc ferit atque minis.
Mitiùs atroci seruus damnatus arena
  Cingitur Armeniis præda voranda feris.
Nonnunquam religat syluestri brachia trunco,
  Turbáque certatim docta ferire, ferit.
Syluicolæ in misero ne desit funere sylua,
  Ecce aliam syluam densa sagitta facit.
Mortis & alterius, mors prouocat altera, gressum:
  Vt pingues laniat carnificina boues.
In promptu pes tela facit, manus arma ministrat,
  Dente terunt, laniant vnguibus, ore vorant.
Hic malas onerat pugnis, sude perforat aures:
  Hic quatit euulsis tempora nuda pilis.
Sedibus ille oculos, dentes hic ore reuellit:
  Hic aures gladio truncat, & ille manus.
Hic ligat, ille vorat, secat alter, & alter adurit,
  Brachia, frontem, oculos, ilia, crura, pedes:
Atque vbi fuscatæ crepitant ferrugine carnes,
  In rigidas vstæ præcipitantur aquas.
Succedunt gelidis alterna incendia membris,
  Pérque humeros errat titio, pérque sinus.
Membra stupes animata lacu, solidata fauillâ,
  Non resoluta rogo, non liquefacta vado.
Inter aquas, ignésque, queam vt superesse dolori,
  Frigida flagrantem temperat vnda rogum.
Membra ruunt per frusta, cadunt ex ossibus ossa,
  Et luxata ferox dextra per exta meat.
Non est hîc, quæ meta solet, mors esse dolorum;
  Hîc vnâ non est cæde redempta quies.
Durior est segni quæ sica fatiscit in ictu,

Quàm quæ prompta manu deproperante ruit.
Dextra renaſcentes geminat moderata dolores,
Prodiga quæ plagæ eſt, mortis auara manet.
Mortuus en ſpirat: nec mors, nec vita relicta eſt,
Dimidium viuit, dimidiúmque perit.
Nuda patent, ſine pelle caput, ſine carnibus oſſa,
Et laruam facies excoriata facit.
Sanguis abit venis, de pectore labitur hepar,
Ilia ventre cadunt, oſſe medulla fluit.
Depile ſtat mentum, vultûs vacat area pelle,
Non ſecus ac pingi mortua calua ſolet.
Ora patent, patulóque horrent deformia rictu,
Oſſea pro vultu rudera vultus habet.
Forma caret formâ, vultus vultu, auribus aures,
Et totum à toto corpore corpus abeſt.
Denique cuique ſuus parti dolor, omniáque vnum
Vulnus membra vno iuncta cruore fluunt.
Viuere cogat adhuc, & erit ſæuiſſimus hoſtis:
Ipsâ, plus vitæ gratia, morte nocet.
Nec dapis humanæ tortori eſt nauſea; ſanguis
Dat potum, pellem veſtis, & oſſa rogum.
Impaſti procul hinc ad pabula cedite vermes,
Nil mox, quod vobis eſuriatur, erit.
Peior adeſt verme, in ſpirante cadauere, tortor,
Cui parat humanas viua popina dapes.
Quin etiam ſua membra reo ſorbenda ſecantur,
Vt tumulent artus viua ſepulcra ſuos.
Fabula ſacrilegus iam deſinit eſſe Thyeſtes,
Quique Prometheam viſcere paſcit auem.
Non ſeiuncta quidem natorum membra reſorbet,
Peior at innatas congenitáſque dapes.
Quod mirum eſt, placidus, nō vt furiatus Oreſtes,
Imperturbato gutture membra vorat.

Vt Saturnus edax ſua ſe per membra trucidat,
Sic lanio ipſe ferox, ac laniena ſibi eſt.
Nulla labris creſcunt propriæ faſtidia carnis,
Pes conſanguineo dente, manúſque perit,
Illius partis tumulus pars corporis iſta eſt,
Cognatæ veniunt, intima menſa, dapes.
Fœdera diſſoluit fraterna domeſticus hoſtis,
Pars ſua comparti præda voranda venit.
Quid miſer interea? ridet, ſibi plaudit, & vltro
Aſpera dum ſuffert, aſperiora petit,
Non gemitus ferro, lacrymáſq; opponere pœnis,
Quid tua mitis, ait, dextra, quid enſis hebes?
Tortoréſque iacens inuitat, vt altiùs enſem
Lectâ parte ſui nobiliore locent:
Si faciant, plagam ridens ſenſiſſe negabit,
Mille dabit vultu diſſimulante iocos.
Vulnera ſunt leni fomenta medentia tactu;
Dira tamen factas erubet haſta neces.
Per grauia, hæc grauiora; per iſta, grauiſſima poſcit;
Semper & inuentis vlteriora cupit.
Qua nece cumque perit, leuiore perire videtur
Et ſtolidè patiens in ſua damna volat.
Gratatur velut expertâ dulcedine plagas,
Poſcit & illæſus vulnera, læſus amat.
Liquitur accenſa ſenſim pinguedine toſtum
Corpus, vt admoto cerea tæda rogo.
Riſus erit mutili ſupremus anhelitus oris,
Colluſor tortor, plaga fritillus erit.
Exuit hic ſenſum pietatis, & ille doloris;
Mutua communis gaudia culter alit.
De ſpirante nihil niſi riſus corpore reſtat:
Dic vbi materies riſibus apta tuis?

Dum lacerum pectus rimis hiscentibus extat,
  Tum iocus exangui lætior ore sonat.
Quâ mage clade perit, mage cladem deperit ipsã,
  Et sibi, posse hosti displicuisse, placet.
Quid rides? quod nulla manẽt quæ dãna minẽtur?
  Quod bona, quæ valeant tollere, nulla manẽt?
Flebilis heu risus, scutúmque imbelle! retundi
  Obice num risu ferrea sica solet?
Mors adeóne parum est? hostis tibi funus acerbas,
  O nunquam ærumnis exsaturande tuis!
Parcite crudeles membris exanguibus vrsæ?
  Nil cutis, aut carnis quod repetatis, habet.
Parcite, vos oro, neque enim pro se ipse precatur;
  Sed placet in varias mors geminata neces.
Cedite languentes, vel cædite fortiùs iræ,
  Este minus segnes in pia fata manus.
Si nondum saturata sitis, tibi perpete fauces
  Vbere vitalis vena cruoris alet.
Altiùs effosso de vulnere riuus abibit,
  Vberiore sacram prolue fonte sitim.
Hæc facies rabidos posset mollire leones;
  Exarmare lupos, & cicurare tigres.
Non tanta Armenias rabies exsuscitat vrsas;
  Non similes claudunt amphitheatra feras.
Cyclopas tortor superat feritate gigantes,
  Mitior est isto Trinacris Ætna loco.
Singula quid memoro? si millia mille referrem
  Tormina, mille mihi millia tecta forent.
Nam nec habet numerũ, nec pœnæ copia nomẽ,
  Non datur inceptis vltima meta malis.
Crebra cruentatis geminantur vulnera membris,
  Plura tamen votum est, & grauiora dari.
Dum bene luctatus nece tandem concidat vnâ,

Passus, in assiduo funere, mille neces.
Quod præstare audet, tibi scribere dextra veretur,
Quæque dolor non est ferre, referre dolor.
Quid necis ingeniū, & falcis renouamus acumē?
Est necis ingenium, falx & acuta satis.
Vita tuis lacrymis, & nostro digna pudore,
Sceptra cruenta fugit, sceptra quieta petit.
Si mihi pax tecum cunis nascatur eisdem,
Tota tibi totum fiet oliua nemus.

ELEGIA SECVNDA.

Conuiuia & fames Canadensium.

DELICIAE regum venatu pellere curas,
Iunctáque Dianæ, Martis & arma sequi.
Concolor omnis vbi niueo velamine tellus
Dedocet errantes antra larémque feras;
Reticulis ego cincta pedes, & brachia telis,
Martem vinco manu, Mercuriúmque pede.
Et cautâ pontes niueos indagine lustro,
Plagiferísque noto crura manúsque rubis.
Suppositas de monte ruens examino valles,
Num tegat errantes cæca cauerna feras.
Tum iuuenes vepreta citi, salicetáque calcant,
Per querceta volant, pérque vireta ruunt.
Nec saxeta gradum, spineta, rubetáque sistunt,
Lustráque ferrato vix adeunda pede.
Iam circum clamare viri, latrare molossi,
Formidare greges, & trepidare feræ.
Fit fuga, sternuntur per inertes agmina campos,
Pars sude victa cadit, pars cane capta ruit.

Spicula quot cornu, tot habet sibi funera campus,
Ni geminat multas vna sagitta neces.
Qui prædam capit, ille vorat, dubitóq; frementes
An feriat citiùs dente, manûve feras.
Et placet exiguis leuiter carò tosta fauillis,
Qui cibus, est dubium, sistat alátve famem.
Aut auidus prædam spreto vorat igne; nec escas
Prouida per longos contegit arca dies:
Quæque dies hodierna capit, non crastina cernet,
Si mihi res desit, spes mihi semper adest.
Prandia tūc nō parca manus, sed opima ministrat
Optima de toto fercula tota penu.
Quanta dies cumque est, epulis exæstuat omnis,
Continuam æternat longa culina dapem.
Haud secus indulget genio, pinguíque polentæ
Anser Francigenis esca dicata labris.
Sæpe dies cœnâ, mensæ sunt carne minores,
Nec tam victa citò, quàm reuocata fames.
Carnes deliciæ, solæ bellaria carnes,
Quis suus à sese, non datus arte, sapor.
Carpo cibos vt aperta potest compingere dextra,
Vt distenta dapes viscera ferre queunt.
Quod carnis cūque est, id vētre recōditur, omnes
Et modios, omnes & superante modos.
Fercula quot, quantum, quæ quisque liguriit ore,
Ipso non leuis est ore referre labor.
Non priùs abscedunt, quàm nausea pellat edētes,
Ingluuiésque cibos exsaturata vomat.
Fercula quid fertis, rursúsque & fercula? vultis
Suauia ferre mihi fercula? ferre famem.
Faucibus vnum illis & idem omnibus argumētū,
Fercula; fauce vocant fercula, fauce vorant.
Materies facit ipsa modos dulcescere labris

Et quæ voce sonant carmina, dente probant.
Gens quoque tota bibax, & tota in prælia feruẽs,
Si qua peregrinis bella gerenda scyphis.
Distrahat & vitam, si fortè licebitur emptor,
Vinum vel propria parte salutis emat.
Credit aquam præsens, vino præsente, venenum,
Hostibus & solis pocula digna dari.
Quin cadis vt sacro quondã caper hostia Baccho?
Iste est pernicies vitis, & ille meri.
In vino vel lingua leuis, vel inane cerebrum;
Dicere cùm nescit, cùmque tacere nequit.
Surdior est Surdo, Picáque loquacior ipsa,
Cùm reticenda refert, cùm referenda tacet:
His studiis menses abeunt & primus & alter,
Dum neget obstructas nix liquefacta vias,
Tunc, sed serò nimis, stat parcere rebus adesis,
Consilium vacuis aptat inane labris.
Ostrea tunc virus pelagi, mænásque relictas
Putre pecus, ponto diffugiente, legunt.
Expiat impransum conuiuia lauta palatum,
Conditur suaui, ni sapit esca, fame.
Siccatas pelles, & scortea tegmina mandunt,
Nucida semesi fragmina piscis edunt.
Duratam fumo anguillam coquit olla recoctam,
Qui cibus in stomacho perstat inerte diu.
Attonitæ longæua stupent ieiunia quercus,
Labraque mortali non resoluta cibo.
A patre frusta puer si carnis edenda reposcat,
Frusta parens puero carnis edenda negat.
Si panis, potúsque forent, suspiria; posset
Ebrius à lacrymis, & satur esse suis.
Poscitur æthra pecus, sed inops pec⁹ æthra recusat,
Terra rogatur opem, terra recusat opem.

Pensilis ingratâ vix hæret in arbore fructus,
  Quæ macra ieiunus prandia venter amat.
Sola sed infami fructu vepreta redundant,
  Syluáque glande ferax exsuperante pluit.
De quercu lectæ veniunt in prandia glandes,
  Excussa in cœnam de vepre mora cadunt.
Nudantur spineta suo, quercetáque fœtu,
  Et sapit humanis esca ferina labris.
Exangues artus, exsuccáque tempora pallent,
  Insidísque labant ossa soluta fibris.
Alterno trepidant & terrent obuia visu
  Spectra, quibus nudat decolor ossa cutis.
Nunc macie sidunt, nunc carne triclinia pinguent,
  Nunc superesse cibos, iámque deesse vides.
Mox cibus oppleta fugiens ex fauce redundat,
  Mox labra quæ fugiant dicere, labra vorant.
Mutua succedunt, vincúntque alterna vicissim
  Ingluuiémque fames, ingluuiésque famem.
Mitte (maris princeps) famulos in prandia pisces,
  Auget dum regnum nix liquefacta tuum.
Mitte cibos, potúsque, quibus non pasceris insás,
  Sat tibi lacte sitim pellere, lacte famem.

ELEGIA III.

Difficultas itinerum in sylvis Canadensibus.

PARCE precor: si sermo rudis neget esse poëtã,
  Non ero: vera loquar: ficta poëta canit.
Tu mirare meos, simul & miseresce labores,
  Sat, qui miretur, non miseretur, erit.

Mille bis æterna protenditur arbore leucas,
  Vmbrosus totus, nec cerealis ager:
Nec mirum, haud aliâ resecatur sylua securi,
  Quàm quâ tempus edax omnia falce metit.
Qua parte aspicio syluæ, mihi sylua malorum est,
  Sórsque mihi trunco durior arboreo.
Æterni horrificant brumæ intractabilis imbres,
  Marmoreóque rigent vincta fluenta gelu.
Sunt & inaccessi Phœbo Phœbéque recessus,
  Súntque sepulcrales in mea tecta niues.
Sylua catenatis densatur opaca vepretis,
  Et negat obstructas illaqueata vias,
Nulla viatoris trito patet orbita gressu,
  Nec leue signato calle notatur iter.
Flexilis incuruos sinuat labyrinthus in orbes,
  Sum Theseus, sed quis prouida Gnosis erit?
Vix tot vorticibus constat Mæandricus amnis,
  Herculeum vix tot flexibus errat iter.
Vix tot inexpliciti Cretea volumina septi,
  Quémque suus præceps terror, & error agit.
Nescio num fluuiis vouear lapsura, vel antris,
  Tot loca deluso sunt peragrata pede.
Dum vagus à recto deflectit calle viator,
  Vnum, vota Deo fundere, restat iter.
Prolem mater Olor, matrémque Ciconia portat,
  Dum metus est dubias, vel labor, ire vias.
Deseror, vt triuiis exponit adultera natum,
  Quem lactare probrum, quémq; necare metus.
Nix albet quocumque oculos intendere conor,
  Quoque pedem, aut dextram figere, spina riget.
Vix Scythicæ vepreta colant impune sorores,
  Queis ferro vultus fluxit, & ære manus,
Non labyrinthæi tot habet fallacia luci,

Sylua quot ambiguos curua recurua dolos.
Quæque petita via eſt curſu, repetenda recurſu,
Ipſa ſibi gyris obuia facta ſuis.
Non mouet in rectum, ſed curuum obliquat in orbem,
Confectum repetit pes vitioſus iter.
Vt mola perpetuos iterat circumuaga curſus,
Vt leuis æterno vertitur orbe rota.
Haud ſecus implexo reuolubilis orbe viator
It, redit, emenſum ſæpe remenſus iter,
Fallaces præter dubiis erroribus orbes,
Vallibus hinc premitur, montibus inde tumet,
It pede pygmæo, qui ſe putat ire gigantis,
Et quod habere putat, vix habet vllus iter.
Deuius at ſurdos fruſtra inclamauero campos,
Nullus aberranti monſtrat arator iter.
Metior aſtra oculis, linguáque remetior agros,
Sed neque vox aſtris, vox neque prodit agris.
Cedite ſydereæ moles, atque ardua ligna,
Latior vt cœlo, ſit Cereríque locus.
Quis mihi det certo tam conſtet ſemita ductu,
Quàm petit intentum recta ſagitta ſcopum.
Tam facili, Delphine, leuem da tramite curſum,
Quàm faciles peragrat piſcis in amne vias.

ELEGIA QVARTA
AD DELPHINVM.
Nix, & frigus Canadenſe.

QVID niue nō poſſim, potuit ſi puluere ſcribi?
Candida namque mea ſepia facta niue.

Littera quippe ſuo fulget depicta colore.
Et merus in niueo carmine candor ineſt.
Non habet externum,proprium gerit illa colorẽ:
Quæ niueo, proprio charta colore nitet.
Sit procul hinc miniũ, tyriũ procul abſit & oſtrũ,
Vnus erit niueus, ſi color vllus erit.
Nix mea me decuit, donec dabis ipſa colorem,
Cœpero dum vultu nuda rubere tuo.
Tres niue marmorei frigent conſtante Decẽbres,
Æquales aperit lubrica teſta vias.
In pontem pontus glaciali fornice ceſſit,
Et lacus à rigidis ſtat ſolidatus aquis.
Mentitur durum concreta fronte metallum
Nereus, & rigido ferrea terga vado.
Iuſtius haud vnquã dictũ de marmore marmor,
Æquoris aut nomen iuſtius æquor habet.
Nix infrà durata pedes & ſpina fatigat,
Deſuper intectum denſa pruina caput.
Cuncta rigẽt, cuncta albeſcũt, dubiũq; relinquunt.
Num mage dura gelu, num magis alba niue.
Quęque prius cymbã, nũc accipit hoſpita plauſtrũ
Vnda, negátque vndas conglaciata ſuas,
Sæpe ſonat glacies agitato pendula crine,
Sæpe gelu mentum candidiore nitet.
Sectilis ad potum ferienda bipennibus vnda,
Et putei duris effodiuntur aquis.
Terra latet niuibus, denſa latet arbore cœlum,
Non oculo cœlum, non pede tango ſolum.
Orbis iure nouus, meritò noua Gallia dicor,
Bis duo ſunt aliis, hîc elementa duo:
Terra latet, riget vnda; vnus iuuat ignis & æthra:
Si fumo, & ramis, ignis & æthra iuuant.
Me miſeram! totis nunquam mihi vertitur annis

Vel nox cum somno, vel sine nube dies.
Fallitur, & niueum laudat vulpecula coruum,
Qui mihi vel niueum dixerit esse diem.
Crastinus albus erit, dico; non crastinus albet,
Miror; dico, dies proximus albus erit.
Tertius est isto nigrior, primóque secundus;
Nulla serenato lux mihi sole micat.
Labra sitis, premit ora fames, mēbra omnia frig⁹,
Víxque pigra surgit debile corpus humo.
Nix ab Anaxagora sapientiùs alba negatur,
Atra quidem dici nix mea iure potest.
Nix quoties fœtis tegit æthera turbida nimbis,
Latior innubi mox nitet ore dies.
Nix mihi perpetua est, neque nos albescimus illa:
Mens mihi cum nigro corpore nigra manet.
Nostra rigere queror, nunquáq; albescere corda,
Non mage tecta gelu, quàm niue terra latet.
De niue, qui decorent, niueos geris ipse colores,
Et mihi, quod cruciet de niue, frigus adest,
Veste negat pullum niuea conuertere peplum
Quæ sibi constans est lacryma, quæque mihi:
Nulla dies vitam niueo candore serenat,
Nix vt adest oculis semper, obéstque meis.
Ite niues, & primo vere liquescite in imbres,
Soluite vobiscum corda reuincta gelu.
Ast vbi nix, durúmque gelu soluuntur in vndas,
Putrescit mixto sordida lympha luto,
Casta sitis non tam turpi satiatur ab haustu,
Sydereo extingui non nisi fonte potest.
O calor exoriens ex te, reuolubilis in te
Ipse tibi lignum solus, & ipse focus,
Ardor edax, absume niues, castúmque liquorem
Exprime, flagranti qui leuet ora siti.

Huc, Delphine, veni, lacti nix concolor albet,
  Nil Plato, quàm liquidam lac docet esse niuem.
Molles terra dapes & lactea fercula spondet,
  Mamma polus, nix lac, quo fouearis, erunt.
Sydereo qui mira trahit cunabula cœlo,
  Vbere cœlesti, lactéque debet ali.
Nix etiam sponsi ætherei caput alba pererrat,
  Et tegit intactos alba pruina pilos.
Cerne niuem, quam si temnas, cœlestia temnis,
  Scilicet æthereis nix venit ista plagis.
Est niueus pueris candor, vultúsque benignus,
  Ah meliore meam lumine cerne niuem.
Cerne niuem, saltem castos habet illa colores:
  Ipse est virtutis dignus amore color.
Lenta senescentis tardet tibi verticis ætas,
  Et videant Pylias tempora cana niues.

ELEGIA QVINTA
AD DELPHINVM.
Domus, & vmbra syluarum Canadensium.

DEt licèt vmbra thoros, sine te non apta sopori est:
  Creditur esse quies, sed labor vmbra mea est.
Sedibus incertis dubióque erratica cursu,
  Huc illuc comites inter oberro feras.
Et me nulla dies cernit, nulla astra sedentem,
  Nullos ipsa dies cerno, nec astra sedens.
Dorsũ currus, equíque pedes, mihi dextera culter,
  Quolibet ebullit gesta culina loco.

Pelliceo contexta mihi centone supellex,
Nudáque semoto limina poste patent.
Quæq; viri domus est, magis est spelunca leonis,
Quíque vir, ille viri nil nisi nomen habet.
Cõgenitũ domiporta trahens vt Cochlea tectum,
Errat, in exilio nullibi, vbique domi.
Vix terit immotis eadem vestigia plantis:
Stánsque nequit noctem, stánsque videre diem.
Vnâ sæpe mouet bis castra volatica luce,
Vincit solem, æquat mobilitate mare:
Quámq; domũ extruxit Cynicus, versauit eandẽ:
Ipsa nouo cogor condere sole nouam.
Nexilibus crates surgit compacta quasillis,
Virgea claustra domus, fiscina claustra thorus.
In medio dicámne rogum, fumúmne calentem,
Quo pars illa calet corporis, ista riget?
Vimineis vt aues caueis, sic mœnibus arctor,
Si caueis aditus, si reditúsque patent.
Tota domus rima est, dom' est mihi tota foramẽ,
Tota domus porta est, tota fenestra domus.
Frondea, quem mittit fumũ, domus ipsa resorbet,
Humida ligna, virens herba, niuésque fouent.
Intus agit circum niger atra volumina nimbus,
Nix flammam alternat soluere, flamma niuem.
Turget olorinis numquam mihi culcitra plumis,
Arboreis summum est incubuisse thoris.
Membra nefas farto præbere leuanda grabato;
Sed grauis esse sibi sarcina membra solent,
Et iactata nouam quærunt hinc inde quietem,
Nescis quémve locum quémve tenere situm.
Nunc stare incũbens, nunc stans incumbere nitor,
Sed locus ex æquo displicet atque situs.
Nix vbi cœnosam peperit resoluta paludem,

Plus natat in ſtratis, quàm cubet hoſpes aquis.
Iam ſceptri, Delphine, tui reſidebo ſub vmbra,
Hoc, tuto vt lateam tegmine, ramus erit.
Hactenùs aëriam pro corpore prendimus vmbrã,
Brachia complexu luſa fuere ſuo.
Vmbra diem ſaltúſque rogos expectat amoris,
Hæc eſt materies ignibus apta tuis.
Perpetuâ nemoris, vitiíque in nocte moramur,
Hanc geminam noctem, quot doluere dies!
Non habet has populus tenebras ſcynticúſque ſilentiúmve,
Hi ſolem abſenti ſole deeſſe vident:
Hîc denſæ horrificant ſpiſsâ caligine noctes,
Nec poſſum noctem nocte videre meam.
Sed tu ſol oreris, ſempérque remetiar vno,
Téque oriente meum, téque micante diem.

ELEGIA SEXTA

AD DELPHINVM.

Incommoda, & commoda Canadenſium.

NON fingam, DELPHINE, ſolent quæ monſtra Poëtæ.
Quid portenta velim fingere? vera ſumus.
Mõſtra pauẽt pueri, at puero puer Hercule maior,
Indomitâ frangis monſtra cruenta manu,
Lacte Meduſæos cunıſque virilibus angues,
Spumantéſque domas vbere paſtus apros.
Nec monſtrum eſt, quod monſtra nigris habitantia ſyluis

Fran-

Francigeno flectant Hercule victa caput.
Vix putor humano de stipite surculus ortus,
Quisquiliæ terræ, res inhonora sumus.
Non similes Getula feras Massyláque gignunt,
Bina licèt monstris lustra timenda suis.
Namque senem occidit, quãdo non occidit vltro,
Matrem nata, patrem natus, auúmque nepos.
Ni reuoluta parent abscindere stamina parcæ,
Impatiente parens prolis ab ense cadit.
Cúmque cibis nolit, semel vno funere pascit,
Qui matris vixit lacte, labore patris.
O pietas, quæ sic pietatis dona rependit.
Hæc pia si soboles, impia qualis erit?
Sum lupus & tigris, leo sum, sum vipera, & vltra
Si fera quid tellus hoc grege peius habet.
Sic tigris patrem laniat, sic vipera matrem,
Sic armenta lupus, sic leo mactat ouem.
Æqualem præbent homines, & monstra timorẽ,
Destituórque feris præda, scopúlsque viris.
Quis credat; morbus scelus est, & noxa senectus,
Sed scelus hoc fato, noxa luenda nece est.
Debilis æger vbi lentatur anhelitus oris,
Pallescítque suis purpura dempta genis.
Denique cùm tenues seruant vitalia pulsus,
Vicinámque notat vena quieta necem.
Succorum vires, lectásque Machaonis herbas
Hippocrates nullus, nullus Apollo parat.
Cedat vana procul Podaliria turba. Melampus,
Herodes, Chiron, Clinicus, Hippocrates,
Vnus adest medicus, natus, vel fidus amicus,
Morte breui longum qui leuat omne malum.
Germina nulla creant meliores sanguine succos,
Non scalpro venam natus, at ense secat:

Occiſor medicus, mors eſt panacea dolenti,
  Vicini veniunt prompta ſepulcra rubi.
Qui bello viguere duces, ſublimè putreſcunt,
  Claudere victores terra ſubacta timet.
Ductorum temerare manus & brachia parcit
  Puluis, & auguſtum lædere terra caput.
Scilicet ingentes æquaret vt vrna triumphos,
  Vnicus vrna capax debuit eſſe polus.
Terráne, quod monſtris me terreat, iſta vocatur?
  Dicitur an cœlum quod mihi celet opes?
Argillam figulus madidâ dum molliit vnda,
  Pernicémque cito mouit vt orbe totam,
Fabricat artifici circumuaga pocula gyro,
  Mater vt ipſa rota eſt, ſic pater ipſe faber:
Hydria ſed primum delapſa recurrit in ortum,
  Támque citò moritur, quàm citò nata fuit,
Nullus homo cunis olim melioribus ortus,
  Prodiit è lutea fictile corpus humo
Eſt puluis, qui ſponte leuem vaneſcit in auram,
  Auráque, quæ nullo preſſa ſequente fugit.
Non queror, auctori nec opus conuicia iacto,
  Facta tamen videor deteriore luto.
Nomina vix vitæ mihi ſunt, ſunt cætera mortis,
  Vita minùs vitæ, quàm necis iſta tenet.
Sæpe eſt durato potus ſugendus ab amne,
  Quæque nequit mandi, ſæpe voranda caro eſt.
Sola ſitim, ſolúmq; famem premit vnda, pecúſq;,
  Et fluit hinc potus, currit & inde cibus.
Non redit alternis gemitus riſúſque choreis,
  Prouocat aut madidos lacryma ſicca iocos:
Lætitiis quoties volui componere luctus,
  Lætitiis luctus obſtrepuere meis.
Cælum adamante mihi, vitrea tibi fluxit ab vnda.

Et mihi ſanguineo ſtella colore rubet.
Sydera mœrentes rebus ſolantur in arctis,
Sed mihi vt Atlanti ſydera pondus habent:
Luxit & infeſtum primis natalibus aſtrum,
Iret vt innubi lumine nulla dies.
Te peperit lux alma, diem quâ ſydera reddunt;
Me nox, nigreſcit quâ tenebroſa palus:
Illa fuit tibi vita parens, quâ numina viuunt,
Non dicenda parens vita, nouerca fuit.
Et quamuis tot cœlo oculi, quot ſydera fulgent,
Sunt oculata aliis, cœca ſed aſtra mihi.
Mille patent circum cælorum ad aperta feneſtræ;
Ad lumen nobis rimula nulla patet.
Depluit ipſa tibi nitidis pretioſa lapillis,
Quæ mihi ſaxoſis grandinat æthra globis.
Per iuga ſylueſtrem, per & Acroceraunia vitam,
Durior ipſa meis quercubus hoſpes ago.
Súmq; Lycãthropos, pecudũq; propago virorũq;,
Eumenidum ſoboles, Gorgoneúmque genus.
Monſtra ſumus naturæ, eſtis miracula cæli:
Gratia vos eſtis Numinis, ira ſumus.
Hæc rigidus poterit qui lumine cernere ſicco,
Cernere nil ſicco lumine dignus erit.
Vſque malum nihil eſt, ſua ſunt & cõmoda dãnis,
Nec tibi continuis ſum miſeranda malis.
Vltro terra dapes, aut arcus donat inemptas;
Nullos luxuries dat nocitura cibos.
Piſa fabæque meo rident, tibi ſpreta, palato,
Dulcis & eſca mihi, quæ ſit amara tibi.
Non ego diuitias tormenta benigna requiro,
Lautáque magnificos quæro venena cibos.
Sibilat vndoſo vocalis ſylua ſuſurro,
Factáque de volucrum voce diſerta ſonat.

Vernantes texunt vmbracula frondea rami,
Muscosúsque venit, mensa superba lapis.
Quod summũ est, non sũ rutilo pretiosa metallo,
Castoreæ pelles, aurifodina mea est.
Tartarei non hîc aperis penetralia ditis,
Aurum, quo ingenita te grauitate trahat,
Nec mea maternæ violas præcordia terræ,
Nec properæ viuus mortis in antra subis.
Non vultus conchis redolet, non dextra Sabæis,
Myrrha nec infectum lenit odora caput.
Non timor, adductas ne contrahat area rugas,
Aut aret informes fœda litura genas.
Non labor, an paruo tumeat verruncula cliuo,
Aut simulata leuis vulnera musca tegat.
Quod fuit, hoc remanet, vitiũve aut gratia frõtis,
Nec fit fucata vultus ab arte nouus.
Anne supercilij pilus aptum circinet arcum,
Nec vitrum, vitreas nec speculatur aquas.
Dicitis insanas, quas cælo ducitis, arces,
Quæ propior terræ, sanior ergo casa est.
Si mihi iura silent, pura est incuria rerum,
Quæ tamen à cura curia nomen habet.
Proscripti procul hinc posuere sedilia lites,
Clamosique silent iurgia rauca fori.
Si bene, qui latuit, vixit; probus incola syluæ est,
Virtuti sacras hæc facit vmbra domos.
Dura tamen tellus & barbara nomine dicor,
Fac nomen mendax, vt decet, esse meum.

ELEGIA SEPTIMA.

Religio, mores, & vitia Canadensium.

VIRGINEI, DELPHINE, tuo de stémate flores,
 Lilia nondum isto prosiliere solo.
Venantes inter tuus haud iacet arcus, Apollo,
 Nec tuus inter tot ligna, Cupido, rogus.
Vírque maritatus vitiis, viduata pudore
 Vxor, quid præter monstra pudenda ferent?
Luxuria est genitrix pueri, cunæque labores,
 Pauperies nutrix, barbariésque cibus.
Ornantur villísque feræ, plumísque volucres,
 Est arbor foliis, gramine tectus ager;
Pelle tegor, multo potiùs me corpore nudam
 Sylua verecundis velat opaca comis.
Pro vinclis vestes reputo, pro carcere tectum,
 Hinc fugit insolito tincta rubore Venus.
Non diuturna duos inter connubia durant,
 Sed qui mane venit, serò recedit amor.
Non hîc stella Venus stat fixa; planeta sed errat:
 Vt mare sic fluitat, quæ Venus orta mari est.
Non pudor ore sedet, pulchróq; modestia vultu,
 Ast vbi, cùm caream fronte, sedere potest?
Multa quidem Mauors armatus prælia tentat,
 Plura tamen miscet funera nuda Venus.
Mulciber ignipotens rursus tua tela, tuásque
 Sentiat implicitus Mársque, Venúsque plagas.
Nulla dies sibi nomen habet, sed rite vocari
 Mercurij, aut Veneris nomine quæque potest.
Dixeris aut nullos, aut festos dixeris omnes,
 Namque pari veneror relligione dies.

Syluicolæ, templum ſylua eſt, ſunt concio rixæ,
Ira preces, rabies vota, libido Deus.
Quíque Deum ſibi poſſe nihil prodeſſe precanti,
Sic quoque peccanti credit obeſſe nihil.
Perpetuos ſi vita dies ducenda daretur,
Alterius vitæ vix foret vllus amor.
Sidereæ diuûm, creduntur ſomnia, ſedes:
Creditur infernus, fabula vana, rogus.
Pro doctore mihi magus eſt, pro numine dęmon,
Pro veris credi vatibus ambo ſolent.
Dicere ſed vates de rebus vera futuris,
Hi de præteritis non niſi falſa ſolent.
Vindictam præter, venerē, geniúmque, gulámq;,
Nullum ſuſpicimus, ſuſcipimúſque Deum.
Ipſa tamen trepidant mihi crimine corda peracto,
Cui ſcelus, ante ſcelus, non niſi ludus erat.
Occinit auctori ferali carmine crimen:
Ante oculos, ſceleris larua vagatur iners.
O Deus, haud fulmen, fulgetra at ſola timetur,
Vnum illud ſæuit, dum nihil iſta nocet.
Percute corda metu, tali mens indiget ictu,
Ille mihi clypeus, quo tegar, horror erit.
Viribus haud vllis, haud tempore flectitur ira,
Nec prece, nec pretio, fraude nec arte rigor.
O Rhadamantæâ ſolium conſtantius aula,
Teſtis vbi Iudex, Cauſidicúſque reus.
Frigidus ad memorata riget ſubſellia ſanguis,
Quo, vel ſancta Themis, iudice, lite cadat.
Si dubiæ nutant trepidante cacumine laurus,
Si Libanus cedris conſita ſylua timet,
Quo dumeta gradu, virgulta, viretáque ſtabunt?
Quo myrtheta ſitu, quo ſaliceta pede?
Si metuunt altæ tectis nutantibus arces,

Rudera nónne solo, iam ruitura cadent?
Quæ secura mihi multis de millibus arbor,
Seruet vt excusso fulmine, laurus erit?
Anne viros mutare nequis, qui tempora mutas?
An sum ficta tibi deteriore manu? [regnat,
Lex mihi nulla fere est, quæque est sine vindice
Ius nullum, nisi quod iudice ab ense datur.
Lex iter est luteum stulto, via libera cauto:
Quæ culicem innodant stamina, vespa secat.
Viuit & ingenij celebratus raptor honore:
Queis locuples abiit legibus, hæret inops.
Vírque graues haurit puteis vxorius vndas,
Ligna domum mulier secta virilis agit.
Hæc vir, & hic mulier verè sunt: omnia curat
Fæmina agenda foris, & vir agenda domi.
Velifera vastum nunquam mare findo carina,
Tota sed exiguo cortice, & amne mora est.
Quæque ferunt gerulas remis impello carinas,
A fuste vt geritur, quem gerit ipse, senex.
De me mira tibi, de te mihi mira feruntur,
Mirus vterque suis mos inoleuit auis.
Hos mihi si mores, hæc si miracula soluas,
Quid mea relligio, quid tua, testis ero.
Omnia causa hominũ, Deus ipsum condidit orbẽ,
Orbe quid in toto nos elementa premunt?
Vna globum tellus vnum componit & vnda:
Ista quid æternùm manat, & illa manet?
Cùm sedeat medio res abiectissima tellus,
Cur virtus medio res pretiosa sedet?
Damnatas quid quæris opes, quas patrius orcus,
Gignit, & indignas lumine terra tegit?
Cur pede stat suber, capiti cur pluma superstat,
A capite ad calcem num cupis esse leuis?

Dic quid cœcus amor, cùm naſcitur ille tuendo?
 Viſu natus amor, cœcus an eſſe poteſt?
Qui cœlum videt vnus homo, cur deſpicit vnus?
 Dic cur, quam pedibus calcat, adorat humum?
Nauita cur longos vt dirigat æquore curſus,
 Sæpius aſtra, ſemel vix ſpeculatur aquas?
Nitrea quid reuocant vetulas medicamina pelles,
 Occupat & frontis picta tabella locum?
Dic mihi defectu cur ſol & luna laborent?
 Aut cur ferali crine cometa rubet?
Vnde leues veniant venti? quis viſcera terræ
 Commouet? vnde polus fulguret, vnde tonet?
Sólque bis octogies terra cur maior habetur?
 Namque bis octogies cernitur eſſe minor.
Hęc mihi ſi ſoluas, quantum tua numina præſtent,
 Quid mea relligio, quid tua, teſtis ero.

FRANCIADOS
LIBER SECVNDVS.
Auxilium postulat.

LVDOVICO
SVO REGI
NOVA GALLIA.
ELEGIA PRIMA.

BEllica bis geminis contorque fulmina dextris,
Rege sate, & regum iam Lodoice sator.
Sustinet æquales iusto libra pondere lances,
Nil iusto & miti nomine maius habes.
Sis aliis iustus, tibi iam iustissimus ipse es,
Prolem æquas meritis nam, Lodoice, tuis.
Iam genitor natos numerabis, auisque nepotes,
Aspicies supero serius axe patrem.
Iam transacta prior tibi stamina parca retexit;
Felix ipse tibi prole superstes eris.
Edomitâ Delphin terrâ tibi marmora subdit,

Ad nutus current obsequiosa tuos.
Vel facilem statuent tibi soli flumina cursum,
Deside vel segnem stante palude moram.
Victa vbi terra tuos cœpit solidare triumphos,
Iam stagnare ambit, ni superetur aqua:
Ad nutus solitum renuens transire per alueum
Restagnante nouum quæret in orbe locum.
Vnda tibi tonsis, vt terra secatur aratris,
Tot teritur rostris illa, quot ista rotis.
Nobilis vt primùm fluitantia lilia classis
Ventosis vidi velificata iocis,
Dixi, non generant hanc nostra rosaria messem,
Non simili noster gramine frondet ager:
Spes nata hinc non vana fuit; sis nescio, sceptris
Dignior anne tuis, vtiliórve meis.
Me tibi deuictam non exprobret Anglus, at orbē
Ante tuos stupeat non cecidisse pedes:
Quáque ruis, pauor anteuolat, sequitúrque ruina:
Dextera fulmineis æquiparanda globis.
Lentus at in pœnas, velox in præmia ferris,
Déque reo pœnas sumere pœna tibi est.
Si quis obex generosa tibi molimina sistat,
Aut facis aut reperis marte, vel arte viam.
Si numeres, quot nostra dabit tibi sylua coronas,
Plusquam millenâ fronde virescet apex.
Vix auget superata tuos Rupella triumphos,
Gloria nos rupes vincere maior erit.
Vrbs, quæ terror erat, si per te sensit aratrum,
Sectile cur nostrum nescit aratra nemus?
Namq; tuū est, Canados feritatis mōstra, domare,
Si iacet auspiciis hæresis hydra tuis.
Nos mollire, feros plusquam est cicurare leones,
Est per sydereum, ducere saxa, Iouem.

Sic homines & monſtra domas, emis omnia, & omnes,
Hoc vnum, ſerò me cecidiſſe, piget.
Conditio victæ, victoris honore leuatur:
Gens celebranda minùs, ni cecidiſſet, erat.
Sè tibi Delphinus ſceptris naſcentibus addit,
Qui geminata ferat ſceptra, manúmque leuet.
Digniùs hoc regnas, quia ſummo ſubdere regi,
Incipe bis gemina ſceptra mouere manu.
Patrem non ſuperas primæua prole, ſed æquas,
Natum namque tibi das, Lodoice parem.
Ecce thori ætherei fructus ſub Virgine ſigno
Naſcitur, vt caſti fructus amoris erat.
Iam ſteriles bis dena thoros aſpexerat æſtas,
Hæc te, cum grandi fœnore, prole beat.
Ne leuiora ſolùm, dando in Delphine, dediſſet,
Prolem ipſum tribuit numen, vt æqua daret.
Qui tibi dat natum, det dignum aliquãdo nepotẽ,
Quique dedit patris, det quoque nomen aui.
Muneribus terræ, cœlum ſua munera iunxit,
Nam tibi terra nihil, quod ſuperaddat, habet.
Ingentes animas ſeclis natura laborat,
Non breuis heroas procreat hora duces.
Brutorúmque inter, proles pulcherrima, fœtus
Serius à cerua parturiente venit.
Perge, nouum peragra plantis victricibus orbem:
Res noua, res multo grandior orbe nouo eſt.
Reſpice qua liquidũ Phœbus lauat æquore currũ,
Et cadit occiduis immoriturus aquis.
Ille tuum tulit huc, non merget in æquore nomẽ,
Solis in occaſu gloria firma tua eſt.

ANNÆ AVSTRIACÆ REGINÆ CHRISTIANISSIMÆ NOVA FRANCIA.

ELEGIA SECVNDA.

SALVE, ô quæ partu celebres heroidas æquas,
 Aſpice quàm gremio dulce recumbat onus.
Gloria cunctarum, matri ſi ceſſerit vni,
 Gloria cunctarum quantula! quanta tua!
Pone metum, fœcunda probant ſe viſcera fructu,
 Et timidos vana ſuſpicione leuant.
Qui fuerat Gallis, timor eſt traductus ad hoſtem,
 Victorem natum qui vidit eſſe ſuum.
Vagitus compeſce leues, toto orbe tonabit,
 Poſtera cùm fortem fecerit hora virum.
Sceptrum rege beas, te nato, pignore Gallos,
 Ambroſio per te Gallia lacte fluit.
Iam facili partu ſoboles ſe maſcula fundet,
 Iam didicere graues prole tumere ſinus.
En ſpirat patrium puerili in pectore robur,
 Maternus tenero ludit in ore lepos.
Digna puerperio merces, nonóque labore,
 Vel ſemel auguſtis baſia ferre labris.
Si ſua cuique, dies reliquos, præmonſtrat origo,
 Omnis & à prima pendet agenda dies,
Vis dicam qualis natus, quantúſque futurus?
 Vnum hoc: filius eſt, ô Lodoice, tuus.

Vis iterum repetam quantus qualíſque futurus ?
  Vnum hoc: & ſatis; eſt filius (Anna) tuus.
Luna erat in geminis, geminos contraxit in vno
  Anna, & par natis iſte duobus erit.
Anna gemit; lacrymis naſcuntur lilia: cœlo
  Mira venire queunt plus ſemel, vnde ſemel.
Annáque bis denis ſuſpirans parturit annis,
  Sed paritura ſacro nil Samüele minus.
Te per ego natum, per quidquid amabile nati eſt,
  Per ſi quid nato carius eſſe poteſt,
Vnum hoc, ſed lacrymis potiùs, quã vocibus oro,
  Qui tuus eſt natus, ſit pater ille meus.

NOVA FRANCIA ad antiquam Delphinum legat.

ELEGIA TERTIA.

FRANCIGENVM gens chara polo, gens lecta Tonanti
  Gallia, non gemino, quem regis, orbe minor;
Parce, tuis ſocios iungam ſi conſona plauſus
  Appendix ſceptri quantulacumque tui.
Scilicet æthereas animas, volucréſque, notóſque
  Miror ad inſuetos proſiliiſſe iocos:
Exhilarata ſalit nutante cacumine quercus,
  Antra repentinis ſunt animata ſonis.
Culmina ſubſultant, in Gallica vertice prono
  Littora turritum vertere viſa caput.

Mira solo: sed adhuc crescunt miracula ponto,
Vndosum Nereus tollit ab amne caput;
Aptaríque iubet celeres ad fræna quadrigas,
Tritonésque cauis insonuisse tubis,
Rumpite, ait, residis tranquilla silentia ponti,
Et mutum ad voces cogite voce pecus.
Tum sociant lætos Protheus madidúsq; Palæmō,
Naiades, & Glaucus, Nereidésque choros;
Squāmea tam ponti, quàm pennata agmina cœli,
Quidquid & æthra fouet, quidquid & vnda tegit,
Denique plaudentis respublica personat vndæ,
Respondet sociis æmula terra sonis.
Cantus erat, Delphinus Io; ter Gallia felix
Viuat Io, noua spem, Gallia, sume nouam.
Quæ lux tanta oculis retulit spectacula nostris,
Nostris lux oculis charior illa fuit,
Et prius incomptis iacui quæ fœda capillis,
Explicui virides exhilarata comas;
Inscripsi Delphina meis, Delphináque truncis,
Penna stylus, quercus pagina, sylua liber.
Restat danda salus: sed quam dabit ægra salutem?
Certa mihi tecum nascitur ipsa salus.
Officiis parebo tamen, volucrémque ministrum
Expediam, nullus quem remoretur obex.
Cærula quis cœli findet? quis cærula ponti?
Marmora piscis arat, nubila sulcat auis,
Nec cursum mihi penna dedit, nec pinna volucrē,
Rara mihi in sterili marmore cymba natat.
Pennatis vtinam possem plumescere membris
Fato, Nise, tuo, vel, Cytheræa, tuo.
Icare da volucres humeris sublimibus alas,
Sim licèt Icariis præda futura vadis.

O vos pernici felicia numina gressu,
  Membra quibus fluido sunt solidata vitro!
Quid faciam? Inter aues piscésq; citissimus offert
  Æquoreus, vitreo cum grege, ductor opem.
Quíque mea Delphin Delphinum voce salutet
  Traiicit obiectas officiosus aquas.
Sunt circũ Rhõbus, Melanurus, Purpura, Cõgrus,
  Salmo, Trulla, Draco, Cænia, Scombrus, Elops.
Et muti pisces cum muto Infante loquentur,
  Cor sueuit muto fortiùs ore loqui.
Ire ego quà nequeo, facilis mihi nuntius ibit.
  Et tibi, quæ faustum litera portet, aue.
Gallia, te matrémne mihi, dicámne sororem?
  Tu soror ipsa mihi, tu mihi mater eris.
Sed natam mater, soror ô me redde sororem,
  Redde tibi cultu, lege, deóque parem:
O soror: hoc toties repeto quid nomen? eadem
  Si non matre licèt relligione frui.
Heu! tua quando mei venient in colla lacerti?
  Quid toties ibo, quin semel addis, eo.
Quippe semel tarda penetras huc naue quotãnis:
  Cùm vertente tuus vertitur orbe labor.
Tardat an hiberni vos sæuior æquoris vnda?
  An lethæa, leues vnde bibistis, aqua?
Aucupor ad littus ventorum & murmura famæ,
  Spésque metum alternat fallere, spémq; metus.
Vento vana fides, vitreo spes vitrea ponto;
  Spem tamen, atque fidem vẽtus & vnda fouẽt:
Cursibus it iunctis oculorum & marmoris vnda,
  Quò citiùs reducem gestet adaucta ratem.
Nescia perfidiæ veniant mihi lilia; namque
  Vt Venerem, Anglorum me pupugere, rosæ.
Aduena conquirat, quæ non sibi Gallia sumpsit:

Si nescis, dominum gens habet ista suum.
Parce satos aliis manibus præcerpere fructus :
Sit messor frugum, qui fuit antè sator.
O soror, vna tuas expectat sylua secures,
Vt qui fronde viret, messe tegatur ager:
Vos mare nauigiis, vos vomere findite campos,
Et quas terra feret, transferet vnda dapes:
Regalisque tuus quia flore superbiit hortus,
Exemplum ducent fertilitatis agri.
Plaude age quà Ligeris, quà sêtat vterq; Vibiscus,
Quáque rapax Rodanus, quáque Garũna ruũt,
Gallia nauali bis victrix marte triumphat:
Gallis, dum Delphin nascitur, vnda fauet.
Plaude age, nec venisse puta sine numine prolem,
Quæ tibi, bis dena messe negata, datur.
Viue diu, nullósque timens, cunctísque timenda,
Borbonij limes nominis, orbis erit.

NOVA GALLIA
Delphinum salutat.
ELEGIA QVARTA.

Salve, Magne Puer, geminíque parẽtis in vno
Grande decus, Patris gloria, Matris honor.
Exprime non solos vultus, sed facta parentum;
Sis pectus matris, dextra capútque patris.
Subdita te poscit dignum noua Gallia regem,
Ad crines properat frondea sylua tuos.
Marte satus, meritâ Martis petit arbore cingi,

Herculeâ, satus ex Hercule, fronde tegi.
Laurea te natum, nascentem vt purpura, cinget:
Laurea victoris, purpura regis erit.
Qualis eris, proh quãtus eris! quẽ proximus astris
Ipse pater natum se super esse cupit!
Tu vastæ, Delphin, qui nasceris arbiter vndæ,
Da desideriis vela secunda meis.
Non potuere meæ statui primordia gentis,
Nobiliore die, nobiliore manu.
Vt te traiicians toto ad nos æquore, nostra
Ligna quid in celeres non abiere rates?
Rex maris, haud fluctus lõgũve vereberis æquor,
Traiicies tuto rex tua regna vado.
Magni quippe nepos & Iusti natus, vtroque
Hæres dignus, auum laude, patrémque refers,
Támque benignus eris signo sub Virgine natus,
Quàm Iustus pater est, quã tibi Magnus auus.
Colligis heroas, quibus & superaddis honorem:
Flósque sapit fructum, prima iuuenta senem,
Virtutes natus patrias imitabere, maius
Fingere nil possum, nil tibi velle minus:
Prima Deus patri cura est, natúsque secunda:
Sit tibi prima Deus cura, secunda pater.
Cresce puer, tecum patris quoque gloria crescet,
Non æquare patrem, non superare time;
Nam vinci placet, & grata est victoria victo,
Quæque tibi veniet laurea, patris erit.
Es puer, humanis nec ficta puertia curis?
Est puer, & curis sollicitatur amor.
Es puer? hæc ætas sacro respondet amori,
Ipse facer pingi paruulus ambit amor.
Blanda soporiferis huc te vocat aura susurris,
Huc te somniferis sylua canora sonis.

Illa tibi virides præbebit frondea cunas,
Arboreósque lares, vmbriferósque thoros.
Hîc erit & vigilem quæ sopiit vmbra draconem,
Quilibet & Morphei virgula, ramus erit.
Cantus auis, vox suauis erit, quâ dormiit Argus,
Quælibet ex campis herba, papauer erit.
Hinc Miluus, fugiēt hinc noctua, Vultur, & omnes
Nocturnæ socia cum legione striges.
Dulce canent lectæ volucres, & in arbore nidum
Ominis infesti nulla reponet auis.
Delphinus medico curauit vulnera tactu,
Tergáque mergendis officiosa dedit.
Heu doleo, alternos non vena reciprocat æstus,
Méque docet, pulsu præmoriente, mori.
Viribus ipsa suis defecit inutilis herba,
Quæque operosa magis, nunc operata minus:
Ni venias, Delphine, meo panacæa dolori,
Obsequiis restat pompa paranda meis.
O dignum superis, sed amabile sydus in imis,
Sydere sub tanto quid mea languet humus?
Sceptra tibi natura dedit, fortuna secundet,
Spem poteris nostram vincere, vota nequis.
Æquoreus patriis cùm Delphin regnat in vndis,
En mea perpetuis ora liquantur aquis;
Humida inexhaustis decurrunt lumina guttis,
Versus & in riguas sum nouus Acis aquas.
Primáque siccato vix fugit lacryma vultu,
Cum subit in madidas vnda secunda genas.
Quid legem in verbis quæras? sunt verba doloris,
Sed quæ verba grauis non capit ipse dolor.
Me premit æternus, nulláque leuatus in hora
Mane labor, gemitus vespere, nocte dolor.
Pressa reluctanti suspiria pectore mussant,

Altiùs obstructo non datur ore loqui.
Has ego per lacrymas rogo te, per amabile quidquid
Ingenuus candor, frons puerilis habet:
Ne primam, Delphine, feram à te prima repulsã,
In vita nil dum te renuisse scio.

EMINENTISSIMO CARDINALI DVCI DE RICHELIEV.

ELEGIA QVINTA.

SALVE, ô purpureo quem virtus muricẽ cinxit,
Quẽ mare Proregem, quẽ nouus orbis habet.
Si dubius forsan nutauerit orbis ab omni
Cardine, vel te vno cardine firmus erit,
Gallia pone metum, non lilia demetet hostis,
Lilia nam tignis sunt tria tecta tribus.
Liligeris ARMANDVS erat RICHELIVS armis,
Hoc armanda fuit Gallia consilio.
Francia te secura vno vigilante quiescit,
Téque nihil, toto quod fit in orbe, fugit.
Armatus per castra volas armatus in hostes.
ARMANDVS, tibi dum vita manebit eris.
Si, dum regna dedit sapientia, sæcla tulissent,
Vnus vtrique polo ius dare natus eras.
Ipse precor, quando cura maiore vacabis,
(Si tamen est vllo tempore cura minor.)

Ipſe precor quæras quâ ſim tibi parte leuanda,
Nam mala, nulla aliis parte leuanda, leuas.
Dúmque tuis orbem cernis pendere lacertis,
Non fugiunt oculos inferiora tuos.
Vtilitas non nota mihi eſt, licèt agnitus error:
Anceps quid fugiam neſcio, quídve ſequar:
Ipſe vides, atque ipſe potes, dubiúmque relinquis
An ſis conſilio maior, an auxilio.
Quamuis centoculis radiet nox lucida ſtellis,
Tu ſol vnoculo lumine plura vides:
Qui tibi doctor erit, Delphinos ille natatum
Erudiet, refluam fune ligabit aquam.
En noua præcipiti nutat mergenda profundo
Gallia, & erectas tendit ab amne manus.
Heu ſuccurre rati, nutantibus Anchora nautis
In minitante ſalus turbine prompta venit.
En gemino quaſſata ratis ſuccumbit ab hoſte,
Fata ferente noto, fata ferente ſalo:
Nulláq; iactatā mordax tenet Anchora puppim,
Nec tutum felix aura ſecundat iter:
Hanc tua præcipitem feliciter Anchora ſiſtat,
Aſpiret ſtudij ventus & aura tui.
Cúmque breuis vitæ nauem ſors cœca gubernet,
Attamen haud dubius te duce portus erit.
Nō tua, cunctorum eſt tua dextra; priúſq; repēdit,
Quàm mendicus opes, quàm petat æger opem.
Quid, Plato, Socraticos ficta petis vrbe miniſtros,
Doctorémque cupis regibus eſſe Iouem?
Si modò regales moneat Richelius aures,
Regi non fictum conſtat adeſſe Iouem.
Quod facis, id vereor ne fabula vana putetur,
Facta tua humanam non meruere fidem.
Fallor, in orbe deos ſi quondam fabula fecit,

Non alium, quàm te, finxerit illa Iouem.
Ipsa laborabit scriptori credere fama,
Non dabit illa fidem, ni leuiora facis.
Præstiterit fecisse minus, ne maxima perdas,
Humanam superant maxima sæpe fidem.
Actáque ni taceas, & ni modereris agenda,
Ne merita speres posteritate frui.
Demere de cumulo, noua quàm superaddere præstat:
Præteritis tollent adiicienda fidem.
Pone modum, nocet ipsa sibi tua gloria; certant
Ipsa sibi factis æmula facta nouis.
Plus laudis diuisa feret, quàm iuncta potestas:
Te maior, vires non capis ipse tuas.
Altera virtutis pars sufficit, altera cesset:
Vtraque nil operis, quælibet omne potest.
Inde pij surgunt alio sub sole labores,
Consilióque Tridens non tibi sorte datus,
Vtraque demissas flectit tibi Gallia fasces,
Purpureóque patri, purpureóque duci.
Anchora quid faciles tua non ausura per vndas,
Cui fauet in regno rex maris ipse suo?

GALLIS.

ELEGIA SEXTA.

QVID quereris steriles speratis fructibus annos?
Serò quidem victa est India, victa tamen.
Græcia serò quidem, serò Iaponia victa est,

Serò quidem victa est Africa, victa tamen.
Si qua clade potes, non est grauiore moueri,
Si potes exemplo, non propiore potes.
Bellua sum fateor, volucrísque; at bellua nexis
Retibus, & visco decipiuntur aues.
Si qua parte fugax, non omni retia fallam:
Si nihil hic laqueus, non nihil ille dabit.
Sic visum superis, nondum sudoris abunde est,
Nec præfixa statis fructibus hora venit.
Cuilibet est sua meta viæ, compendia cœlum
Nescit, sed longis flexibus ambit iter.
Ipsa suo sese tempestas verbere frangit,
Plenior ipsa suo bulla tumore crepat;
Sic mea victa suâ rabies feritate remittet,
Barbariésque suo pressa furore cadet.
Prætentate vias, saltúsque aperite bipenni,
Arbor robustâ concidet icta manu.
Sylua quidem ad primos obduruit hactenus ictus,
Cedet at artifici mox superata manu.
Ibit in egregias mox sylua dolata figuras,
Surget & ad bifidas crux fabricata vias.
Insitus excisâ coalescet in arbore ramus,
Mox fruticeta vepres, mox nemus hortus erit.
Cedet & platani, quibus est pro fructibus vmbra,
Dispositóque ferax ordine pomus erit.
Quo violenta nequit, pertingit lenta potestas:
Vrget opus feruens, absque quiete, quies.
Adde parum paruo, paruum superadde pusillo,
Fit niueus globulus conglomerando globus.
Cuncta venenatæ mors frangit arundinis ictu,
Non tamen vna videt, funera cuncta, dies.
Hi celeri festinant gressu, hi deside lentant,
Quo pede quemque ferox pergere Parca iubet.

Nec temnas sterilem cereali gramine campum,
  Thesaurus sterili sæpe repertus agro est.
Si careant vepreta rosis, pomaria malis,
  Sunt vitiata dolis mala, dolore rosæ.
Læsa fuit Cytheræa rosâ, pomóque Cydippe,
  Non mihi mala, mihi non nocuere rosæ.
Qualis inexpertum tentans puer inscius amnem,
  Sæpius indoctum mergit in amne caput:
Mox habiles ex arte mouet sine subere palmas,
  Securóque velut piscis in amne natat,
Naufraga sum fluuiíque rudis; sed remige corpus
  Nare manu, notis pensile discet aquis.
Ipse fide à sancta Lodoicus, Amantachat olim,
  Nobile cognomen, nobile nomen habet.
Excussâ feritate iubas in vellera vertit,
  Multáque mutato regnat in ore venus,
Multa venus? veneris spurcũ quid profero nomẽ?
  Plurima in ore nitet gratia, nulla venus.
Fronte decor, sedet ore fides, in pectore candor.
  Gallica stat vultu gratia, lingua labris.
Vt reducem vidi, meus est ô qualis alumnus,
  Sit Gallus, dixi, nescio, sitne meus.
Hiccine syluestri de robore natus, & altus,
  Qui mihi mortali pulchrior ore redit?
Non mihi sit natus, nisi qui tibi mollibus annis
  Insimiles artes erudiendus eat.
Tempore mandit equus lentas animosus habenas,
  Grande suo tangit tempore culmen opus.
Non metit inculta fruges tellure colonus,
  Vt reddat segetes, antè serendus ager.
Aspera iungentur lætis, atque humida siccis,
  Alba nigris, duris mollia, blanda feris.

Se fugit hæc regio, veſtrúmque recurrit in æuum,
Nec, quamuis iam ſim barbara, ſemper ero.

NOVA FRANCIA PATRIBVS SOCIET. IESV.

ELEGIA SEPTIMA.

O Ignatiadæ, virtus quibus æmula cælo,
Gens cuius ſtudiis inuia nulla plaga eſt:
Huc properate, quibus Deus eſt ſola anchora, merces
Danda fides, nauis gratia, ventus amor.
Eia agite, & fortes faciendis vincite facta,
Turpe ratem medio deſeruiſſe lacu.
Vnica vos pietas noſtros dat adire penates,
Exiliúmque vagos quærere, & exitium.
Longa via eſt? at cauſa viæ facit ipſa leuamen,
Infidóque mari cogit habere fidem.
Longa via eſt? ſuperâ greſſus numerantur ab arce,
Fit grauis ex ſeſe ſudor, amore leuis.
Ille triumphatis ſol eſt Xauerius Indis,
Nullúſne occiduis ambiet eſſe iubar?
Sit licèt in noſtris nouitas, & gloria rebus,
Non tamen vt videas, aut videare, venis.
Officio exilium, cedit diſcrimen amori,
Et toto non ſunt orſa minora Deo.

Diui-

Diuinis ignita flagrant si pectora flammis,
Inuenies flammis, vt medeare, niues.
Frondosis diuinus amor latitare tenebris
Fertur, & vmbrosis vsque latere plagis.
Hic habitat, gressúsque tuos per inhospita ducet,
Crura dabit stabili firma locare gradu:
Obice si spina tibi fallit tibia gressum,
Diuino labens excipiere sinu.
Siue cadas, felix casus te tollet in altum,
Puluinar capiti dextra Tonantis erit.
Esset & optandus tali cum fœnore lapsus,
Sæpius vt diua sustineare manu.
Plus satis, imo plus nimis est ad mille labores,
Numinis exceptum vel semel esse sinu.
Nec vigilis timeas insomnia tædia lecti,
Talia pro Christo tædia, somnus erunt.
Æger es? at morbus domino subseruit amori:
Quisquis amat, sanus, si modò sanus amor.
Inter opus, tenerum spera succrescere robur,
Prodigus audendi vix malus auctor amor.
Cætera ne cures, amor est satis, affer amorem,
Ille vel irato marmore portus erit.
Nullus odor thuri, nisi sole vel igne liquescat,
Suauius vt spirent balsama, secta iuuat.
Es rudis in lingua? subeunt pia munia linguæ
Vocales oculi, dextra, capútque loquax.
Nec pudet ore viros infanti verba secare,
Nec satis expertos dimidiare sonos.
Si quis verba tibi, si cui tu verba reponas,
Abnueris velox, annuerísve rogat.
Huc vos, non paruæ quibus ætas paruula curæ:
Vt maiorem ætas parua requirit opem,
In quibus vna fugit Pallas connubia Pluti

Pura quibus semper virgo Minerua manet,
Si tamen inter vos nullo licet ære mereri,
Dant vbi discipulos pisa fabæque tuos.
Aures discipulus vendit, non verba magister:
Nunquam, aut hîc, venter flaccidus aure caret.
Quippe cibis auidi, solis his lusibus instant,
Sunt vnæ pueris, núxque trochúsque, dapes.
Quæso dapes, & quæso dapes, gemit ingemit in-
Vnum hoc serò vale, mane precatur aue. [fans;
Et semel aspectas æternus adambulat escas,
Téque humero blandùm subsiliente rogat.
Deseruisse fabas pueris Canadensibus vnum est;
Et Gallis pueris deseruisse nuces,
Quærite Diogenem, rabies si tanta fabarum est,
Is doctor vobis vnicus esse potest.
Firmior annoso pueris est robore ceruix,
Vix secet æratis ferrea lingua sonis.
Tótque modis toties trusum vix alpha reponit,
Prima redundanti vix nota fauce sonat.
Dic vbi Bistonius, moueat qui robora, vates?
Qui trahat auritum Thrax citharista nemus?
Perge age; rũpe moras, dum rebus idonea lux est.
Rerum, cùm rapido tempore, tempus abit.
Quíque teris tempus, tecum terit omnia tempus,
Saturnus natos deuorat ipse suos.
Rumpe moras, te clara vocat laus stirpis auitæ,
Si patriæ laudis degener esse fugis.
Inuitant tardam flauentia gramina falcem,
Spes ingens cœpit fructibus esse minor.
Nemo potest nostræ haud expertus gaudia vitæ,
Et licèt expertus dicere nemo potest.
Mille voluptates supereminet vna voluptas
Vel semel æthereis incubuisse thoris.

Rumpe moras: es rebus inops? te paſcet egeſtas;
Hîc nihil inſipidum eſt, dum ſapit ipſa fames:
Pẽſanda eſt hominum meritis, non tempore vita:
Quæ bona, longa ſatis; quæ mala, longa nimis.
Rumpe moras, celeres calcaribus incitat annos,
Currentéſque ferit curſor anhelus equos.
Fata ſeni ſenſim obrepunt, iuueníque ſenectus.
Hora fluit, tum cùm quæritur, hora quota eſt?
Rumpe moras, primíſque nouum ſuperadde triumphum,
Nec laudem hanc titulis inficiare tuis.
De vita elapſum, de vita tolle futurum,
Quantillum ex reliquo tempore tempus erit?
Rumpe moras, vires peragrandis curſibus addent
Mens eques, & ſtimulus gratia, corpus equus.
Lingula virtutis, non clepſydra temporis annos
Cenſet, víſne diu viuere? viue Deo.
Rumpe moras, inſana labat ſubſtructio molis,
Déque fide certa ſit tibi certa fides.

NOVA GALLIA
DELPHINO.

EN tibi ab vtroque ſole palmæ ſeſe tibi offerunt, DELPHINE, pollicetur ex oraculis ſuas Idume, ſuas ex officio Noua Gallia, vt intertextis vtriuſque ramis ſurgat tibi gemini orbis corona.

Venio ad te puerum antequam adoleſcas, quia politioris ſermonis ignaram minùs pudebit coram infante loqui.

Æquoris vaſtitatem veniendo emenſa ſum, vt quantus eſſes, ex regno tuo colligerem; audeo dicere, maius eſt tibi natale imperium, quàm futurum eſt patrimonium, etſi ex patris victoriis nihil ſit, quod non ſperes.

Antea fragili cortice fluuij littus legebamus, Oceanum veriti; hactenus agris otium permiſimus, ſerendi imperiti; Nato Delphino fidem dedit & ſecuritatem Oceanus, exemplum fertilitatis duxerunt agri, tuæ maximè laudis feraces.

Quo tempore natus es, ſol vndecimam diei horam in antiqua Gallia attigerat, in Nouâ eodem momento tecum naſcebatur, nec vſquam aliàs

hîc meliori iure Gallus oriente sole cantauit.

Eo die sol cæli potuisset nobis non nasci, neque nox tamen solitò longiùs perdurasset.

Sol horâ vndecimâ flagrat ardentiùs, in primo ridet benigniùs crepusculo ; si solis radios sequuntur oculorum tuorum sydera, ardentiori visus es antiquam Galliam, benigniori lumine Nouam salutasse.

Nata sunt cum LVDOVICO duo noua sydera, vt eius ortum pluribus oculis cælum aspiceret. Nunquam clariùs intuitus est polus, quàm nascentem Delphinum : sol enim ad meridiem sine nubibus properabat.

Nascente LVDOVICO duo sydera cælum aperuit, nascente DELPHINO syderum principem in medio explicuit : nascente Patre geminauit noctis oculos, nascente filio solis mundi radios duplicauit.

Natus es exeunte æstate, quo tempore noua Gallia primùm inuenta est, vt idem mensis esset tibi natalis, & meæ felicitati.

Natus es ineunte Septembri, cùm classis Gallica nouâ Galliâ de more solueret, vt tuo in regno primi omnium tibi seruiremus : visi sunt Tritones Delphinésque naui adnatantes, qui nostram tui salutandi felicitatem inuiderent.

Natus es eo anno, quo educandis pueris Canadensibus seminarium extructum est ; vt coætanei liberalitatem tuam experiantur.

Natus es ea tempestate, qua vindemia & messes colliguntur, vt meæ sterilitatis te misereat.

Non in vrbe nasceris, quia nulli potestati tuæ muri, nulla mœnia ; sed ruri, vt desertas regio-

nes non despicias; sed prope syluam, vt syluæ incolas agnoscas; sed quâ labitur Sequana, vt suum aqua principem non longè desideraret.

Debuit nasci DELPHINVS, cùm RICHELIVS teneret anchoram.

Tu belli pacísque interpres accedis, quidquid de vtroque statueris, tota tibi sylua vel laurus, vel oliua futura est, si dubium fuit an rectores terris singulari cæli beneficio, an casu nascerentur, fecisti vt constaret.

Sol erat in virgine dum nascebaris, quia ope Virginis nascebaris, cui dicata est antiqua Gallia, vt Noua Ioscpho, soror vtraque Francia vtrique coniugi.

Expectabat nostra hæc tanta calamitas aliquem, qui sub virgine signo natus benignitatem humanâ superiorem exhiberet: sed commodè si me sylua malorum vndequaque cingit, Delphini liberalitas nunquã nisi cum Oceano exarescet.

Luna maris dominatrix erat in geminis, vt gemini mundi commercium faceres: quod à nullo fieri potuit commodiùs quàm ab eo, qui intermedium mare tenet.

Inter miracula nasceris, quia perpetuum vita futura est miraculum.

Te viginti annis parentes genuere; quia solitò diutiùs in te desudauit natura, opus non vulgare paritura; nec vnquam tamen properauit magis, viginti enim annis præstitit, quod integri sæculi iustum opus erat.

Tardè nasceris, sed quò longius fuisti desiderium nasciturus, iam natus eò maior es amor populorum.

Magna est regum Galliæ in cælo potestas, vnde lilia duxerunt, curandorum morborum virtutem acceperunt, victorias reportant, liberos obtinent.

Timuerant Galli in ANNA sterilitatem, sed feliciter ille timor traductus est ad hostes, qui suum nasci victorem cernunt; Gallúmque, qui terreat leonem.

Age igitur paternis te exemplis applica, dum tuis nos obsequiis mancipamus.

Pater hæresis hydram elisit, tu crudelitatis & idololatriæ portenta edomabis, sed quod ille expugnatis ciuitatibus, tu hîc ædificatis præstabis.

Nec illa timeas idololatriæ portenta: monstra quidem terrent pueros, sed non in cunis Herculem.

Omnia fortitudini dicuntur vel benignitati cedere, HENRICVS sua fortitudine, DELPHINVS sua benignitate præstabit, quod meretur intermedij LVDOVICI iustitia.

Pater inter principes Christianos Christianissimus effecit, vt multi non essent hæretici, vt hæretici rebelles esse non possint, tuum est ex brutis viros, ex viris Christianos efficere.

Debuit sub DELPHINI auspiciis mare traiicere D. Petri ratis, quæ littus nostrum nondum attigit; huic aspiret tui benignior aura studij, Borbonica faueant sydera, iuuet RICHELII anchora.

Iustitiæ filia dici solet benignitas, non potuit esse iusto filius alter, quàm benignus, hinc libræ vicina est virgo.

Respice è cunis tuis ad solis cubile, hîc tui nominis splendor & claritas æternum stabit, vbi solis lux quotidie occidit.

Niueus ille pueritiæ candor meas respiciat niues, quæ totâ latè terrâ superfusæ alterum tibi in terrâ regnum firmiter stabiliunt, cùm aquæ sint; liquefactæ tuum in mari imperium augent.

Nudi viuimus eâ veste, quâ puer nascitur; tu Porphyrogenitus eos teges & proteges, qui nuditatem non nisi nemoris nocte operiunt.

Nasceris Adeodatus, vt mihi Deum des, quem ne nomine quidem cognoui.

Respice syluam, quæ tota in nauium fabricam cedere ambit, vt debita Delphino classis in Oceano decurrat.

Mitte ferrum & gladium, qui amica cæde hoc nemus amputet, & excindendarum vrbium rudimenta faciat.

Gallia, nascente Delphino, nauali prælio triumphauit, iam incipiebat Delphinus vltra Oceanum victorias protendere.

Hîc tibi (quod nullibi reperias) dulcescit mare, quia pueris placent dulcia; lacus noster fluuij nomen habet à dulcedine, illius vastitas æquoris nomen meretur.

Denique regionem respice, cui nomen datum est Galliæ, dum pater populos deuincit omnes, quibus est lingua Gallica.

Lvdovicvs aliis quidem hactenus Iustus semper fuit, sed nunc est ipse sibi iustissimus, quia suis meritis dignum sibi præmium in Delphino rependit.

Creſcere te vno ad felicitatis culmen poterat pater, hic vnus ſupererat gradus; hoc vno patre ad ſummam beatitudinem naſci poteras, hæc vna erat felicitatis via.

Iuſti nomen habebis ex hæreditate, Benigni ex natali ſydere, ex omnium votis, Magni, Victoris, Triumphantis.

Verùm quidquid fortiter, quidquid iuſtè feceris, nihil niſi nepotem HENRICI, LVDOVICI filium præſtiteris, quorum legata exſolues, vel opera miraberis.

Fallor, ne lacrymeris, paruule Alexander, ad patris victorias, en ſe tibi aperit nouus orbis ſub alio ſole, victoriarum campus immenſus.

Terras omnes ambit Oceanus, tuo regno minus eſſe non debes; ſed paribus cum tuo mari brachiis orbem circumplecti.

Quem ſi totum pater non deuicit, ideo fuit, quia limites poſuit poteſtati ſuæ, tibique gloriæ campum ſegetémque reſeruauit.

Fui hactenus ſemper miſera, ſed tum miſerrima, cùm non eram tua: hanc gratiam ſi diſſimulem, non merear; ſi non ſentio, ſim meis ipſa quercubus durior.

Iuuabit igitur cognominem ſororem Gallia, nec priùs mei ſortíſque meæ, quàm ſui nominis obliuiſcetur.

Si patris exemplo venatione delectaris, en ſe tibi aperit mille leucarum ſylua, brutis animantibus tibi depopulanda; ſic noſtram leuare calamitatem tibi ludus erit.

Interea viue, vt viuam, & diu, vt æternùm.

FINIS.

INDEX.

ECCLESIASTES.

DAVID POENITENS,

ſiue ſeptem Pſalmi qui vocantur Pœnitentiales.

HEXAEMERON

siue Moyses de opere sex dierum.

IEREMIAS LVGENS.

VESPERÆ MARIANÆ.

MVSÆ TVRONENSES

FRANCIADOS LIBRI DVO.

LIBER PRIMVS. *Incommoda & calamitatem Noua Francia explicat.*

FRANCIADOS LIBER SECVNDVS *Auxilium postulat.*

SVMMA PRIVILEGII Regis Christianissimi.

CAVTVM *est auctoritate Regis, ne quis in regno eius, aliisve locis eius ditioni subiectis, librum qui sic inscribitur*, LAVRENTII LE BRVN Nannetensis è Societate IESV, Ecclesiastes Salomonis Paraphrasi poëticâ explicatus, &c. *quouis charactere, aut forma excudere, aut alibi excusum vendere, alióve quolibet modo distrahere possit intra duodecim annos computandos à die absoluta huius editionis, præter Sebastianum Cramoisy, Regis & Reginæ Architypographum, Regiæ Typographiæ Gubernatorem, necnon Vrbis Exconsulem. Qui secùs fecerit, mulcta est indicta, prout fusiùs in diplomate regio continetur. Datum Parisiis die 9. Februarij 1653. Sic signatum, De mandato Regis*, CRAMOISY.

Hæc quarta editio absoluta fuit die 12. Aprilis 1653.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV.

EGO FRANCISCVS ANNAT *Vice-Prouincialis Societatis* IESV *in Prouincia Franciæ, iuxta priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III.*

10. Maij 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus Societatis nostræ compositos, absque Superiorum eius permissu imprimant: permitto Sebastiano Cramoisy, Regis ac Reginæ Architypographo, Regiæ Typographiæ Gubernatori, necnon Vrbis Exconsuli, Poësim P. LAVRENTII LE BRVN è Societate IESV, *virorum doctorum eiusdem* Or*dinis iudicio approbatam imprimere, ac liberè diuendere possit. Datum Parisiis mense Aprili 1653.*

FRANCISCVS ANNAT.

